

ȚARA FAGILOR

Almanah cultural-literar al românilor nord-bucovineni
alcătuit de Dumitru Covalciuc

Variantă electronică a almanahului „Țara Fagilor” al românilor nord-bucovineni, dedicată împlinirii în anul 2018, a unui secol de la înfăptuirea Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918.

Primul volum al almanahului cultural-literar ȚARA FAGILOR (1992) a apărut cu sprijinul Filialei Târgu-Mureș a Uniunii Vatra Românească și al Editurii „Tipomur”.

Redactorul volumului: Mihail Art. MIRCEA

Coperta: Rodica VESCAN

I.S.B.N. 973-9168-07-8

**SOCIETATEA CULTURALĂ „ARBOROASA”
CERNĂUȚI**

ȚARA FAGILOR

**I
1992**

**Almanah cultural-literar
al românilor nord-bucovineni
alcătuit de
Dumitru Covalciuc,
redactor-șef**

**Cernăuți•Târgu-Mureș
1992**

Îngrijirea și tipărirea Almanahului cultural-literar „Țara Fagilor”
se face sub auspiciile Fundației Culturale „Vasile Netea”,
Târgu-Mureș, România, președinte: Dimitrie Poptămaș

Lectori: Dimitrie Poptămaș
Mariana Ciorca

Apărut 1992
Copyright© Dumitru Covalciuc & Fundația Culturală
„Vasile Netea”
Toate drepturile rezervate
Sprijinul moral și material pentru digitizare asigurat de:
Dimitrie Poptămaș.
Digitizarea: Alexandru Tcaciuc, 2017

Vasile IZVORAN-CERNĂUȚEANU

Țara Fagilor mă-ntreabă...

D-lui V. Suci

Țara Fagilor mă-ntreabă
de ce tac cînd ea suspină,
tot văzînd cum lumea-n grabă
nu-i mai spune Bucovină.

Mă întreb și eu cu jale
de ce Țara mea minune
pusă e s-o ia la vale
înspre gură de genune.

Să n-avem cumva dreptate
la a fi în toate una,
copărtași la libertate,
mari și buni ca-n viață luna?

Să nu fim cu socoteală,
înfrentînd o adversară,
ci să dăm, ca zeciuală,
un frumos crîmpei de țară?

Să lipsească loc la masă
pentru fata din poveste,
cu pășire de crăiasă
care e și... nu mai este?

.....
Țara Fagilor mă-ntreabă
de ce tac, cînd ea suspină
de amar că lumea-n grabă
nu-i mai zice Bucovină...

*Cernăuți, septembrie 1990.
O demonstrație împotriva izgonirii limbii române din fosta catedrală
mitropolitană.*

(Foto: V. GOMANIUC)

FILE DE ISTORIE

Detrunchierea Bucovinei

*Florea ȘAPCĂ
șeful cabinetului metodic
în cadrul secției raionale Hliboca
a învățământului public*

În a doua jumătate a zilei de 23 iunie 1940, V.M. Molotov, comisarul afacerilor externe sovietic, l-a convocat la Kremlin pe Fridrich Werner von der Schulenburg, ambasadorul german la Moscova. În urma acestei întrevederi, la orele 21:26 cu nr. 1205 era transmisă către Ministerul de externe al Germaniei telegrama cu următorul conținut: „Molotov mi-a făcut azi următoarea declarație: Soluționarea problemei basarabene nu mai suferă nici o amânare. Guvernul sovietic tot mai caută să rezolve problema aceasta pe cale pașnică, dar el, în caz că guvernul român va respinge înțelegerea pașnică, intenționează să facă uz de forță. Revendicările sovietice se extind și asupra Bucovinei, în care locuiește populație ucraineană”. Neputându-și ascunde surprinderea, Schulenburg, în încheierea mesajului, și-a permis să atragă atenția asupra numeroșilor etnici germani ce populează Bucovina, a căror soartă ar fi trebuit să preocupe conducerea germană într-un fel oarecare. Deci, ziua de 23 iunie 1940 pune începutul luptei diplomatice a Guvernului Sovietic pentru alipirea cu orice preț a Țării de Sus la U.R.S.S. Se pare că problema Bucovinei l-a surprins nu numai pe Schulenburg, dar a stârnit o oarecare dezorientare în tabăra centrală a germanilor,

deoarece ambasadorul german, pretextând că solicita instrucțiuni urgente, răspunsul a urmat abia peste 42 de ore, probabil grăbit și el de termenul fixat în mesajul lui Molotov transmis lui Schulenburg la numai câteva ore după întvederea lor, în care se menționa că Moscova va accepta un răspuns până la 25 iunie 1940, inclusiv. Însuși Hitler i-a cerut ministrului de externe explicațiile de rigoare. Metodele diplomatice ale lui Joachim von Ribbentrop au fost puse la grea încercare. E greu de confirmat, însă, din tot ceea ce se petrecea în ziua de 24 Iunie la Berlin, se poate deduce că Fuhrerul nu era informat cu privire la toate consecințele posibile ale tratatului încheiat la 23 august 1939.

Între timp, neașteptând sfârșitul zilei de 25 iunie, când expira termenul ultimatumului pentru primirea răspunsului de la Berlin, începe o violare masivă a frontierei române de către aviația sovietică. Activitatea acesteia a depășit previziunile cele mai sumbre. Numai Bucovina a fost survolată de 23 aparate, cele mai multe dintre ele avântându-se până la Cernăuți. Prima încălcare a frontierei a fost reperată de către serviciile antiaeriene române la orele 12:08, când 15 bombardiere sovietice au zburat dinspre Bănilă spre Vașcăuți, 6 dintre ele aflându-se pe tot parcursul zborului în spațiul aerian românesc. Peste câteva minute, în jurul orelor 12:15, alte 3 avioane au trecut frontiera dinspre Sniatin și alte 3 dinspre Serafince, zburând la mari altitudini și întâlnindu-se deasupra orașului Cernăuți. În jurul orelor 12:30–13:00 când se desfășurau convorbirile la București între diplomatul german Manfred von Kiliinger și șeful Serviciului Secret de Informații Român, Mihail Moruzov, ultimul a primit un raport în care se releva că 5 avioane sovietice violează în acest timp frontiera între Vașcăuți și Bărbești. Fără ordin, ignorând restricțiile în vigoare, o secție de artilerie antiaeriană le întâmpinase cu foc. În jurul orelor 14:00 cinci avioane sovietice virând deasupra Sadagurii și podului de peste Prut, sunt din nou întâmpinate cu foc de antiaeriană dislocată, aici unul din avioane lăsând pe câmpul din apropiere 2 bucăți de fuselaj.

Despre ce oare ne vorbesc faptele expuse mai sus? Despre nerăbdarea comandamentului suprem și a lui Molotov personal în ceea ce privește răspunsul Berlinului? Sau poate setea de a vărsa sângele ofițerilor sovietici, care nu mai aveau răbdarea de a aștepta

un ordin de sus? Se pare că aceste acțiuni erau o manifestare a caracterului velicorus specific atât pentru conducerea sovietică existentă, cât și pentru predecesorii acesteia de până la revoluția din octombrie 1917.

Răspunsul Berlinului a fost transmis la Moscova lui Schulenburg prin telefon în jurul orelor 18:00, având următorul conținut: „Vă rog să-l căutați pe dl. Molotov și să-i comunicați următoarele:

1. Germania rămâne fidelă înțelegerilor de la Moscova. De aceea nu manifestă interes față de chestiunea Basarabiei...

2. Pretențiile Guvernului Sovietic în ceea ce privește Bucovina constituie ceva nou. Bucovina a fost o provincie a Coroanei austriece și este dens populată de nemți. Destinul acestor etnici germani constituie o grijă deosebită a Germaniei...” în continuare, în declarație se menționa că Germania are interese economice vitale în câmpiile petroliere și terenurile agricole ale României, de aceea ea este cointereseată ca aceste regiuni să nu devină teatru de război.

Molotov a luat cunoștință de această declarație în seara aceleiași zile.

Schulenburg i-a explicat interlocutorului său că în cazul când Moscova ar renunța la Bucovina, care niciodată nu aparținuse Rusiei țariste, o posibilă înțelegere cu românii ar fi considerabil înlesnită. Molotov i-a răspuns că Bucovina era ultimul teritoriu care lipsea unei Ucraine sovietice. (Cum s-a dovedit mai târziu Bucovina nu era ultimul petic de pământ de pe lume ce îi lipsea Ucrainei. Aproape de sfârșitul celui de-al doilea război mondial, Sovietele au declarat că Ucrainei îi mai lipseau teritoriile răsăritene ale Cehoslovaciei, acaparate între timp de Ungaria. Cu toate acestea, la 25 iunie 1940, Molotov nu a exclus posibilitatea ca Moscova să renunțe la Bucovina, în cadrul unor negocieri cu România. Și ambasadorul Germaniei s-a lăsat indus în eroare. Cu un minim efort, întreaga Bucovină ar fi fost salvată.

După miezul nopții, Berlinului i s-au telegrafiat rezultatele ultimei întrevederi cu Molotov. Din păcate, mesajul lui Schulenburg a fost recepționat în Reich cu o întârziere de aproape

12 ore, când aproape că nu a mai rămas nici o șansă de a soluționa pozitiv problema întregii Bucovine.

În condițiile violării continue a frontierei române (numai în decurs de 15 minute, în zorii zilei de 26 iunie, bombardierele grele sovietice au fost semnalate deasupra Zastavnei, Cernăuților, Cogminului, Ștefăneștilor), a regrupării forțelor terestre sovietice la frontieră, atmosfera din cadrul ambasadei române din Moscova era destul de sumbră. În seara aceleiași zile, ambasadorului român, George Davidescu, i s-a comunicat că era convocat la Ministerul sovietic al afacerilor externe. O asemenea convocare nu prevestea nimic îmbucurător în condițiile create.

În jurul orelor 22:00, miercuri, 26 iunie 1940, cu o voce monotonă, în căutarea unei fermități care să se potrivească momentului, Molotov i-a citit ambasadorului român următorul ultimatum:

„... Guvernul U.R.S.S. propune guvernului regal al României:

1. Să înapoieze cu orice preț Uniunii Sovietice Basarabia;
2. Să transmită Uniunii Sovietice partea de nord a Bucovinei, cu frontierele potrivit cu harta alăturată;
3. Guvernul sovietic își exprimă speranța că guvernul român va primi propunerile de față ale U.R.S.S. și că aceasta va da posibilitatea de a rezolva pe cale pașnică conflictul prelungit dintre U.R.S.S. și România.

Guvernul sovietic așteaptă răspunsul Guvernului regal al României în decursul zilei de 27 iunie.”

Pretențiile față de partea de nord a Bucovinei erau motivate prin faptul că aici populația în marea ei majoritate era legată cu Ucraina sovietică prin comunitatea soartei istorice, cât și prin comunitatea de limbă și componența națională. Se mai susținea că transmiterea părții de nord a Bucovinei către U.R.S.S. ar putea reprezenta, ce-i drept într-o măsură foarte neînsemnată, un mijloc de despăgubire a acelei mari pierderi, care a fost pricinuită Uniunii Sovietice și populației Basarabiei prin „dominația” de 22 de ani a României în ținutul dintre Prut și Nistru.

De menționat faptul, că poziția Germaniei față de problema bucovineană a avut o influență deosebită asupra Moscovei. Din ultimatumul înaintat României observăm că partea sovietică își

limitează pretențiile numai la nordul Bucovinei cu orașul Cernăuți, obținând astfel legătura feroviară directă din Basarabia, prin Cernăuți, cu Lvovul. Astfel, se creează impresia că anturajul stalinist nu avea atât grijă de populația ucraineană din ținut, cât urmărirea anumite scopuri strategice și economice în interesele sale șoviniste.

Este cert faptul că toate afirmațiile din ultimatum erau în contradicție cu adevărul.

Încheind lectura sinistrului document, Molotov i-a înmănat ambasadorului României și harta zonelor anexate, pe care noua frontieră era trasată cu un creion nu prea ascuțit. Linia groasă acoperea din spațiul real al Bucovinei zeci de sate ce urmau să fie ocupate. George Davidescu a mai avut răgaz să afirme că gestul guvernului moscovit era nedrept și că istoria îl va judeca ca atare, iar Molotov a murmurat îngândurat:

„Da, istoria va judeca...”

În acel moment tragic, altceva era important. Teoretic, răgazul acordat prin demersul lui Molotov se limita la 26 de ore, pe când, practic, după calculul sumar al pierderii timpului (ultimatumul sovietic nu putea ajunge în mâinile lui Carol al II-lea înainte de orele 3:00 la 27 iunie) se limita la 21 de ore. Trupele sovietice au fost puse în poziția de luptă odată cu transmiterea ultimatumului. Ordinul de luptă pentru invazia Bucovinei și nordului Basarabiei era următorul:

„Seria G

Strict secret

Deosebit de important

Exemplarul nr. (...) (au fost emise 16 exemplare, n.a.)

Ordin de operații nr. 001

Statul major al grupului terestru mecanizat

Colomeea, 26 iunie 1940, orele 22:00

Harta 200000, ediția 1932.

1. Armata română, conform informațiilor de care dispunem, are în direcția Cernăuți până la 7 divizii de infanterie, o brigadă de vânători de munte, o divizie de cavalerie. Din ele, în sectorul

Vijnița-Berhomet-Hliboca-Voloca, se găsesc două divizii (7 și 8) la sud de Șiret, iar în sectorul Storojineț-Cernăuți-Prut până la 4-5 divizii de infanterie (corpurile de armată 7 și 8).

Pe malurile ocupate ale râurilor Nistru, Prut și Șiret se continuă lucrări de organizare a terenurilor.

Rezervele operative cele mai apropiate se găsesc probabil în regiunea Rădăuți-Suceava-Botoșani-Dorohoi.

2. Armata a 2-a din sectorul Popelniki-Sniatin-Serafince va înainta în direcția generală Cernăuți-Iași, va rupe dispozitivul inamicului în zona Cernohuzi-Orășeni Serafince și va asigura pătrunderea grupului mecanizat în această ruptură, spre Storojineț și Mihalcea.

La sfârșitul zilei de 30 iunie, se va găsi pe linia Satu Mare - Vițcani - Dersca - Gârjăuți - Pomârla - Cămenești - Chisla - Salieva.

3. Grupul terestru mecanizat (corpurile 2 și 4 cavalerie, Divizia motorizată de vânători 81, brigăzile blindate 5 și 23, un batalion din Brigada 26 blindată, Brigada 38 blindată, 28 tancuri din Brigada 10 blindată) va intra la orele 4:00 în ruptura făcută între Storojineț și Mihalcea și, având gruparea principală în flancul drept, va da lovitura în direcția generală Dorohoi.

La sfârșitul zilei, va stăpâni sectorul Dorohoi - Darabani - Tureatca, având în vedere că în dimineața zilei următoare să reia operațiunile în direcția Botoșani.

Începutul operațiilor la orele 4:00, semnalul transmis prin radio 88627:

a) Divizia mecanizată de vânători 81, împreună cu Brigada 23 blindată, va intra în operații în sectorul Storojineț, va da lovitura în direcția Hliboca - Vârful Câmpului, va distruge inamicul care rezistă: nedându-i posibilitatea de a se replia spre apus. Va asigura acțiunea Grupului terestru mecanizat din partea râului Șiret.

La sfârșitul zilei, va stăpâni regiunea Vârful Câmpului - Horlince - Călinești. Printr-o acțiune puternică de tancuri, va cuceri și stăpâni trecerile peste râul Șiret, lângă orașul Șiret.

Va avea în vedere pentru ziua următoare operații în direcția Satu Nou.

Limita din dreapta - râul Șiret, limita din stânga - exclusiv Pojnev, Vilaueca, exclusiv Costești, exclusiv Voloca, exclusiv Dersca, Văculești.

b) Corpul 4 de cavalerie, cu un batalion din Brigada 24 blindată și 28 de tancuri din Brigada 10 blindată va trece la acțiuni în sectorul Storojineț, exclusiv Luchi, exploatând lovitura, în urma Diviziei de Vânători motorizată 81.

Cu forțele principale ale Corpului de cavalerie sectorul Buhai-Gordești și

Dersca-Vlădeni;

Cu brigada blindată sectorul Prelipcenii - Crasna - Dorohoi, se vor avea în vedere operațiile preconizate pentru ziua următoare, în direcția generală

Botoșani.

Limita din stânga exclusiv Pojnev, Vilaueca exclusiv Costești, exclusiv Voloca, exclusiv Pomârla, Corlăteni.

c) Corpul 2 cavalerie, împreună cu un batalion din Brigada 5 blindată și 26 tancuri din Brigada 38 blindată, va intra în acțiuni în sectorul Luchi, exclusiv Cernăuți, și va da lovitura principală cu flancul stâng în direcția Herța.

La sfârșitul zilei vor stăpâni regiunile:

Brigada blindată - Darabani;

Corpul 2 cavalerie - Pomârla, Fundul Herței, Poiana.

Printr-o puternică acțiune de tancuri va cuceri trecerile peste râul Prut la Rădăuți și Noua Suliță.

Va avea în vedere, în ziua următoare, operațiunile în direcția generală Vorniceni, Borzești, Vânători.

Limita din stânga - râul Prut.

d) Brigada 26 blindată - rezerva Corpului terestru mecanizat - va urma Corpul 4 cavalerie pe direcția de marș Dracineț-Storojineț-Hliboca și, spre sfârșitul zilei, se va grupa în regiunea Rogojești-Pârâul Negru-Mihăileni.

4. Forțele militare aeriene ale Armatei a 12-a, în conformitate cu ordinul armatei, vor îndeplini următoarele misiuni:

a) Vor neutraliza forța vie și artileria inamicului în regiunea Scuterevo, Bereznița, înălțimile de la est de Vilaueca, Zamostea, Vorboveț, înălțimile de la nord de Voloca, înălțimile de la sud de

Călinești și concentrările de trupe din regiunile Berhomet, Storojineț, Hliboca, Voloca, Cernăuți, Căbești.

b) Vor coopera cu unitățile terestre în câmpul de bătălie.

c) Vor neutraliza aviația inamică, pe aerodrom, în regiunile Storojineț, Cernăuți, Hotin, Șiret, Dorohoi, Rădăuți, Solea, Suceava, Fălticeni.

d) Nu vor permite apropierea rezervelor inamicului din direcțiile Vicov, Rădăuți, Dorohoi.

e) Vor acoperi Corpul terestru mecanizat în timpul mișcării, pentru a parveni la situația inițială în vederea intrării în operații;

f) Vor împiedica dirijarea legăturilor telefonice și telegrafice și prin atacuri asupra statelor majore.

g) Vor acoperi trecerile peste râul Ceremuș. Punctul de comandă al Grupului terestru mecanizat, în timpul marșului, pe axa Giurov, Costești, Cuciurul Mare, Stănești, spre sfârșitul zilei, la Dersca.

5. Stațiile de aprovizionare: gara Colomeea. După îndeplinirea misiunilor, în regiunile de regrupare se vor completa toate rezervele de orice fel și se va executa revizia completă a tuturor mașinilor de luptă și transport.”

Acest ordin trebuia tradus în viață imediat dacă ar fi fost respins ultimatumul sovietic de către România. Aici poate apărea și întrebarea firească: unde-i logica ultimatumului moscovit? Cum oare se poate în 21 de ore să părăsești un teritoriu care nu era străin pentru români? De ce a fost nevoie de o așa mare grabă? Or, poate mașina de război sovietică, fiind pornită, nu mai putea pune frâna?

Evenimentele ce s-au petrecut în noaptea de 26 spre 27 iunie nu țin de nici un fel de etică diplomatică. Astfel, un ceas după miezul nopții, ultimatumul sovietic încă nu parvenise la București. Toate încercările lui George Davides-cu de a-l transmite s-au dovedit a fi zadarnice. Transmițând numai prima frază, cu următorul conținut: „Ceea ce urmează este textul notei ultimative care mi-a fost înaintată de Molotov, în această seară, la orele 22:00”, legătura telefonică s-a întrerupt brusc. Telefonistii români au încercat în repetate rânduri să restabilească legătura, dar fără succes. Din partea sovietică li se comunica în termeni vulgari că nu vor vorbi în noaptea aceea cu Moscova.

Conform mai multor mărturisiri, se susține că textul integral al ultimatumului a fost transmis abia la orele 6:00, nimerind în mâinile lui Carol al II-lea peste o oră.

În acea noapte, Molotov a mai făcut un pas teribil în ceea ce privește etica diplomatică. Imediat după miezul nopții el informează telefonic Ambasada Germană că pe data de 26 iunie la orele 10:00, României i-a fost înmănată nota ultimativă cu privire la cedarea Basarabiei și nordului Bucovinei, răspunsul fiind așteptat în decurs de 24 de ore. Ce planuri să fi urzit Molotov „greșindu-se” cu 12 ore? Să fi dorit a-i pune pe germani în fața unui fapt împlinit? Cum n-ar fi, dar, se pare, că „greșeala” și-a atins scopul. Dispozițiile Berlinului nu s-au lăsat mult așteptate. Din dispoziția lui Ribbentrop, lui Wilhelm Fabricius, ambasadorul german la București, i s-a indicat să-l contacteze imediat pe ministrul de externe român și să-i comunice că trebuie să accepte cererile rusești fără nici o rezistență. Dacă din motive tehnice guvernul român nu va putea transmite un răspuns afirmativ la Moscova, ministrul de externe ar dori ca acest răspuns să fie trimis lui Molotov prin contele von der Schulenburg. Ribbentrop nici nu bănuia că acele „motive tehnice” împiedicau guvernul român să între în posesia documentului la care se cerea un răspuns atât de urgent.

În dimineața zilei de 27 iunie, ambasadorul german a fost invitat în audiență la ministrul de externe român, unde i s-au comunicat amănuntele ultimatumului pe care acesta le cunoștea și i s-a mai spus că, judecând după atitudinea de până acum a regelui, se poate aștepta la război. Ambasadorul german insista ca autoritățile românești să mediteze profund înainte de a angaja armata în ostilități. Acest lucru avea însă să-l rezolve mai curând Consiliul de coroană, care s-a și întrunit la orele 12:30. S-a decis ca să fie întocmită o notă de răspuns corespunzătoare, care a și fost prezentată de George Tătăărășcu, primul ministru al țării, lui Carol al II-lea, în după amiaza aceleiași zile, spre a fi aprobată.

Replica întocmită de primul sfetnic al regelui avea următorul conținut:

„Guvernul U.R.S.S. a adresat guvernului român o notă care a fost remisă la 26 iunie 1940, la orele 10 seara, de către Excelența Sa dl. Molotov, Președintele Consiliului Comisarilor Poporului al

Uniunii Sovietice și comisar al poporului pentru afacerile externe, Excelenței Sale d-lui. Davidescu, ambasadorul României la Moscova.

Fiind însuflețit de aceeași dorință ca și guvernul sovietic de a vedea rezolvate prin mijloace pacifice toate chestiunile care ar putea să producă o neînțelegere între U.R.S.S. și România, guvernul regal declară că este gata să procedeze imediat și în spiritul cel mai larg la discuțiunea amicală și de comun acord a tuturor propunerilor emanând de la guvernul sovietic.

În consecință, guvernul român cere guvernului sovietic să binevoiască a indica locul și data ce dorește să fixeze în acest scop.

De îndată ce va fi primit un răspuns din partea guvernului sovietic, guvernul român își va desemna delegații și nădăjduiește că conversațiile cu reprezentanții guvernului sovietic vor avea ca rezultat să creeze relații trainice de bună înțelegere și prietenie între U.R.S.S. și România”.

Carol al II-lea a aprobat redactarea fără modificări. Imediat după aceasta George Davidescu a fost avizat telefonic să asigure autoritățile sovietice că răspunsul la nota ultimativă va sosi în cursul serii la Moscova. Tot atunci Carol al II-lea l-a primit pe inspectorul diplomatic al Ministerului de Externe german, Manfred von Killinger, comunicându-i că România este dispusă să trateze cu Moscova, menționând că anumite concesiile se vor face, însă nu peste limite rezonabile.

În jurul orelor 21:00 George Davidescu a înmănat lui Molotov nota de răspuns. Pe acesta documentul nu l-a interesat, el acționând în conformitate cu un scenariu anterior convenit. La întrebarea directă dacă autoritățile românești acceptă evacuarea Basarabiei și a Bucovinei de Nord, ambasadorul României a răspuns că țara sa e dispusă să înceapă tratativele cu U.R.S.S. În acest moment, Molotov i-a înmănat a doua notă sovietică:

„Guvernul U.R.S.S. consideră răspunsul guvernului regal din 27 iunie ca imprecis, deoarece în răspuns nu se spune direct că el primește propunerea guvernului sovietic de a-i restitui neîntârziat Basarabia și partea de nord a Bucovinei. Însă, cum ambasadorul României la Moscova, domnul Davidescu, a explicat că răspunsul menționat al guvernului regal al României înseamnă acordul cu

propunerea guvernului sovietic, guvernul sovietic, primind această explicație a domnului Davidescu, propune:

1. În decurs de patru zile, începând de la ora 14:00, după ora Moscovei, la 28 iunie, să se evacueze teritoriul Basarabiei și Bucovinei de Nord de trupele românești;

2. Trupele sovietice în același timp să ocupe teritoriul Basarabiei și partea de nord a Bucovinei;

3. În decursul zilei de 28 iunie trupele sovietice să ocupe următoarele puncte: Cernăuți, Chișinău, Cetatea Albă.

4. Guvernul regal al României să ia asupra sa răspunderea în ceea ce privește păstrarea și nedeteriorarea căilor ferate, parcurilor de locomotive și vagoane, podurilor, depozitelor, uzinelor electrice, aerodromurilor, întreprinderilor industriale, telegrafului.

5. Să se numească o comisie alcătuită din reprezentanți ai guvernelor român și al U.R.S.S., câte doi din fiecare parte, pentru lichidarea chestiunilor în litigiu în legătură cu evacuarea armatei române și instituțiilor din Basarabia și partea de nord a Bucovinei.

Guvernul sovietic insistă ca guvernul regal al României să răspundă la propunerea sus-menționată nu mai târziu de 28 iunie, ora 12:00 (ora Moscovei)”.

Peste câteva ore nota a fost transmisă la București. Cu aceste evenimente lua sfârșit „o zi a rușinei naționale”, cum o numea Carol al II-lea în jurnalul său intim.

A doua zi, lui Molotov i s-a înmănat telegrama cu rugămintea de a prelungi termenele de la punctul 1 și 2 din cauză că evacuarea trupelor ar fi foarte greu de adus la îndeplinire în patru zile din pricina ploilor și inundațiilor care au stricat căile de comunicare. Molotov a rămas neclintit. La orele 14:00, 28 iunie 1940, începe calvarul roșu, care avea să aducă românilor basarabeni și nord-bucovineni cele mai îngrozitoare chinuri necunoscute până atunci de ei: detrunchiera teritoriilor „eliberate”, teroarea, deportările, foametea, mi-grația impusă prin forță, prigoana spirituală și culturală etc.

Ziua de 28 iunie 1940, constituie punctul culminant al grandiosului spectacol numit „frăție proletară”, demonstrat anterior în Polonia și republicile Baltice, de „primul stat socialist din lume”.

La 2 iulie 1940, în cadrul ședinței Biroului Politic al CC. al P.C. (b) din toată Uniunea, I.V. Stalin, L. Beria, M. Kaganovici, V. Molotov, N. Hrușciiov, M. Kalinin și alții au discutat „Problemele CC. al P.C. (b) din Ucraina”. În urma discuțiilor și schimbului de opinii este adoptată următoarea hotărâre: „înainte de formarea raioanelor, a se permite CC al P.C. (b) din Ucraina să formeze în Basarabia și partea de nord a Bucovinei comitete executive județene ale P.C. (b) al Ucrainei și comitete executive județene în următoarele județe: Chișinău, Hotin, Bălți, Izmail, Orhei, Soroca, Akkerman, Cahul, Bender și Cernăuți”. Biroul Politic al CC al P.C. (b) din toată Uniunea a stabilit că „componenta personală a comitetelor executive județene se aprobă de CC. al P.C. (b) U”, dar nu de Biroul Politic al P.C.(b) din toată Uniunea. Și mai departe: „Componenta comitetelor executive județene se publică în ziarle județene din partea Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S. Ucrainene”, iar nu din partea Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. După cum se vede pentru Stalin nu avea importanță esențială în ce mod va fi rezolvată chestiunea teritoriilor ocupate la 28 iunie 1940, lăsând chestiunea creării organelor de partid și de stat, determinarea soartei populației acestor teritorii în mâinile lui N. Hrușciiov și ale altor lideri ai Ucrainei.

La 3–4 iulie CC al P.C. (b) al Ucrainei și Prezidiul Sovietului Suprem al R.S.S.U. au aprobat și confirmat componenta comitetelor județene ale P.C. (b)U. În Basarabia și Bucovina de Nord, precum și componenta comitetelor executive pe aceste teritorii. Majoritatea cadrelor erau sosite din alte regiuni și aceste cadre nu ne cunoșteau nici limba, nici obiceiurile, nici condițiile de dezvoltare! S-ar părea neesențial faptul că liderii Ucrainei ne-au hotărât soarta după 28 iunie, însă anume acesta a fost unul din momentele cele mai negative în viața populației din teritoriile ocupate. De fapt, anume cercuri ucrainene de la Moscova au jucat nu ultimul rol în pregătirea „spectacolului” din 1940. În această privință prezintă interes și concluziile ambasadorului Schulenburg referitoare la problema bucovineană, expuse de el într-o scrisoare adresată secretarului de stat german Weitseher la 11 iulie 1940: „... În ceea ce privește acțiunile întreprinse împotriva României, a provocat o mirare generală faptul că U.R.S.S. a cerut de asemenea și partea de

nord a Bucovinei. Mai înainte Sovietele niciodată n-au declarat că ar avea pretenții față de acest ținut. După cum se știe Guvernul Sovietic își justifica pretențiile prin faptul că Buovina este populată de ucraineni. Dar, întrucât aceasta se referă doar la partea de nord a teritoriului, apoi Uniunea Sovietică în cele din urmă s-a mulțumit numai cu această parte. Eu nu pot să scap de senzația că inspiratorii și autorii pretențiilor de a ceda Bucovina de Nord au fost cercurile ucrainene de la Moscova... Deocamdată este imposibil să determinăm de unde vine această puternică influență ucraineană. Nu avem știre de careva ucraineni cu influență deosebită, care ar face parte din cercurile nemijlocite de la Kremlin”. Ce nu știa Schulenburg atunci, cunoaștem noi astăzi și putem numi „tovarășii ucraineni” care și-au dat silința de a hotărî soarta de mai departe a românilor din teritoriile „eliberate” în 1940: N.S. Hrușciiov, M. S. Greciuha, L.R. Korniet, S. K. Timoșenko, L.Z. Mehliș, L.G. Lâsenki și alții.

De menționat, că rolul hotărâtor îl juca în „rezolvarea” acestor probleme M.S. Greciuha, președintele Prezidiului Sovietului Suprem al R.S.S.U. În „Informația cu privire la proiectarea frontierei de stat a R.S.S. Moldovenești referitor la teritoriul învecinat cu R.S.S. Ucraineană” în ceea ce privește Bucovina de Nord, M.S. Greciuha scria: „Luând cunoștință destul de detaliată de datele statistice, geografice și etnografice puse la dispoziția noastră, s-ar putea face următoarea concluzie: Partea de nord a Bucovinei (cu 474.617 locuitori) e populată în mare măsură de ucraineni, sau cum sunt numiți „rusini” și huțuli, și de o parte neînsemnată de reprezentanți ai altor naționalități, care nu au nimic comun cu băștinașii. Astfel nu încapе îndoială că partea de nord a Bucovinei trebuie să între în componența R.S.S. Ucrainene”. Este evident faptul, că raioanele Bucovinei de Nord erau populate de români. Conform datelor oficiale ale aceluiași prezidiu al Sovietului Suprem al R.S.S.U. moldoveni (28,6 % în numărul total al populației) și 121.265 români (26,5 %), care în statistica oficială figurau la rubrica „și alții”. Toate acestea se făceau din simplul motiv pentru a putea fi rezolvată chestiunea cu privire la faptul că „toată partea de nord a Bucovinei trebuie să între în componența R.S.S. Ucrainene”. În același spirit scria Greciuha și despre județul Hotin: „Nu este

cazul să fie dovedită necesitatea alipirii și a județului Hotin la R.S.S. Ucraineană, unde locuiesc în majoritate ucraineni, cu excepția unei părți neînsemnate de moldoveni, împrăștiați prin tot județul și concentrați mai compact în 6 localități ale plasei Briceni și 7 localități ale plasei Secureni”. Pentru determinarea statisticii reale în perioada respectivă se cunoșteau patru izvoare. După datele recensământului din 1897 județul Hotin era populat de 25 la sută de moldoveni; după datele statistice ale lui Butovici (anul 1907) 25,3 la sută, după datele statistice ale lui Durnovo 29 la sută, iar după datele statistice ale părții românești 47 la sută. În conformitate cu datele Institutului Moldovenesc de Cercetări Științifice, bazate pe datele Institutului Central de Statistică al României, la 29 decembrie 1930 numărul de moldoveni în județul Hotin era de 135.348 (35 %), ruși 53.453 (13,6 %), ucraineni 163.267 (41,6 %), evrei 35.985 (9,2 %), și alții 2.377 (0,6 %).

Prezintă interes formele ucrainizării populației din județul Hotin. Astfel, conform recensământului din 1897 în ținut locuiau 1.589 beloruși și 2.193 polonezi. Însă în datele generale reprezentanții acestor popoare au fost incluși în numărul populației ucrainene, rămânând așa și pe parcursul re-censămintelor următoare. Din 90 de sate „ucrainene” ale aceluiași județ, situate în special pe malul Nistrului, în 22 de sate ucrainenii conlocuiau cu moldovenii. În aceste sate în timpul recensământului și întocmirii datelor comune, moldovenii erau incluși în rândurile ucrainenilor. De ce se proceda în felul acesta? În primul rând, includerea moldovenilor în rândurile ucrainenilor se explică de obicei prin faptul, că în satele mixte e foarte dificil de a stabili naționalitatea locuitorilor. Oamenii adesea nu puteau ei înșiși să determine de ce naționalitate erau - moldoveni sau ucraineni. În al doilea rând, unii cercetători în perioada de până la revoluție indicau că moldovenii asimilează ucrainenii. „În unele localități - scria P.A. Nesterovski în anul 1905, procesul asimilării de către moldoveni a slavilor a început demult, deja s-a încheiat, și acolo unde cândva se auzea grai viu ucrainean, acum se aude doar limba moldovenească.” Același proces a fost remarcat și de Berg. El scria: „în localitățile cu o populație mixtă toți ucrainenii vorbesc de obicei moldove-nește. Pretutindeni se întâlnesc sate ucrainești, unde oamenii bătrâni

vorbesc în limba maternă, iar tineretul n-o vorbește, câte odată nici n-o înțelege”. Desigur, aceste afirmații nu corespund nicidecum adevărului, însă ele au servit drept bază pentru a înregistra mulți moldoveni din județul Hotin, drept ucraineni.

În asemenea împrejurări, la 2 august 1940 și-a desfășurat lucrările Sesiunea a șaptea a Sovietului Suprem al U.R.S.S. care a constituit actul final al „spectacolului” din vara anului 1940, act în care și-a găsit oglindire „înțeleaptă” politică marxist-ieninistă cu privire la rezolvarea problemelor ce țin de ideile „internaționalismului proletar”.

În ceea ce privește „internaționalismul proletar”, el s-a manifestat mai ales în „alegera” delegaților din partea Bucovinei de Nord pentru participarea la lucrările Sesiunii Sovietului Suprem. Fiind invitată doar ca „oaspete”, delegația comună a Basarabiei și Bucovinei de Nord (să nu fie aceasta oare o dovadă în plus că undeva prin labirinturile ierarhiei administrative a existat totuși intenția de alipire a Bucovinei de Nord la R.S.S. Moldovenească?) a fost numită „de sus”, de comitetele județene din ținuturile anexate. Din partea Bucovinei de Nord la Sesiunea a VII-a a Sovietului suprem au participat următorii „aleși” ai poporului: Kozaciuk Ivan Feodorovici, muncitor la fabrica de tricotaje, președintele Comitetului muncitoresc, Luca László Antonovici, muncitor din orașul Cernăuți, Oleinic Parascovia, satul Cuciur Mare, membru al Comitetului Executiv Județean, Mihalciuk Nicolai Ștefanovici, muncitor la Fabrica de mezeluri din Cernăuți, președintele Comitetului muncitoresc, Antoneak Ana, țărăncă, președintele sovietului sătesc Zadubrovka, Doctorovici Mihail Abramovici, învățător din orașul Cernăuți, Panciuk Elpidefor Mateevici, lucrător la Universitatea din Cernăuți. Astfel, fracțiunea bucovineană nu era reprezentată la Sesiune nici de un român (moldovean) cu toate că aceștia, după cum am arătat mai sus, conform datelor Sovietului Suprem al R.S.S.U. din 31 august 1940, constituiau 55,1 % din populația Bucovinei detrunchiate. E greu să apreciem cu ce dispoziție au plecat „aleșii” poporului spre Moscova, însă deoarece ei erau însoțiți de persoane de „nădejde” putem fi siguri că erau pregătiți la „nivel” din punct de vedere moral și politic.

Despre acele vremuri își amintește astăzi profesorul Universității din Cernăuți, Oleg Panciuc, fiul unuia din „delegații” la Sesiunea a VII-a a Sovietului Suprem: „îmi amintesc foarte bine cum activa N.K.V.D.-ul în 1940 în Bucovina. Tata aproape în fiecare noapte era luat la interogatorii. Îi era impus să confirme că patria Olgăi Kobâleanskaia dorea instaurarea Puterii Sovietice în Bucovina de Nord. A fost aleasă o grupă de oameni pregătiți de agenții N.K.V.D.-ului, care a plecat la Stalin, cu așa-zisa dorință de a se alipi la Ucraina Sovietică. Tatăl meu era în această grupă. De acum, în toamna anului 1940, aproape nici unul din acești „trimiși” nu erau printre cei vii. În fiecare zi ne temeam pentru tata. Câtă frică au vârat ei în oameni, până astăzi nu o putem uita. Deoarece până astăzi mai sunt în viață călăii. Mulți din ei primesc pensii personale, se bucură de înlesniri”. (Ziarul „Molodâi bucovineț”, nr. 26,1990). Orice comentariu la aceste mărturisiri este inutil.

Aș dori însă să menționez că la dezbatere pe marginea problemei în cauză delegația comună a Basarabiei și Bucovinei de Nord nici n-a fost admisă să participe. Ea a fost poftită din hol în sală abia după luarea deciziei respective. Delegaților din ținuturile „eliberate” li s-a permis doar să rostească calde cuvinte de salut și adâncă mulțumire Sesiunii. Astfel, cuvântarea bucovineanului Mihalciuk s-a redus în fond la recunoștința și mulțumirea adresată „marelui vojdi a trucidatorilor lumii întregi, scumpului părinte, tovarășului Stalin”.

Acestea, însă, nu constituie toate paradoxurile „marii uniri”. Să examinăm nemijlocit ordinea de zi a Sesiunii VII-a a Sovietului Suprem al U.R.S.S. Al doilea punct pe ordinea de zi a fost: „Cu privire la formarea R.S.S. Moldovenești și includerea părții de nord a Bucovinei și a județelor Hotin, Akkerman și Izmail ale Basarabiei în componența R.S.S. Ucrainene”. Acest punct din ordinea de zi trezește multe nedumeriri și discuții în rândurile istoricilor. Dacă prima parte referitor la Basarabia se pare a fi clară, apoi nu este clar de ce a fost anexată la această problemă chestiunea cu privire la teritoriile nordului și sudului Basarabiei și a Bucovinei. Această chestiune trebuia rezolvată și argumentată separat. Dar aceasta nu s-a făcut, deoarece ar fi fost mult mai complicat de a o fundamenta. Ar fi trebuit să fie dat publicității întreg conținutul chestiunii cu

privire la Bucovina, însă nu numai pe baza notei lui Molotov, deoarece în ea nu chiar totul corespundea adevărului, adică faptelor, proceselor istorice care în realitate aveau loc în această regiune martiră.

În condițiile când lipseau datele exacte cu privire la componența națională a populației Bucovinei de Nord, județelor Hotin, Akkerman și Izmail, Sovietul Suprem al U.R.S.S. la 2 august 1940 hotărăște: „A include partea de nord a Bucovinei și județele Hotin, Akkerman și Izmail ale Basarabiei în componența R.S.S. Ucrainene”. Pe această bază Prezidiul Sovietului Suprem al R.S.S.U. a format imediat regiunea Cernăuți, în componența căreia intra partea de nord a Bucovinei, județul Hotin și ținutul Herței. La 7 august 1940 este adoptată în pripă legea „Cu privire la schimbările și completările la articolele 13, 23 și 48 din Constituția U.R.S.S. (Legea Fundamentală, în conformitate cu care R.S.S. Moldovenească a fost inclusă în componența U.R.S.S., regiunile Cernăuți și Akkerman în R.S.S. Ucraina.) Astfel, în componența R.S.S.U. a intrat un teritoriu pe care locuiau 337.122 moldoveni, sau 20,94 la sută din toată populația intrată în componența Ucrainei Sovietice, inclusiv 136.184 (sau 28,6 %) de moldoveni din Bucovina de Nord și 121.265 români (26,5 %) din aceeași regiune, dar care figurau, cum am spus mai sus, la rubrica „și alții”. Soarta acestor martiri timp de decenii a fost ascunsă sub masca prosperității și fericirii aduse de „eliberatoarea” și „glorioasa” Armată Sovietică. Astăzi este însă bine cunoscut faptul că românii din Bucovina au fost supuși unor măceluri îngrozitoare de tipul celui de la 1 aprilie 1941 de la Fântâna Albă, deportărilor în masă, deschiaburirii de tip „bolșevico-stalinist”, au îndurat mari greutăți în „perioada fericită” de „însciere benevolă” în kolhozuri. Batjocoriți și scuipați, defăimați și urmăriți, căci n-aveau ochi să-i vadă mândri și falnici ca fagii Țării de Sus a lui Ștefan, ei au fost prinși și ferecați, aruncați în închisori. Când cereau apă, li se dădea oțet, când cereau aer, nu mai încăpeau în temnițe, iar când cereau lumină, astupau și cea din urmă ferestruie, căci cutezau să o ceară. Trupurile lor în lanțuri le strângeau ca să-i doară și sufletul. Și dacă ar fi avut putere i-ar fi sugrumat în pântecelul mamelor lor, să nu se

mai nască, căci pieirea le-o voiau. Au fost constrânși să înghită tot amarul ce un neam pământean a fost în stare să înghită.

Stăpâni ai ținuturilor ce le locuiesc de când a luat ființă neamul românesc, sunt numiți venetici pe aceste plaiuri mioritice. Din pământurile pline de frumuseți și bogății, pe care plugul românesc le-a brăzdat întâia oară, au stors comorile ascunse. Iar pâinea din rodul muncii noastre de la ei am fost nevoiți s-o cerșim. Și apa din stâncile românești, tot cu voia lor o întrebuițăm Doamne, până când oare?

Crucea înălțată de cercul „Arboroasa” pe mormintele comune ale românilor bucovineni masacrați la 1 aprilie 1941 la Fântâna Albă. Singura „vină” a țaranilor de pe Sirețel și din satele de la obârșia Siretului, pentru care au plătit cu viețile, a fost doar aceea că au cutezat să pornească spre țara lor liberă.

Crucea a fost sfințită la 30 martie 1991, de un sobor preoțesc, cu prilejul împlinirii unei jumătăți de secol de la masacră.

(Foto: Dan din Sătmar)

Situația politică a teritoriului actualei Bucovine în secolele XII-XIV

*Ștefan PURICE,
doctorand la institutul de istorie al Academiei de științe a
Republicii Moldova.*

Istoriografia ucraineană zeci de ani s-a străduit să demonstreze opiniei mondiale și unionale drepturile istorice ale Ucrainei asupra părții de nord a Bucovinei. Și dacă pe plan internațional succesele istoricilor sovietici în această problemă sunt practic nule, pe plan intern teza despre nordul Bucovinei, ca „pământ slav”, care din vechi timpuri a fost parte componentă a Ucrainei și-a lăsat amprente clar vizibile în mentalitatea oamenilor de rând.

Înainte de a trece la analiza concretă a poziției istoriografiei ucrainene în problema dominației politice a cnezatului Halici-Wolhynia asupra teritoriului nord-bucovinean, trebuie de menționat, că istoricii sovietici comit o eroare metodologică gravă. Contestând dreptul istoric ca atare cu scopul de a submina poziția istoriografiei românești, ei demonstrează dreptul ucrainean asupra părții de nord a Bucovinei tot prin aceeași drept istoric: deoarece partea de nord a Bucovinei a fost încadrată politic în cnezatul halician, regiunea Cernăuți (care include și ținutul Herța și o parte din nordul Basarabiei) legitim a fost la 1940 încadrată în componența Republicii Ucrainene.

Care sunt pietrele de temelie ale teoriei sus-prezentate?

1. gramota cnezului Ivan Rostislavici Bârladnic;
2. lista orașelor rusești anexată la letopisețul Voskresensk;
3. adresarea autorului „Cântecului despre oastea lui Igor” către cnezul halician Iaroslav Vladimirovici;
4. pământul Sipenicului - „Sipinețcaia zemlia”.

Să le facem o analiză succintă.

Gramota lui Ivan Bârladnic în care el este numit „de la scaunul Haliciului principe de Bârlad” a fost adusă ca argument în favoarea tezei despre dependența Țării de Sus a Moldovei de cnezatul Haliciului. Ea a fost recunoscută drept falsă de majoritatea istoricilor, printre care I. Bogdan, A. Sobolevski, D. Onciul etc. Necâtând la faptul dat, Ivan Bârladnic a fost o figură istorică reală, peripețiile căruia reflectate în letopisețele rusești ne ajută la stabilirea teritoriului dependent de Halici și frontierelor de sud ale cnezatului.

Astfel, Ivan Bârladnic, fiind izgonit de cnezul Iziaslav, a plecat „în câmp la Cumani și a mers cu Cumani și a stat în orașele dunărene... și aducând pagube pescarilor Halicieni”¹. Ivan Bârladnic s-a refugiat pe pământuri care nu se aflau sub controlul politic al Haliciului și nepedepsit de nimeni îi prăda pe pescarii halicieni, care, pescuiau în jos pe Nistru și Prut, departe de casele sale. „Și veniră la el (la Ivan Bârladnic - n.a.) mulți cumani și bârladnici, la el se adunară 6000 (se adunară - adică erau localnici și s-au adunat sub drapelele lui) și a mers la Cucelmin și a fost bucuros de el și de acolo a mers la Ușița”, unde a fost întâlnit cu forța armelor². Ivan Bârladnic împreună cu cumanii a ajuns fără piedici până la granițele Haliciului (Cucelmin și Ușița), unde a primit o ripostă viguroasă. Conform cercetărilor arheologului ucrainean B. Ti- moșciuk, Cucelminul e localizat în gorodiștea Galita lângă satul Neporotovo al raionului Securenii, regiunea Cernăuți³, iar Ușița se afla pe teritoriul actualului sat Ușița Veche a raionului Kamenet-Podolsk, regiunea Hmelnițk. Punctele numite erau unele din cele mai importante castele de apărare la frontierele de sud ale Haliciului.

Iar în alt letopiseț rusesc se menționează, că la 1144 cnezul din Cernigov Iziaslav împreună cu cumanii a cucerit două orașe ale

---

¹ Polnoie sobranie russkih letopisei, t. 2. Ipatievskaia letopisi. Izdanie vtoroie. S.-Peterburg, s. 497.

² Ibidem.

³ Timoșciuc B.O. Davniorusskaia Bucovina. Kiev, 1982, s. 84–85.

cneazului Volodimerko de Halici - Ușița și Mikulin⁴ - orașe de frontieră.

Alt punct de frontieră este indicat de letopisețul Ipatiev localitatea Onut (actualul sat Onut, raionul Zastavna, regiunea Cernăuți). La 1213 cneazul Daniil se refugiază din Halici și „trece prin Onut mergând în câmp” îndreptându- se spre Plav și de acolo a ajuns mai jos de Cucelmin „cugetând unde să treacă râul Nistru ”⁵. Linia Onut- Plav- Cucelmin e indicată ca ultim hotar după care începea „câmpul” - adică teritoriul independent de cnezatul Haliciului. Peste Nistru nu existau poduri și treceri despre care ne vorbește letopisețul, deoarece nu era nevoie în acel timp de ele.

Iar la 1230 cneazul Daniil „a adunat pământul Haliciului... și a adunat chiar de la Bobroca și până la râul Ușița și Prut”⁶, ceea ce iarăși ne indică, cu toate că numai în linii generale, frontiera de sud a cnezatului Halici-Wolhynia. Mai precis sunt indicate frontierele de sud în alt loc al letopisețului: „Daniil, dorind să-și rânduiască pământul (adică să-și stabilească granițele cnezeitului-n.a.) a mers până la Bacota (actualul sat Bacota, raionul Kamenetș-Podolsk, regiunea Hmelnițk-n.a.) și Calius (actualul sat Calius, raionul Ușița Nouă, regiunea Hmelnițk)”⁷.

Istoricul ucrainean N. Kotliar în studiul său „Formarea teritoriului și apariția orașelor Rusiei Halici-Wolhyniene în secolele IX-XII”, publicată la Kiev în 1985,

face următoarea concluzie: „Astfel, amintirea despre cele mai sudice orașe haliciene în letopisețe, cu indicații directe la așezarea lor de margine și chiar de hotar, permite suficient de exact de a marca frontiera de sud a cnezatului Halici. Ea trecea pe Nistru prin orașele și castelele Vasilev (satul Vasăliv, raionul Zastavna, regiunea Cernăuți-n.a.), Onut- Bacota- Ușița- Cucelmin- Caliusn⁸.

---

⁴ PSRL, T.2. Lavrentievskaiia i Troițkaia letopisi. Sr Peterburg, 1846, s. 135.

⁵ PSRL. t. 2. Ipatievskaiia letopisi. S.-Peterburg, 1846, s. 135.

⁶ Ibidem, s. 759.

⁷ Ibidem, s. 793.

⁸ Kotliar N.F. Formirovanie territorii i voznicovenie gorodov Galitko-Wolânskoï Rusi i X-XIII w., Kiev, 1985, s. 109.

La sfârșitul secolului XIV a fost alcătuit letopisețul Voskresensk, la care a fost anexată „Lista orașelor rusești depărtate și apropiate”. Sunt enumerate un șir de orașe pe Nistru, Dunăre și Prut, printre care Roman, Neamț, Suceava, Baia, Țețin, Cern, Hotin și altele. Pe baza acestei liste se susține întinderea dominației politice haliciene până la Dunăre. Însă în acest document se spune clar: „iar acestea sunt orașe bulgărești și valahe”⁹. La momentul întocmirii letopisețului nicidecum nu putea fi vorba despre dominația politică haliciană asupra acestui teritoriu, deoarece aici era deja format Statul moldovenesc, iar cnezatul Halici-Wolhynia se afla sub dominația coroanei poloneze. Nici mai înainte de această perioadă nu poate fi vorba despre acest fapt. Letopisețul Halici-Wolhynian, scris în secolul XIII, nu numește nici unul din orașele susmenționate în calitate de orașe haliciene. Dar, în același timp, nu putem nega prezența populației rusești în aceste orașe (negustori, pescari etc). În această listă sunt menționate aparte orașele poloneze, kievene, wolhyniene, lituaniene, cnezatele Riazan, Smolensk etc, ceea ce ne face să credem, că autorul „Listei” a arătat împărțirea politică a Europei de Est în timpul ultimelor decenii ale secolului XIV.

Unica sursă care arată întinderea dominației haliciene până la Dunăre și, deci, intrarea teritoriului actualei Bucovine în componența acestui cnezat, este adresarea autorului „Cântecului despre oastea lui Igor” către cnezul halician. „Halicianule laroslave Osmomâsle! Sus șezi pe scaunul ferecat cu aur, sprijini munții Ungurești cu Regimentele tale de fier, închizând calea Regelui, ferecând porțile Dunării, aruncând greutatea prin nouri, judecând până la Dunăre”¹⁰. Însă elogiul excesiv al unui cântec eroic, hiperbolizarea calităților eroului, care nu sunt completate de alte documente, nu poate fi ridicat la treapta unui izvor istoric autentic. De se afla actuala FBucovină sub controlul politic al cnezatului Halici-Wolhynia, ea ar fi fost anexată împreună cu celelalte posesiuni ale cnezatului la regatul polon în anul „1349, ceea ce nu s-a întâmplat.

---

⁹ PSRL, t. VII. Voskresenskaia letopisi. S.-Peterburg, 1856, c. 240.

¹⁰ Slovo o polcu Igoreve. Leningrad, 1976, s. 35.

A fost invocată și o altă probă - „țara Sîpenicului” („Șipinețcaia zemlya”). În sfârșit, a fost adus un argument științific - documentul semnat de Iliș voievod la 1436, prin care Țara Sîpenicului era întoarsă Poloniei. „Țara Și penicului, pe care Țara Moldovei a avut-o de la Coroană, cu orașele acestei adevărate Țări a Sîpenicului, anume Hotinul, Țeținul și Hmelov, și cu toate ținuturile, locurile, satele, le dăruim și înapoiem”¹¹, istoricii ucraineni fac concluzia că această Țară a Sîpenicului (situată în partea de nord a Bucovinei) a fost dăruită Moldovei ca pământ ucrainean.

Analiza gramotelor și documentelor din acea perioadă ne duce la concluzii cu totul diferite. Chiar în documentul citat este arătat clar pământul halician. Se accentuează, că Alexandru cel Bun a făcut pagube „Coroanei Polone și îndeosebi pământurilor rusești, adică ținuturilor Colomea și Sneatin” și nicidecum nu se indică Țara Sîpenicului ca pământ ucrainean.

În gramota lui Vladislav dată la 1433 domnitorului Moldovei Ștefan se indică că Polonia dăruiește numitului voievod „aceste orașe Țețina și Hmelovul, cu aceste ținuturi și sate, care aparțin lor, care orașe sunt așeate între Țara noastră a Rusiei și Moldova...” Se indică și frontiera „între aceste orașe și între Țara noastră a Rusiei, va fi această graniță veșnică: mai întâi între orașul nostru Sneatin și între Șepinți, care Șepinți aparține Moldovei, pe acestea le desparte râul Colacin”¹². Frontiera naturală între Ucraina și Moldova din timpuri străvechi a fost râul Nistru, fapt care îl confirmă și gramota lui Vladislav: „iar peste țărmlul Nistrului este Țara noastră a Rusiei”¹³.

Judecata moldovenilor vinovați de pagubele pricinuite Poloniei se înfăptuia „la Colacin, într-un loc stabilit de înaintașii noștri”, se spunea într-un document de la 1445¹⁴ Râul Colacin e prezentat astfel ca o linie de delimitare a pământurilor moldovenești

---

¹¹ Costachescu M. Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare, vol. 2, Iași, 1932, p. 706.

¹² Ibidem, p. 661.

¹³ Ibidem.

¹⁴ Ibidem, p. 729.

de cele nemoldovenești. O mulțime de documente rusești, polone și moldovenești din sec. XI-XV menționează întinderea dominației rusești pe Prut numai până la Sneatin, și nicidecum mai jos pe cursul acestui râu.

Reieșind din cele expuse, putem face următoarea concluzie: până în prezent n-a fost adusă nici o probă științifică în sprijinul teoriei despre dominația politică a cnezatului Halici-Wolynia asupra fie chiar și a unei părți a teritoriului actualei Bucovine. Dimpotrivă, un șir întreg de documente și izvoare științifice ne vorbesc despre faptul că în secolele XII-XIV acest teritoriu a fost stăpânit de cumani, tătari și că aici s-a întemeiat Statul moldovenesc.

Școala română din Bucovina: istorie și realitate

Dumitru COVALCIUC

ziarist, șeful cercului „Arboroasa” din Cernăuți

La anexarea, în 1774, a Bucovinei de către Austria, școala românească din partea detrunchiată a Moldovei era mai mult decât corespunzătoare necesităților ținutului respectiv. După încorporare, învățământul, fiind considerat că ține de domeniul politic, a fost trecut pe seama administrației militare. Astfel vechile școli românești, înființate și sprijinite. În general, de persoane particulare, au devenit instituții ale statului austriac¹. Generalul Spleny, primul guvernator militar austriac al Bucovinei, asigurând populația băștinașă că va respecta toate drepturile și libertățile ei naționale, reieșind din caracterul moldovenesc al ținutului anexat, a sprijinit aici prima etapă a reorganizării învățământului². Dominat de ideea școlarizării copiilor populației băștinașe a fost și generalul Enzenberg, cel de-al doilea guvernator militar al Bucovinei. Prin mijlocirea sa și în scopul reorganizării învățământului bucovinean după modelul austriac, la Cernăuți a fost adus în 1783 Anton de Marki, absolvent al școlii normale săsești din Sibiu. Acesta a fondat în 1784 și a condus mai mulți ani în Cernăuți școala normală, unde se preda și limba română, deținând apoi și funcția de inspector al școlilor populare din Bucovina³.

El a publicat pentru uzul școlilor bucovinene un manual de aritmetică în limbile română și germană (Viena, 1785), o gramatică

---

¹ Aurel Morarlu. Bucovina 1774–1914, București, 1915, p. 50.

² Dumitru Covalciuc. Începuturile școlarizării în Bucovina//„Zorile Bucovinei”, 31 octombrie 1989.

³ Nico Cotlarciuc. Istoricul literaturii Românilor din Bucovina (1775–1906), Cernăuți, 1906 (conferință).

româno-germană (Cernăuți, 1810), destinată învățării limbii române, și un manual de fonetică (Buda, 1815)⁴.

Sub administrația militară, care a durat 12 ani, învățământul românesc a cunoscut un progres esențial. Față de cele două școli mai principale - una pe lângă episcopia din Rădăuți și alta la mănăstirea Putna, numărul școlilor de stat a sporit până la 32 în anul 1786. Șase școli curat românești funcționau la Cernăuți, Șiret, Suceava, Câmpulung, Zastavna și Vășcăuți pe Ceremuș. Apoi, mai existau seminarul clerical din Suceava, mutat ulterior în capitala provinciei, școala normală românească din Șiret, precum și două școli normale româno-germane la Suceava și Cernăuți⁵.

În baza decretului imperial din august 1786, administrația militară a Bucovinei a fost înlocuită cu una civilă. Și, deși la 1786 din totalul de 135.494 de locuitori ai Bucovinei 91.823 erau români, 31.671 - ucraineni, în marea lor majoritate veniți din Galiția, și 12.000 reprezentanți ai altor naționalități⁶, caracterul românesc al provinciei anexate n-a mai fost păstrat. Bucovina nimerea sub tutela administrativă a Galiției și acest fapt avea să genereze pe parcursul a mai multor decenii înstrăinarea unui mare număr de locuitori băștinași.

Încă în 1793 guvernul austriac a dezobligat, prin lege, copiii să umble la școală, fapt ce a constituit pentru Bucovina un regres cultural. Favorizând migrările galițiene în fostul ținut moldovenesc, guvernul din Lvov a dat dispoziție ca în școli să se facă propagandă confesională în detrimentul credinței strămoșești a localnicilor⁷. Învățătorii români, care nu treceau la catolicism, erau înlocuiți pretutindeni cu învățători poloni. Polonizarea excesivă a învățământului primar, desfășurată concomitent cu sârbizarea bisericii bucovinene și cu germanizarea școlii secundare a dus la o pronunțată stagnare culturală. La aceasta au contribuit și mișcările demografice, provocate de migrările din Galiția și emigrările în

---

⁴ Jana Balacciu, Rodica Chiriacescu. Dicționar de lingviști și filologi români. Buc, 1978, p. 174.

⁵ Vasile Greciuc. Cultura românească în Bucovina, Cernăuți, 1913.

⁶ Aurel Moraru, op. cit., p. 47.

⁷ Dumitru Covalciuc, art. cit.

Moldova a populației băștinașe. Numai în anii 1780–1786, cu toată împotrivirea generalului Enzenberg, în noua provincie austriacă s-au stabilit cu traiul 6.000 de familii rutene din Galiția⁸.

Odată ce învățământul nu era obligatoriu, odată ce numărul învățătorilor români scădea, iar pericolul catolicizării populației ortodoxe era mare, din 1786 până în 1804 numărul școlilor din Bucovina s-a redus la 14. Școlile rămase, însă, continuau să fie germano-române sau curat românești, polone în unele localități rurale din zona cuprinsă între Nistru și Prut, și nicidecum ucrainene⁹.

Așa-zisele școli triviale din Cernăuți erau românești, și una din ele funcționa în fosta casă a lui Costache Borcilă, cumpărată la 10 decembrie 1778 de Dositei Herescul, episcopul de Rădăuți, cu 110 lei anume pentru trebuințe școlare¹⁰.

Curat românescă mai era la Cernăuți și școala clericală, unde conform unei mărturii documentare din 21 octombrie 1802 un oarecare Simion Andrucovici era cleric în „clasul al doile”¹¹, și altele din 22 aprilie 1809, în care se spune că ieromonahului Manasie Dracinschi „i-a ieșit decretul de învățător interimar, în locul lui Serafim, cu 200 florini pe an, și că în zilele de 20 și 21 aprilie a intrat chiar la ispitirea elevilor școlii clericale”¹².

În 1813 școala normală ținută din Cernăuți avea 12 filiale, iar din contingentul de 307 elevi și eleve 90 erau germani, 85 - români, 80 - ucraineni, 29 - poloni, 19 armeni ș.a.m.d. Pe lângă această instituție de învățământ funcționa și o școală trivială moldovenească, în care se învățau „cititul și dictarea cuvintelor latine, socoteli în fracții până la regula de trei simplă, analiza de limba germană și aplicații la limba română, traduceri din Comenius

---

⁸ Revista mazililor și răzeșilor, anul IV, nr. 2, Cernăuți, februarie, 1944.

⁹ A. Jukovski. Istoria Bucovâni/MCiasM, Pozapartiina gazeta Bucovâni, 14 cervnea 1983, p. 431.

¹⁰ Din tezaurul documentar sucevean. Catalog de documente 13 S3–1849 Buc, 1983, p. 431.

¹¹ Din tezaurul documentar sucevean, op. cit., p. 519.

¹² Idem, p. 533.

cu aplicații la morală și gramatică”¹³. Cursurile de iarnă pe anul 1814 au fost ținute la Cernăuți numai pentru școala moldovenească. Pentru 79 de elevi români din clasele mari și 64 din clasele mai mici catihetul Andreas Sochopan și profesorul Michael Kuliewicz au ținut fiecare câte 27 de ore pe săptămână¹⁴.

Este deosebit de interesantă informația că în anul 1813 mai continuă să funcționeze școala trivială moldovenească la Vășcăuți pe Ceremuș, în care a învățat Teodor Racoce, autorul „Crestomaticului românesc” din 1820. La 24 noiembrie 1813, cu consimțământul guvernului din Lvov, administrația Bucovinei îl avansa pe un oarecare Malltzek din gradul de preparând în cel de învățător la școala trivială din Vășcăuți cu un salariu anual de 144 de galbeni¹⁵.

Disponând și de un document în care se spune că un oarecare Andrei Nicolescu din Iași îl înștiința la 15 iulie 1816 pe egumenul mănăstirii Putna că-i va face o vizită și îi va aduce 5 ocale de cafea, când va duce copiii la școală la Cernăuți¹⁶, putem constata că școala moldovenească din acest oraș înstrăinat avea tradiții bogate și calitatea învățământului în ea era înaltă, dacă și după 42 de ani de la anexarea Bucovinei de către Austria, acolo mai veneau să studieze și copii din Moldova.

După 1804 la Cernăuți a mai existat, pe lângă seminarul clerical și un curs preparativ de 6 luni, destinat pregătirii învățătorilor, transformat în 1808 în liceu de stat.

La indicația din 11 august 1805 a autorităților austriece, organizarea școlilor populare din Bucovina i-a fost încredințată consistoriului romano-catolic din Lvov, care încuraja învățământul în limba germană, dar permitea învățătorilor să predea lecții și în limbile română și polonă. Oponentul nostru, istoricul ucrainean din emigrație A. Jucovschi scria în opusul său „Istoria Bucovinei” următoarele; „La început în școlile medii nu erau admise nici limba ucraineană, nici cea română, dar în școlile primare ultima era

---

¹³ Idem, p. 550–551.

¹⁴ Idem, p. 551.

¹⁵ Din tezaurul documentar sucevei, op.cit., p. 551.

¹⁶ Idem, p. 557.

permisă”¹⁷. Tot el reproduce o dispoziție din 1825 a inspectoratului școlar, în care se reliefa că „tineretul școlar trebuie silit să învețe ori în limba polonă, ori în limba moldovenească, conform adevărului că majoritatea elevilor sunt de naționa- litate polonă sau moldovenească și că limba polonă maternă trebuie consi- derată drept bază în studierea germanei”¹⁸.

Oricât s-a străduit acest Jucovschi, un mare denigrator al neamului nostru, să-și argumenteze ideea primatului rutean în Bucovina, inventând „dovada” șubredă că Viena oficială ar fi promovat, chipurile, o politică de românizare a ucrainenilor de aici, în domeniul școlar situația a fost de așa natură, încât el n-a putut să ocolească adevărul. Și adevărul era următorul: în primii 50 de ani de dominație habsburgică în Bucovina școli primare ucrainene n-au existat din simplul motiv că lipsea obiectul școlarizării în limba ucraineană. Copiii imigranților ruteni din Galiția Orientală reușeau să învețe în limba maternă fie la Clivodin, fie la Davidești, sate transputrene, însă în școli primare particulare și cu învățători ambulante, „moscoviți”, cum îi numește Jucovschi, și fără asentimentul autorităților locale¹⁹. Ei, și de ce putea oare domnul Jucovschi să creadă că rutenii au început pe la 1800 să fie românizați de austrieci și de poloni, când la începutul secolului al XIX-lea din cei 198.481 de locuitori ai Bucovinei, 150.000 erau români, iar 48.481 - germani, ruteni, poloni, armeni, evrei, maghiari și țigani²⁰.

În anul 1816 consistoriul romano-catolic din Lvov a dat o dispoziție, în baza căreia nici un român nu putea fi primit în învățământ dacă nu era trecut la catolicism²¹. E lesne de înțeles că aceștia, nedorind să-și părăsească legea strămoșească, au fost înlocuiți pretutindeni cu învățători poloni. Elevilor, care erau surprinși că vorbeau românește, li se legau la gât tăblițe cu chipuri

---

¹⁷ A. Jukovschi, op.cit.

¹⁸ Idem.

¹⁹ A. Jukovschi, op.cit.

²⁰ Aurel Morariu, op. cit. p. 47.

²¹ Revista mazililor și răzeșilor, an. IV, nr. 2, febr. 1944.

de măgari, pe care le purtau zile întregi, iar colegii lor erau siliți să-i scuipe în obraz²².

Și aceasta se întâmpla la Cernăuți, prin anii 1843–1850, când în acest oraș locuiau 4.800 de români, 3500 de ucraineni, 8.612 germani, 4.678 de evrei și numai 810 poloni²³.

Încă la 5 septembrie 1837 înalte fețe bisericești au cerut ca inspectoratul școlar galițian să fie împărțit conform caracterului confesional și național, între consistoriul ortodox răsăritean din Cernăuți și consistoriul mitropolitan apusean din Lvov²⁴. Problema și-a găsit rezolvare prin decretul imperial din 18 mai 1844, dar prevederile lui au început să fie îndeplinite parțial abia din luna februarie a anului 1850, adică după ce Bucovina, grație evenimentelor revoluționare de la 1848 și luptei desfășurate în parlamentul vienez de deputații români în frunte cu istoricul Eudoxiu Hurmuzachi, a devenit ducat autonom.

Dacă sub oblăduirea consistoriului romano-catolic din Lvov din 1816 până în 1850 au fost deschise în Bucovina doar 18 școli, apoi sub tutela consistoriului ortodox din Cernăuți învățământul bucovinean a progresat foarte mult. În anul 1865 numărul școlilor primare era de 133, dintre care 108 - mixte, 12 - germane, 13 - ucrainene și nici una curat românească²⁵. Faptul se explică nu prin aceea că elementul românesc din Bucovina ar fi fost deja în minoritate, ci prin aceea că în fruntea bisericii bucovinene se afla un rutean, episcopul Eugeniu Hacman, care avea grijă, mai întâi de toate, de deschiderea școlilor dintre Nistru și Prut, unde rutenizarea devenise sistematică. Astfel, de la 1870 se înstrăinează școlile românești din Zastavna, Toporăuți, Culeuți, Ivancăuți. În dosarele din arhiva fostului consiliu școlar al Bucovinei se mai păstrează cererile consiliilor comunale din satele transprutene Piedicăuți, Nepolocăuți, Ivancăuți, Sișcăuți, Jucica, Lențești, Șipenți prin care

---

²² I.E. Torouțiu. Din trecutul Cernăuților.//Revista Bucovinei, an. 1, nr. 5, iunie 1916, p. 138.

²³ I.E.Torouțiu. Din trecutul Cernăuților.//„Revista Bucovinei”, an. 1, nr. 5, iunie 1916, p. 138.

²⁴ D. Covalciuc, op. cit.

²⁵ D. Covalciuc, op. cit.

autoritățile erau rugate să introducă limba română în clasele primare. Anuarele școlare din anii 1860–1880 arată că două treimi din învățătorii școlilor primare dintre Nistru și Prut și județul Storijineț proveneau din Galiția.

În primăvara anului 1869 consistoriul bucovinean planifica deschiderea a încă 104 școli primare, însă învățământul a fost trecut în seama administrației publice și acest plan a rămas nerealizat. În baza legii școlare din 28 mai 1868 și a legii din 14 mai 1869 tuturor naționalităților conlocuitoare în Bucovina le erau garantate egalitatea și paritatea la învățătură, nefavorizați pe tărâm școlar au rămas doar copiii românilor majoritari încă în ducatul austriac autonom, căci în 1875 rutenii învățau în 59, iar românii doar în 13 școli. De la 1875 până la 1885 numărul școlilor românești a sporit până la 80²⁶, iar în ajunul primului război mondial din 531 școli primare doar 179 erau curat românești²⁷. De la 1900 înainte intelectuali ucraineni și învățători aduși din Galiția câștigă, printr-o propagandă foarte intensă, o parte din populație pentru ideea ucraineană²⁸, și astfel este pusă în pericol existența școlilor românești din Mihalcea, Corcești, Volcineții-Vechi, Dumbrava Roșie.

Dacă în școlile secundare, 2 școli de meserii, o școală de moașe, în afară de școala de agricultură și cea de cantori bisericești, în 1888 predominau elevii evrei²⁹, atunci în 1900 la gimnaziul superior din Cernăuți din numărul de 1.101 elevi primiți români erau doar 58³⁰.

La 1 februarie 1901 în cele 11 școli populare din orașul Cernăuți contingentul elevilor români era de 1.419, ei situându-se pe locul trei după germani și ucraineni, întrecându-i numeric doar pe poloni³¹. Copiii românilor se înscriau mai mult la școli și

---

²⁶ Aurel Morariu, op. cit., p. 54.

²⁷ Vasile Greciuc, op. cit., p. 24.

²⁸ NicolaieTcaciuc. Câteva cuvinte despre românii rutenizați din nordul Bucovinei, Cernăuți, 1926, p. 13.

²⁹ C. Diaconovici. Enciclopedia Română, Sibiu, 1898, p. 602–603.

³⁰ Ziarul „Deșteptarea”, Cernăuți, 27 septembrie 1900.

³¹ Ziarul „Deșteptarea”, 11 martie 1901.

instituții private, ca internatul Societății „Școala română”, înființată la 1884, Azilul de băieți români, Institutul școlii române, sau deprindeau buchisirea în cadrul cabinetelor de lectură și școlilor populare înființate prin sate de Societatea pentru cultura și literatura română în Bucovina, un rol important jucându-l în aceasta activistul numitei Societăți George Tofan, care a condus și revista „Școala”, ce apărea din mai 1907³². În așa localități înstrăinate ca Panca, Comarești, Costești și Mihalcea a deschis până în primul război mondial școli particulare românești Societatea mazelilor și razeșilor³³.

Deci, nu întâmplător, conform datelor recensământului din 1930 numărul știutorilor de carte din Bucovina era de 65,7 % față de 38,1 % în Basarabia și 57,0 % în întreaga Românie. În comparație cu rezultatele vechilor recensăminte, știința de carte s-a dezvoltat în cel mai înalt ritm anume în Bucovina, cu 10,2 % la fiecare 10 ani³⁴.

După numărul știutorilor de carte Bucovina se situa în cadrul României pe locul doi, după Transilvania. Dar semnarea tratatului Ribbentrop-Molotov urma să înstrăineze nordul Bucovinei de țară și, în consecință, într-o regiune pe baza teritoriilor a trei provincii istorice, și alipită la Ucraina să fie creat un complex de condiții nefavorabile afirmării și dezvoltării școlilor române.

În anul școlar 1940–1941 în regiunea Cernăuți au funcționat 405 școli cu predarea în limba ucraineană, 114 - cu predarea în limba moldovenească, 11 - rusă, 9 evreiască, în care învățau 108 mii de copii³⁵. În anul școlar 1944/45 numărul școlilor românești din această regiune era deja de 96³⁶.

În anul școlar 1945/46 avem 104 școli așa-zise moldovenești, în anul de învățământ 1946/47 numărul lor crește până la 106³⁷ și această oscilație rămâne inexplicabilă.

---

³² G. Rotică. Bucovina care s-a dus... București, f.a., p. 11.

³³ Revista mazelilor și razeșilor, același număr, p. 53.

³⁴ D. Șandru. Populația rurală a României, Iași, 1980, p. 177.

³⁵ N. Lișcenco, A. Scorupski. O cotitură radicală în destinul istoric al Bucovinenilor. // „Zorile Bucovinei”, 20 martie, 11 și 20 aprilie, 1990.

³⁶ Idem.

³⁷ Idem.

Fapt e că școlile noastre nu mai aveau să înregistreze în 50 de ani postbelici cifra inițială de 114. Actualmente numărul școlilor românești din regiunea Cernăuți este de 87, plus mai multe filiale ale lor, la care se adaugă și câteva școli mixte ruso-române și ucraino-române.

Cele 27 școli românești, lipsă astăzi la numărătoare, n-au dispărut într-o singură noapte, cum opinează unii consângeni de-ai noștri, ci ele au fost închise treptat, metodic și anume în acele localități, în care elementului rutean din Galiția nu i-a reușit să deschidă școli ucrainene până la declanșarea primului război mondial.

De exemplu, în anul școlar 1906/1907 la Ceahor a sosit o comisie compusă din inspectorul școlar rutean Kupczanco și un funcționar administrativ de la prefectura din Cernăuți. Aceștia dau ordin ca mai mult de 100 de familii de Ceahoreni să-și înscrie copiii la școala ucraineană. Ceahoreni se ridică împotriva acestui act de samavolnicie și chiar în aceeași zi înaintează recursuri, care și așa n-au fost rezolvate. Astfel, în anul școlar 1907/1908 școala românească din Ceahor avea peste 300 de elevi, împărțiți abia în patru clase cu patru învățători români, pe când școala ruteană, impusă de stăpânire, număra 57 elevi, împărțiți în trei clase cu trei învățători din Galiția³⁸. Cam același lucru s-a întâmplat și în satul vecin Molodia, unde există o infimă populație ucraineană. Evident, în primul deceniu al secolului nostru stăpânirea s-a străduit să deschidă și acolo clase ucrainesti, școala din sat devenind astfel germano-româno-ruteană.

Ceahorul, Molpdia, Corovia, Valea Cosminului, Codru Cosminului sunt sate care în 1944 au intrat în componența raionului sătesc Cernăuți. Dacă locuitorilor satelor din fostele județe Storojineț, Rădăuți și Dorohoi li se recunoaște după răzbpri dreptul la naționalitatea română, celor din fostul județ Cernăuți, în afară de trăitorii în centrul regional, acest drept le este contestat. Adică toată populația din satele din jurul Cernăuților este „botezată” în mod arbitrar ca fiind „moldovenească” și copiii acestor „moldoveni” ce-au fost români sunt imediat privați de dreptul de a în^văța în limba

---

³⁸ Aurel Morariu, op. cit., p. 57.

maternă și școlile din Corovia, Molodia, Ceahor, Valea Cosminului, Cuciurul Mare sunt chiar în 1944 transformate în școli ucrainene. La Molodia, ounăoară, s-a ajuns la o situație de-a dreptul paradoxală. Din numărul de 3.700 de locuitori ai acestui sat, 3.100 sunt români, numai 600³⁹ ucraineni, dar școala medie din localitate continuă, desigur, să fie ucraineană...

Tot imediat după război au dispărut școlile românești din Panca, Corcești, Petriceanca, Davideni, Banila Moldovenească, Maidan, Storojineț, Comarești și Șișcăuți.

După două-trei decenii de funcționare au fost închise școlile românești din cătunul Poieni al centrului raional Hliboca, din cătunul Vulva, raionul Storojineț, au fost transformate în școli ucrainene, cea din Broscăuții Vechi, raionul Storojineț și două școli din Colincăuți, raionul Hotin. Fără școală românească au rămas satul Tureatca din fostul județ Dorohoi și străvechiul târg moldovenesc Herța. O școală românească a fost desființată în Seliștea - Nouăsuliței. Tot după ani și ani de funcționare au fost lichidate școlile românești din suburbiile Cernăuților Horecea - Mănăstirei și Țețina.

În anii 70, când în URSS este agitată ideea contopirii națiunilor sovietice, când limbii ruse i se atribuie rolul de catalizator al societății multinaționale, valul rusificării înghite școlile românești din cătunul Arșița și din satul Pătrăuții-de-Sus, raionul Storojineț, năpustindu-se apoi, dar cu mai puțin succes, peste școala medie nr. 1 din Crasna și peste o școală cu bogate tradiții ca cea din Mămăliga, fostul județ Hotin. O școală rusă a fost deschisă la Ciudei chiar în vecinătatea celei românești. Având un contingent de 84 % de copii români, această școală avea menirea să înstrăineze de neam copiii intelectualilor din satele de la poalele Carpaților. Tot la Ciudei, la o școală internat, unde 62 % din copii sunt români, instruirea se face în limba ucraineană. La începutul anilor 80 cade victimă a ucrainizării excesive școala românească din Camenca, raionul Hliboca. Crearea în localitate a unei școli mixte, după modelul „internaționalismului în acțiune”, duce timp de câțiva ani la dispariția claselor paralele românești.

---

³⁹ D. Covalciuc. Melodia culturală.//„Zorile Bucovinei”, 29 iulie 1990.

În 1990 sunt propuse spre lichidare școlile românești din Cîreș și Privorochie. În cazul primei școli este inventată o cerere „din partea părinților” de a se trece la învățământul în limba ucraineană, în al doilea caz se insistă asupra comasării școlii românești din Privorochie cu cea ucraineană din Tărășeni. Toate aceste intenții, precum și alte planuri fabuloase privind „internaționalizarea” școlilor noastre naționale, au fost zădărnicate.

În regiunea Cernăuți mai funcționează 18 așezăminte de învățământ mediu de specialitate, 14 școli tehnico-profesionale⁴⁰. Spre regret, numai la liceul pedagogic din Cernăuți a fost reluată, în 1989, formarea grupelor mici cu predarea în limba română. Câteva obiecte se predau în limba română și la școala tehnico-profesională din Hliboca. Din 1989 Societatea pentru cultură românească își concentrează eforturile în direcția înființării de grupe românești la școala de medicină din Nouăsulița, la tehnicumul silvic din Storjineț, la Universitate și Institutul de Medicină, la școala de cultură din Cernăuți, deschiderii claselor românești în localitățile pe cale de înstrăinare. Având sprijinul autorităților locale din regiune, succesele Societății „Mihai Eminescu” pe acest tărâm sunt mari, însă ele constituie tema altei comunicări.

---

⁴⁰ N. Lișcenco, A. Scorupschi, art. cit.

Clasa întâi românească de la școala medie ucraï- neană din Molodta. Pentru acești micuți, precum și pentru elevii clasei a doua românești, filiala din Țygu-Mureș a Uniunii Țara Românească a făcut o importanță donative de cărți, materiale didactice și ilustrati- ve în toamna anului 1991. Vedeti cît de zglobii sînt copiii, cîșpora zîna de 1 septembrie 1991 le-a fost cerniță de către birourății locali, care nu do- reau ca la Molodta să se mai deschidă o clasă românească?

(Foto: V. Băcu)

Statistică istorică

I. Populația Cernăuților după componența ei națională¹⁾

Naționalități	1857	1890	1910
Români	4.800	7.624	13.440
Germani	7.612	9.897	12.747
Ruteni	3.500	10.387	15.254
Poloni	810	7.610	14.893
Evrei	4.678	17.359	26.613

II. Numărul elevilor evrei la Liceul I. de stat din Cernăuți înființat în 1808²⁾

Anul de învățământ	Nr.total de elevi	Nr.elevilor evrei
1840/41	nu avem date	4
1850/51	387	24
1860/61	551	74
1870/71	1.432	88
1880/81	332	296
1890/91	332	323

¹⁾ După E. I. Torouțiu, Din trecutul Cernăuților, în „Revista Bucovinei”, An. I., nr. 5, 1 iunie 1916, p. 138.

²⁾ După Gavril Rotică, „Bucovina care s-a dus...”, București, „Alcalay și comp.”, f. a., p. 86.

1900/01	546	430
1912/13	1.006	857

III. Studenții evrei la universitățile din Imperiul Austro-Ungar

(în procente)³

Anul de învățământ	Cernăuți	Viena	Gratz	Innsbruck
1909/10	39,3	25,1	2,4	0,4

Praga (Univ. germană)	Praga (Univ. cehă)	Lvov	Cracovia
19,8	16,0	25,0	13,0

---

³ După Gavril Rotică, „Bucovina care s-a dus...”, București, „Alcalay și comp.”, f. a., p. 86.

IV. Numărul elevilor din școlile populare din Cernăuți, specificați la 1 februarie 1901 după limba lor maternă⁴

Școala	Germani	Români	Ruteni	Poloni	Alții
Str. Palatului	1.917	273	721	449	6
Str. Transilvanie	1.308	208	416	435	6
Str. Gării	377	21	176	167.	10
Str. Publică	69	9	67	13	-
Mănăstiriște	298	49	170	41	-
Roșa	337	214	7	3	-
Câocuclca	105	219	129	36	-
Caliceanca	112	89	119	62	-
Horecea	9	118	-	-	-
Țețina	9	135	2	-	-
Roșa-Stâncă	35	84	2	1	-
Total:	4.576	1.419	1.809	1.207	22

Din aceste date se poate lesne observa care anume element a fost favorizat în Bucovina de către stăpânirea habsburgică. Evreii, germanii și rutenii, având sprijinul Vienei oficiale, au curs în Bucovina din toate colțurile monarhiei, iar „biet român săracul”, băștinaș pe acest picior de plai mioritic, a fost silit să dea tot „înapoi ca racul”, chiar și pe tărâmul școlar.

⁴ După ziarul cernăuțean „Deșteptarea” 11/24 martie 1901.

Întîmplări adevărate

Proștiți, țărani au preferat Austria

Dumitru OPRIȘAN

În anul 1886 România a cerut Austriei să se facă o nouă delimitare a graniței în Bucovina, fiindcă ea avea dovezi că după pacea de la Kuciuk - Kainargi habsburgii se pricopsiseră cu câteva zeci de sate ce nu urmau să fie ale lor, conform tratatului de pace. Deci, România insista ca Austria să-i retrocedeze localitățile bucovinene ocupate în mod samavolnic.

Austria a primit cererea României, însă agenții guvernului, cutreierând satele bucovinene, au avut grijă să șoptească la urechile unor preoți, primari și învățători că sosise momentul ca țărani să fie prelucați în așa fel, încât să nu mai dorească alipirea satelor lor la Regat.

În ziua, când frontiera urma să fie mutată cu 10–15 kilometri, țărani, răzvrățiți de preoți și primari, s-au adunat în pâlcuri, mergând apoi la membrii comisiei austriece de delimitare, cărora li s-au plâns.

— Mai bine ne lăsăm casele și ne ducem în lume, decât să ne unim cu Moldova...

— De ce? - îi întrebau prefăcuți reprezentanții stăpînirii habsburgice. Doar vă uniți cu România, patria voastră de demult...

— Fiindcă la Moldova nu-i dreptate, că acolo sunt luați la oaste și chiorii, și ologii, că ce-i al omului nu se mai cinstește, - răspundeau țărani bucovineni, așa, precum îi învățaseră iscoadele stăpînirii. - Nici nu vrem să auzim de Moldova, că acolo preceptorii îți iau ghiruri peste ghiruri, dar în Austria ce avem, mult-puțin, îi al nostru, nu ni-l ia nimeni, iar dacă am plătit ghirul, stăpînirea nu ne mai caută nod în papură.

Fără îndoială, comisia austriacă s-a arătat foarte „dezamăgită” de hotărârea țăranilor din satele ce urmau să fie retrocedate României.

— Vedeți, domnilor, ce se întîmplă? - au întrebat emisarii

guvernului de la Viena pe cei din comisia românească de delimitare a frontierei. - Statul nostru e dispus să trăiască în înțelegere cu Regatul român și pentru aceasta a consimțit să-i cedeze câteva zeci de sate cu populație românească, dar oamenii nu vor aceasta. Ei se simt mai bine ca supuși ai statului austriac și n-avem dreptul să le călcăm voința... Evident, în 1886 la frontiera austro-română nu s-a produs nici o schimbare. Iar bieții țărani români din satele ce urmau a fi întoarse României, înșelați de preoți, primari și învățători de același sânge cu ei, care au regizat un spectacol de pomină după scenariul emisarilor de la Viena, au rămas să poarte jugul unei stăpâniri străine, ce devenea tot mai apăsător.

Știați oare că...

- numai 1 la sută din numărul studenților Institutului de Medicină ' din Cernăuți îl constituie moldo-românii?;
- absolvenții români ai acestui institut continuă să fie repartizați în câmpul muncii numai în regiunile sudice ale Ucrainei, precum și în regiuni transuralice, ca în locul lor în satele noastre să nimerescă medici care nu ne cunosc limba?;
- studenților din grupele românești, create în cadrul facultăților de istorie și matematică ale Universității din capitala Bucovinei, încă nu li s-a predat nici o lecție în limba română?;
- elevii școlilor românești din regiunea Cernăuți pentru prima dată au avut posibilitatea să învețe istoria românilor abia în anul școlar 1990/91, și aceasta doar în cadrul unui curs facultativ de numai 34 ore?;
- cursurile pentru profesorii și învățătorii români în cadrul Institutului regional de perfecționare a calificării cadrelor didactice se țin numai în limba ucrainiană?;
- deschiderii claselor românești din localitățile bucov; nene cu populație majoritară românească i se opun, în primul rând, cadrele didactice aduse aici din Galiția, Podolia și estul Ucrainei?;
- încă nici într-un centru raional din actuala regiune Cernăuți nu există vreo stradă care să poarte numele vreunui înaintaș al neamului nostru?;

- arheologii de la Universitatea și Muzeul etnografic din Cernăuți n-au „descoperit” în timpul săpăturilor efectuate pe parcursul a peste 4 decenii decât vestigii slave pe un teritoriu ce a făcut parte din Dacia?;

- țăranii noștri dacă timp de trei zile nu și-ar vinde la piețele din Cernăuți surplusurile de produse agricole, acei ce nu ne socot de oameni și nu vor să ne recunoască drepturile istorice de conviețuire în Bucovina ar muri de foame?;

- ucrainizarea excesivă a învățământului, în concordanță cu încercările de catolicizare a populației pot avea pentru Bucovina efecte mai dezastruoase decât le-au avut rusificarea și propagarea ateismului?;

- de legea privatizării se pot folosi străinii, care curg încoace cu buzunarele pline, ca tot românul să rămână sărac pe moșia strămoșească?;

- de când românii din nordul Bucovinei au decis să înalțe un monument lui Ștefan cel Mare la Cosmin, legendarii codri sunt supuși tăierilor masive?;

- cele mai mari uzine din Cernăuți au fost construite la începutul anilor 70 în zonele cu populație românească, adică la periferiile orașului, ca să fim otrăviți cu Substanțe toxice, poluante?;

- bolile de cancer decimează populația satelor românești de pe Șiret și Sirețel, în pădurile din preajma cărora se află poligoane de tragere ale armatei?;

- Storojinețul este cel mai militarizat oraș din regiunea Cernăuți și că cea mai mare cazarmă de acolo se află chiar în vecinătatea fostului conac al patriotului român Iancu Flondor?;

- unificatorului Bucovinei cu România în 1918, Iancu Flondor, i-a fost smulsă crucea de pe mormânt, iar marele bărbat al neamului își doarme somnul de veci având la cap un tancodrom?;

- în satele ucrainene mai desântâlnești drumuri asfaltate decât în cele românești?;

- în unele sate românești școlile și căminele culturale se mai află în foste case parohiale sau în casele persoanelor care s-au refugiat în România?;

- veneticii au prostul obicei de a-și îngropa morții în criptele

înaintașilor noștri, distrugând astfel cimitirele și ștergând de pe cruci nume sfinte ca, de pildă, și cel al Aglaei Eminescu, sora Poetului?;

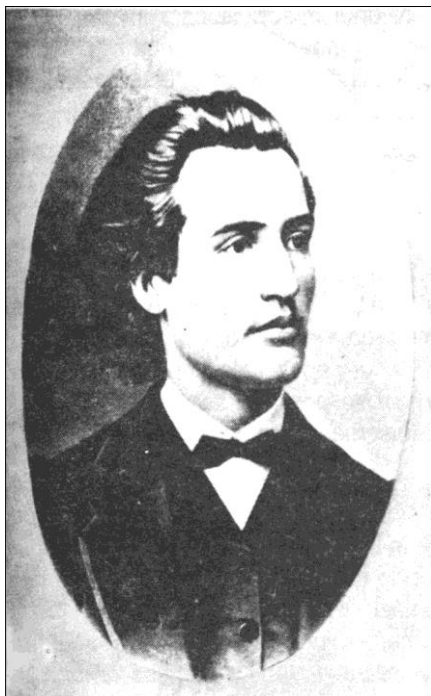
- dacă întâlnești la Cernăuți vreun român alcoolizat, faptul se datorește căsătoriei sale cu o ființă de dincolo de Nistru?;

- în 1940, când în Cernăuți au intrat trupele „eliberatoare”, un domn a întrebat pe-un ofițer, care spunea lumii adunate în Piața Unirii că belșugul se va revărsa peste Bucovina ca dintr-un corn al abundenței, dacă în Rusia este „țuriș” și acela a răspuns că din urma armatei „țuris”-ul va sosi cu vagoanele?;

- damele bătrâne, care ne insultă azi în troleibuze și în rândurile de la tejghele, pentru că cutezăm să vorbim românește, în 1944 erau tinere soții de ofițeri și se plimbau pe strada Iancu Flondor în cămășile de noapte ale cucoanelor ce s-au refugiat în grabă în România, crezându- se în posesia unor rochii de bal?;

- Odată cu „eliberarea” Bucovinei, peste noi, bieții românași, s-au mai năpustit din Rusia crivățul, comunismul și bolile lumești?

„... frumoasă Bucovină,
Diamant din stema lui Ștefan ...”

*„N-oi uita vreodată, dulce
Bucovină
Geniu-ți romantic, munții de
lumină,
Văile de flori,
Rîuri tresăltînde printre stînce
nante
Apele lucinde-n dalbe diamante
Peste cîmpii-n zori.”*

A handwritten signature in black ink, which appears to be "Ștefan cel Mare". The signature is written in a cursive style and is positioned below the poem.

Vînzarea Bucovinei

Mihai *EMINESCU*

La anul 1774 au intrat oștirile austriecești, cu disprețul oricărui drept al ginților, în pace fiind cu Poarta și cu Moldova, în partea cea mai veche și mai frumoasă a țării noastre; la 1777 această răpire fără de samăn s-a încheiat prin vărsarea sângelui lui Grigore Ghica V. Vod. Fărădelege nepomenită, uneltire mișelească, afacere dintre o muiere desfrânată și între pașii din Bizanț, vânzarea Bucovinei va fi o vecinică pată pentru împărăție vecină, deapurea o durere pentru noi. Dar nu vom lăsa să se închidă această rană. Cu a noastre mâini o vom deschide deapurea, cu a noastre mâini vom zugrăvi icoana Moldovei de pe acea vreme și șirurile vechi, câte ne-au rămas, le vom împropăta în aducere aminte, pentru ca sufletele noastre să nu uite Ierusalimul. Căci acolo e sfânta cetate a Sucevei, scaunul domniei vechi cu ruinele mării noastre, acolo scaunul firesc al unui mitropolit care în rang și în neatârnare era egal cu patriarhii, acolo sunt moaștele celor mai mari dintre domnii români, acolo doarme Dragoș, împlânzitorul de zimbri, acolo Alexandru întemeietorul de legi, acolo Ștefan, zidul de apărare al creștinătății.

Iată cum un om din veacul trecut descrie țara:

„Această parte de loc - zice el - care acum s-a făcut Bucovina este la munte și are aer rece și sănătos, pe când cealaltă parte a Moldovei este de câmpii călduroase, dar nu atât de prielnice sănătății, căci aici se stărnesc un fel de friguri și locuitorii nu ajung la vreo vârstă de bătrâneță adâncă; un om de 70 de ani și încă cel mult de 80 este de-a mirarea. Pe când dincolo sunt munți cu pomi și cu alți copaci roditori, printre care curg apele cele limpezi care dintr-o parte și dintr-alta de pe vârfuriie munților se pogoară la vale cu un sunet preafrumos pe aceste laturi, făcându-le asemenea unei mândre grădini.

La marginea ei stă Ceahlăul, care în zilele seninate se poate vedea pe vremea apusului soarelui din Cetatea Albă, cale de 60 de

ceasuri, și se vede așa de curat ca și cum ar fi el aproape în unghiul țării, iar de la mieznoapte se vede de lângă apa Ceremușului, unde numai hotarale Moldovii, ale țării leșești ș-ale Ardealului se lovesc. Prin năsipul pâraielor ce se încep din munți se găsește praf de aur, prin codri sunt cerbi, ciute, căprioare, bivoli sălbatici și 3 în munții despre apus, o fiară pe care moldovenii o numesc zimbru. La mărimea ca un bou domestic, la cap mai mic, grumazii mai mari, la pânțele subțiratec, mai înalt în picioare, cornele ei stau drept în sus, sunt ascuțite și numai puțin plecate într-o parte. Fiara sălbatecă și iute, poate să saie ca și caprele de pe-o stâncă pe alta. Pe lângă hotară, despre câmpurî, sunt mari cărduri de cai sălbateci. Oile cele sălbatică caută de pășune îndărăpt hrană lor, căci în grumazul cel scurt nu au nici o încheietură și nu pot să-și întoarcă capul nici într-o parte din a dreapta sau din a stânga. Dintre vitele albe, multe mii se duc prin țara leșască la Saxonia sau la Brandenburg și de acolo se duc mai departe. Neguțitoria stupilor este multă și în dobândă.

Unii țărani erau *vecini*; totuși stăpânii lor nu aveau putere nici a-i pedepsi cu moarte, ca lucru ce se cuvine numai domnului stăpânitor; nici nu putea ei ca să vândă pe vreunul din satul de unde era el născut, nici să-l mute într-alt sat. În alte ținuturi țărani sunt oameni slobozi și așa au ei o volnicie ca un chip de republică, precum în Câmpul-lung din ținutul Sucevei. Târgoveții de pre la orașe și târguri sunt moldoveni adevărați și fac neguțitorii cu negoată de mânele lor. Boierii sunt curați moldoveni și socotesc începerea lor de la râmleni că se trage. Ei sunt împărțiți în trei stări: în cea dentâi sunt boierii acei pe carii îi rânduiește domnul în trebile țării, într-al doilea curtenii sau oamenii care au de moștenire case și sate, întrul al treilea sunt călărimea slujitorilor, care pentru veniturile moșiilor ce li s-au dăruit lor de la domni sunt datori numai cu a lor cheltuală să iasă cu domni la oaste. În sfârșit, sunt razeșii, care mai bine s-ar chema oameni de țară slobozi, ca și partea boierească, numai că acești de pe urmă nu au case țărănești sub stăpânirea lor, ci locuiesc prin sate și-și lucrează pământul lor însuși.

Cu toate că mitropolitul de Moldova își ia blagoslovenia de la patriarhul de Țarigrad, dar nu este supus lui, ci cei trei episcopi moldovenești pun mânele lor pe deasupra celui ales și după aceea Vodă roagă pe patriarhul ca să întărească în vrednicie pe acel de

curând mitropolit, care patriarhul *neapărat trebuie s-o facă*. Mitropolitul nu dă nimica Patriarhului și nu este nicidecum îndatorit ca să înștiințeze pe el pentru pricinii bisericești de la Moldova sau să-l întrebe la vreo socoteală de aceste, ci el are asemenea volnicie ca și patriarhul.”

Din toate acestea, scrise de mâna bătrânească, se vede curat că stat și biserică erau neatârdate, că clasele societății erau libere, căci până și vecinii, îndeobște colonizați, aveau scutițiile și dreptățile lor, c-un cuvânt un popor liber de țărani și de păstori. Și cum era acest popor se poate judeca de împrejurarea că, chiar la 1777, Austria avea de scop a împărți Bucovina în „ocoale de oșteni pedestri” după cum era în Slavonia și în Croația, căci, zice vechiul manuscript, „lăcuiitorii au la slujba războiului putere și îndrăzneală, iar spre plata birului nu au bani”.

Și ce au devenit astăzi obârșia Moldovei? Făgăduit-au fost Austria s-o ție în vechile ei legi și obiceiuri, bunurile mănăstirești să le întrebuițeze spre ridicarea poporului moldovenesc, răzășii să rămâie întru ale lor, târgoveții întru ale lor și! multe alte kicruri au făgăduit.

Și ce au făcut în țară? Mlaștina de scurgere a tuturor elementelor sale corupte, loc de adunătură a celor ce nu mai puteau trăi într-alte părți, Vavilonul babiloniceii împărății...

Și e plină de străini,
Ca iarba de mărăcini;
Și e plină de dușmani
Ca râul de bolovani.
Iar mila străinului
E ca umbra spinului:
Când vrei ca să te umbrești,
Mai tare te dogorești.

De aceea când știm pentru ce a căzut voevodul moldovenesc nu trebuie să-l plângem. „Ce mă plângeți pe mine, că nu sunt de plâns. Mie s-au hotărât bucuria dreptilor, care n-au făcut lucruri vrednice de lacrimi.” De plâns e țara, care prin moartea lui totuși n-au fost scutită de cea mai aspră trunchiare.

La Putna un călugăr bătrân mi-a arătat locul înlăuntrul bisericii în care stătea odată aninat portretul original al lui Ștefan Vodă. După original el au fost mic de stat, dar cu umere largi, cu fața mare și lungăreață, cu fruntea lată, ochii mari plecați în jos. Smad și îngălbenit la față, părul capului lung și negru acoperea umerii și cădea pe spate. Căutătura era tristă și adâncă ca și când ar fi fost cuprins de o stranie gândire... Coroana lui avea deasupra, în mijloc, crucea toată de aur, împodobită cu cinci pietre nestimate. Sub crucea coroanei urmau Duhul Sfânt, apoi Dumnezeu tatăl, cu dreapta binecuvântând, cu stânga ținând globul pământului, pe cercul de margine al coroanei un rând de pietre scumpe de jur împrejur. Îmbrăcat era Vodă într-un strai mohorât cu guler de aur, iar de gât îi atârna un engolpion din pietre și mărgăritare. Câmpul portretului era albastru, în dreapta și în stânga chipului perdele roșii.

Am întrebat ce s-au făcut/cu/originalul?

Călugărul au răspuns ce însuși auzise.

Într-una din zilele anului 1777, la miezul nopții, *Buga*, clopotul cel mare, a-nceput să sune de sine, întâi încet, apoi tot mai tare și mai tare.

Călugării treziți din somn se uitară în ograda mănăstirei. În fioroasa tăcere, în sunetul clopotului ce creștea treptat, biserica se lumina de sine înăuntru de o lumină stranie și nemaivăzută. Călugării coborâră într-un șir treptele chiliilor, unul deschise ușa bisericii... În acea clipă clopotul tăcu și în biserică era întuneric des. Candelile pe mormântul lui Vodă se stinseră de sine, deși avuse untdelemn îndestul.

A doua zi portretul voevodului Moldovei era atât de mohorât și de stins, încât pentru păstrarea memoriei lui un călugăr ce nu știa zugrăvia, au făcut copia ce există astăzi.

Aprinde-se-vor candelile pe mormânt? Lumina-se-va vechiul portret?

30 septembrie 1877

Portretul lui Ștefan cel Mare

Universitatea austriacă de la Cernăuți

Mihai EMINESCU

La vechea Universitate din Cernăuți - care-și are începutul, după cum se știe, din vremea lui Papură-Vodă - s-au mai numit încă câțiva profesori iluștri de-a căror faimă științifică răsună Europa. Cu această ocazie ne aducem și noi aminte de o convorbire cu-n învățat din Moldova, care era docent de la Universitatea comunală din Mălăiești, ținutul Cărligăturii.

— Mă rog, unde-ai învățat d-ta carte? - îi întreb eu.

— Mă cunoaște cucoana Profira din Măndinești.

— Da, nu te-ntreb cine te cunoaște. Vei fi cunoscând d-ta multă lume -, dar unde-ai învățat carte?

— Eu l-am învățat carte pe redactorul „Curierului intereselor generale”!

— Tocmai de aceea te și întreb unde ai învățat d-ta?

— Apoi cam tot prin Hârlău m-am tăvălit eu.

Mutatis mutandis, o convorbire cu acești iluștri ar suna cam astfel:

— Mă rog unde-ai învățat d-ta carte?

— Mă cunoaște domnul Stremayer.

— Nu-i vorba de cine te cunoaște. Unde-ai învățat?

— Am șters ciobotele d-lui Brzrcek, referende la Ministerul Instrucției.

— Nu te întreb unde ai șters ciobotele. Unde-ai învățat?

— Apoi tot prin Kecikemet și prin Brody m-am tăvălit eu.

De aceea credem a-i face un serviciu d-lui Stremayer, recomandându-i o prețioasă personalitate pentru ocuparea catedrei de filologie comparativă a „limbilor semitice”. Este d-l Herșcu Șloim Zeilig, actual docent privat de limbă ebraică la o mică Universitate din Târgul-Cucului. Acest domn doctissim se obligă a primi auzitori academici până și (în) frageda vârstă de 2-5 ani și de a-i duce la vreme de ploaie și în spate în salele Universității din Cernăuți, pentru minima taxă colegială de șase creițari austriecești pe lună.

(Din „Eminescu, trieri politice și literare”, editate de I. Scurtu în 1905, p. 273-274).

Mormântul lui Aron Pumnul, transilvăneanul care a redeșteptat la viață națională intensă româniei din partea detrunchiată a Moldovei lui Ștefan.

CREDINȚA-FĂCLIA NEAMULUI

Contribuția Bisericii Ortodoxe la afirmarea spiritualității
românești în nordul Bucovinei (sec. XVIII-XIX)

*Prof. dr. Grigore BOSTAN,
șeful catedrei de filologie română și clasică a
Universității din Cernăuți,
Membru de Onoare al Academiei Române*

În partea Moldovei răpită de Austria în 1774 „era un cler înalt și cult” (N. Iorga), care de fapt a salvat de la înstrăinare acel „diamant din stema lui Ștefan” (M. Eminescu). Încă pe la mijlocul secolului XVIII, la tipografia din Rădăuți se editau multe cărți bisericești pentru ținuturile Cernăuților, Sucevei, Hotinului, pentru întreaga Țară de Sus. După anexarea Bucovinei, biserica ortodoxă română simte tot mai mult nevoia de a întreprinde unele acțiuni energice pentru a-și apăra autonomia, amenințată de confesionalismul unit din Galiția, și pentru a consolida spiritul național românesc în această provincie.

Încă spre finele secolului XVIII la Cernăuți au fost întocmite (copiate, compilate) de către preoți și dascăli români câteva manuscrise, printre care „Codicele lui Constantin Popovici” „cliric din clasul al triile”, cu pasaje din viețile sfinților, un „Octoichos”,

editat ulterior (1823), în care descoperim încercări de transpunere a textului slavon în grai românesc și chiar de a tâlcui versuri românești în maniera marelui înaintaș, mitropolitul Dosoftei. Bunăoară, pe versoul foi de titlu a „Octoichosului” publicat în 1823, sub semnul crucii citim versurile: „Crucea lumii păzitoare/Și arma străjuitoare/Cristos care biruește/Sus pe cruce pătimește”¹.

Sub auspiciile bisericii ortodoxe române, în 1811 începe să apară „Calen- darul de casă” (seria fiind suspendată în 1820 și reluată apoi în 1841, apărând astfel până în 1944). Primele numere ale „Calendarului” au fost redactate de către V. Țintilă, absolvent al seminarului clerical din Cernăuți și cântăreț de biserică în satul natal Tereblecea (azi Porubnoe) din nordul Bucovinei.

În 1814 acest harnic cărturar și bun creștin publică un „Calendar pentru 100 de ani”, în care „se află toate sărbătorile cele mai mari ale bisericii răsăritului, alcătuit cu ajutorul lui Damaschin de un iubitor de această știință, de la început până la sfârșitul lumii...”. Între 1841 și 1848 „Calendarul” este redactat de către preotul Porfiriu Dimitrovici, - unul dintre primii autori de „acrostihuri” în nordul Bucovinei. În suplimentul literar al „Calendarului” pe 1841 sunt publicate două poezii ale lui P.D. (Porfiriu Dimitrovici) „un Cemăuțean”. Una dintre ele este o imitație după „Noima sfântului Ioan Hrisostom”, dar cu implicații satirice proprii ce denotă marea grijă a autorului de purificarea sufletelor compatrioților săi: „Patriei, zicem, să serbim, iar puțin de ea grijim/Vr-un folos de-l câștigăm, la-nteresu nostru-l dăm”².

La începutul anilor '40 în coloanele calendarului religios apar poeziile lui Teoctist Blajevici, ulterior mitropolit al Bucovinei (1877–1879). Cea mai impor- tantă operă artistică a acestui cărturar (în timpul vicariatului lui Teoctist a luat ființă institutul teologic al Eparhiei, devenind apoi facultatea teologică cu renume european la Universitatea din Cernăuți) a fost poemul „Jordania 1841 la Cernăuți”, în care cu lux de amănunte e descris acest mare serviciu divin, în comparație cu versurile anterioare, cele ale lui Blajevici

---

¹ Marian S. Fl., Inscripțiuni de pe manuscrise și cărți vecmi din Bucovina. Partea I. Suceava, 1900, p. 34.

² Nistor I., Istoria bisericii din Bucovina. București, 1916, p. 145.

sunt lipsite de străinisme, autorul încercând să se apropie de graiul viu al poporului, care, în pofida vicisitudinilor istoriei, a păstrat comorile noastre folclorice și lingvistice.

Drept mărturie a unei străvechi prezențe românești, precum și a unei febrile vieți spirituale naționale în nordul Bucovinei la mijlocul secolului al XIX-lea, ne servește activitatea cărturarului iluminist Silvestru Morariu-Andrieuici (1818–1895), preot la Ceahor (în apropiere de Cernăuți), apoi mitropolit al Bucovinei (din 1880 până la sfârșitul vieții).

Fiind conștient de necesitatea ocrotirii și cultivării graiului matern în Bucovina, amenințat de pericolul asimilării, Silvestru Morariu încă de pe băncile seminarului clerical din Cernăuți încerca să modeleze cuvintele românești după tiparele poeziei populare și ale celei culte. Începând cu anul 1843, susține timp de un deceniu suplimentul beletristic al „Calendarului” cu fabule („Cucoșul curcănit”, „Luna și stelele” ș.a.) și poezii patriotice și didacticomoralizatoare, printre care se distinge oda patriotică „De ziua fiului meu” cu următoarele versuri: „Pentru Patria Română/Cea frumoasă ca o zână/Să mi te lupți ca un leu/C-așa vei fi fiul meu”. Timp de mulți ani (1848–1865), preotul Silvestru Morariu-Andrieuici a fost redactorul „Calendarului bucovinean”, unde a publicat diverse articole de actualitate în problemele bisericii ortodoxe din Bucovina.

Foarte amplă și cu o mare rezonanță în popor a fost activitatea didactico-pedagogică a marelui cărturar. Lui îi revine meritul de a fi primul autor de manuale școlare românești în Bucovina ocupată. Om de o vastă cultură generală și teologică, preotul și apoi mitropolitul Silvestru, ca și marii săi predecesori Varlaam și Dosoftei, „și-a dat seama că biserica pentru a-și putea atinge înaltele sale scopuri aici pe pământ trebuie să reprezinte un neam, să împărtășească toate necazurile și bucuriile lui”³. Cele 15 manuale și lucrări de religie și morală populară ale cărturarului au servit nu numai drept călăuze pe calea spre adevărul divin și a credinței, ci și în bună parte (pentru românii bucovineni), drept modele de limbă maternă cultivată cu osârdie (deși cu unele

---

³ Ibidem.

dificultăți inerente epocii respective). De fapt, rostul lor dublu este uneori subliniat de către autor și în titlul cărții „Psaltirea bisericească română așezată în note muzicale”, Cernăuți, 1879. „Istoria sfântă a Testamentului vechi și nou pentru clasa II a școlilor populare (cu litere latine)”, Viena, 1886 ș.a.

Urcat pe scaunul mitropolitan, Silvestru Morariu-Andrievici nu s-a îndepărtat de popor. Mai mult decât atât, autoritatea de care se bucura ca deputat al parlamentului din Viena, ca „unul dintre bărbații cei mai de caracter și mai învățați dintre românii din Austro-Ungaria” (M. Eminescu), îi dă posibilitatea de a întreprinde unele acțiuni energice pentru a apăra autonomia bisericii ortodoxe bucovinene și a culturii naționale ca sprijin al ortodoxiei, înființează în 1883 tipografia arhiepiscopală chiar în incinta reședinței mitropolitane din Cernăuți (și-a mai schimbat apoi numele în „Societatea tipografică bucovineană”) care pe parcursul a peste 60 de ani (până în 1944) a editat zeci de cărți valoroase în domeniul teologiei, istoriei și literaturii românești. Fondează revista „Candela”, sprijină „Societatea pentru cultură și literatură română în Bucovina”, precum și Societatea de cântare „Armonia” (înființată în 1881) etc.

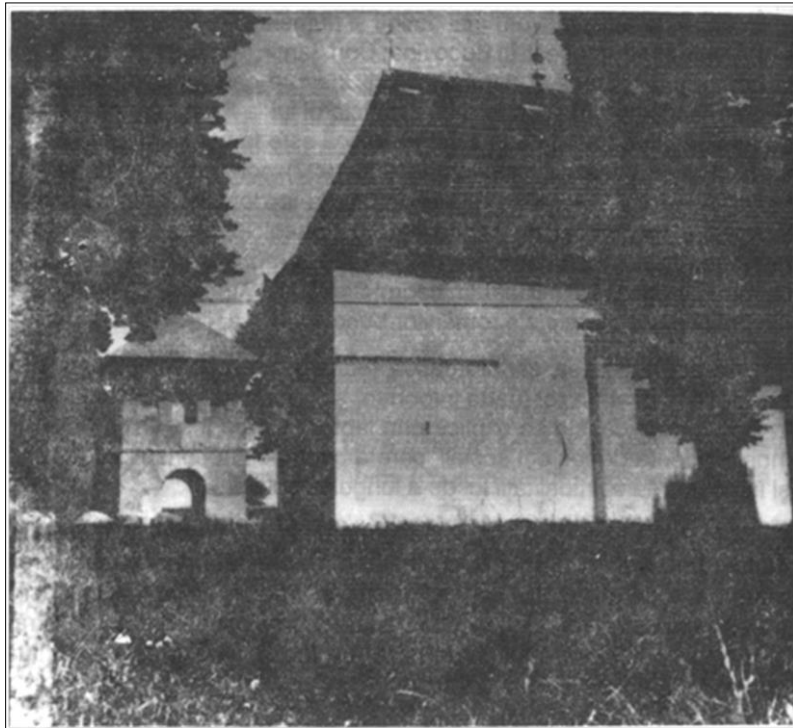
Clerul înalt și cult despre care vorbea marele istoric N. Iorga a reușit în mare măsură să grupeze și să călăuzească forțele intelectuale românești din nordul Bucovinei „pe fâgașul unei puternice culturalități” (G. Călinescu). Rândurile cărturarilor și ale scriitorilor patrioți, care aprind lumina în inimile conaționalilor prin credință, cultură și știință se completează treptat. Alături de Silvestru Morariu-Andrievici își desfășoară activitatea literară preotul din vechea comună românească Boian (și alte localități bucovinene) Iraclie Porumbescu (1823–1896) - unul dintre primii poeți și prozatori ai acestui ținut, marele etnograf și folclorist, academicianul Simion Florea Marian (1847–1907), care fiind paroh în mai multe sate din Bucovina (printre care și Voloca de lin'gă Cernăuți) a avut prilejul să cunoască îndeaproape tradițiile naționale în acest colț de țară străbună și să releve în studiile și antologiile sale marea bogăție și varietate a datinilor noastre pe parcurs de secole.

În afară de aceștia, vom mai aminti și numele altor apărători ai credinței, limbii, culturii strămoșești în Bucovina: Constantin

Morariu (1854–1927), preot în comuna Toporăuți, județul Cernăuți, despre care un biograf al său (C. Loghin) scrie că „ori și unde a călcat piciorul lui, a lăsat în urmă o largă dâră de lumină, iar activitatea sa scriitoricească este foarte bogată” (a fost poet, traducător, publicist); Dimitrie Dan (1856–1927), consilier consistorial și membru al Academiei Române, autor de lucrări în domeniul istoriei bisericii în Bucovina, precum și de schițe etnografico-folclorice de o mare valoare documentară; Zaharia Voronca (1851–1920), preot în comuna Mihalcea lângă Cernăuți, publicist și militant (în cadrul Societății „Arboroasa”) pentru drepturile politice și culturale ale românilor bucovineni ș.a.

Prin activitatea sa cărturărească (editarea de cărți religioase) biserica ortodoxă a jucat un rol foarte important și în formarea limbii române literare în Bucovina. Aceasta se explică prin faptul că ea a fost unica forță stabiilă, independentă de factorii sociali, care a contribuit la consolidarea neamului și la păstrarea spiritualității lui de-a lungul secolelor.

Contribuția bisericii ortodoxe la formarea și menținerea spiritualității neamului românesc în nordul Bucovinei s-a manifestat prin literatura creată în mare parte de unii dintre cei mai distinși și vrednici slujitori ai bisericii, care au avut grijă să-și ferească neamul, limba și credința de pericolul înstrăinării, prin limba primelor traduceri de texte religioase, ca expresie a spiritualității naționale în această parte a țării.

Biserica SFÎNTUL ILIE, ctitorită de domnitorul Miron Barnovschi, înainte de 1626, ca paraclis al curții sale din Toporăuți. Această biserică de mici dimensiuni, având un plan mixt, cu absidele laterale scobite în grosimea zidurilor, fără turle, și prezentând particularitatea unui drum de strajă deasupra bolșilor, cu ferestre de tragere, a fost restaurată în anii 1988–1990 și găzduiește în prezent muzeul de istorie al satului Toporăuți, una dintre așezările transputene înstrăinate de neam.

(Foto: Constantin Covalciuc)

Cuvîntul preoțesc

Credința - făclia neamului

Preot Ioan OLEVICI

Orice neam sau popor din lume a avut în decursul istoriei un crez religios. Noi, românii, am avut un destin religios cu totul aparte, nu însă diferit sau schismatic față de Biserica Ortodoxă. Izvorul primar al spiritualității noastre creștine a fost cel latin, din el primind seva trupul Bisericii Ortodoxe în timp și în spațiu și aceasta înseamnă că oriunde am fi noi sântem și români, și ortodocși. Între aceste două cuvinte există o legătură la fel de trainică, precum există între doi frați gemeni.

De fapt, pentru poporul român a existat o singură etnogeneză de formare ca neam și ca creștini. Noi, românii, n-am fost nicicând păgâni, fiindcă noi ne-am zămislit în istorie, din daci și romani, ca români și, în același timp, și ca creștini dreptmăritori.

Faptul că sântem creștini și că Sfântul Apostol Andrei a fost cel care primul ni l-a descoperit pe Mântuitorul Iisus Hristos, fiind și primul chemat la treapta apostoliei, poate fi pentru noi un prilej de înălțare spirituală, însă de la noi se cere mai mult, se cere credință vie și adevărată. Sfântul Apostol Pavel spune că credința este lucrarea Harului lui Dumnezeu, care declanșează în omul căzut în păcate starea de mântuire. Iar părăsirea păcatelor înseamnă îndemn spre lucrarea faptelor bune, „căci dreptul prin credință este mort sufletește”.

Credința ne ține vii, dar trebuie să înțelegem ce fel de credință ne ține vii. Când spunem că credem în Dumnezeu, chiar din acel moment de la noi se cer și fapte care să confirme că credința noastră este puternică, și nu iluzorie. Sfântul Evanghelist Ioan spune că credința înseamnă deschiderea sufletului, prin puterea harului, pentru prezența iubirii lui Dumnezeu, care s-a descoperit în Hristos cel răstignit și înviat (I. Ioan 5,1-2), iar Sfântul Vasile zice că Duhul dă lumina care produce descoperirea adevărului în

proporția credinței.

Momentul cel mai limpede pentru noi este întâlnirea Mântuitorului cu femeia samariteancă la fântâna lui Iacob, și această întâlnire ne arată cea mai arzătoare dorință a Tatălui ceresc: „Dumnezeu voiește ca toți oamenii să se mântuiască și la cunoștința adevărului să vină”. Știm că Domnul Iisus a cerut de la samariteancă apă de băut, iar ea s-a mirat mult, fiindcă iudeii nu păstrau nici o legătură de natură spirituală cu samaritenii sau cu alte popoare. Dar Domnul Iisus a justificat cererea Lui prin următoarele cuvinte: „Dacă cunoșteai Harul lui Dumnezeu și cine este Cel pe care ți-a zis: dă-mi să beau, tu ai fi cerut de la El și Ji-ar fi dat apă vie”. „Apa cea vie” nu este altceva decât Harul cel dătător de viață al Sfântului Duh.

Iar când dialogul a ajuns la modul de închinare, Iisus spune că „adevărații închinători se vor închina Tatălui în duh și adevăr, căci și Tatăl astfel de închinători voiește”. Vorbind despre închinare „în duh și adevăr”, Mântuitorul se referă la faptul că în Duh are loc întâlnirea sufletului tău cu Dumnezeu. Deci, Harul Duhului Sfânt este acel ce unește inima ta, dragostea și iubirea ta de Dumnezeu. Iar închinare „în Adevăr” înseamnă ascultarea totală de voia lui Dumnezeu, urmând pe domnul: „Pe noi înșine și unii pe alții și toată viața noastră lui Hristos Dumnezeu să o dăm”. Din aceasta înțelegem că credința are două aspecte - ca mod de viață și ca mod de cunoaștere. În primul caz, credința e lucrătoare prin iubire și ea este aceea ce determină izvorârea și revărsarea dragostei față de Dumnezeu. În al doilea caz, prin ea se vestește că Dumnezeu e lumină și în El nu este întuneric. Samariteancă, deci, descoperind „Apa cea vie”, lumina Harului Duhului Sfânt, a alergat în orașul în care locuia și a zis celor din neamul ei: „Veniți de vedeți om care mi-a spus toate câte am făcut! Nu cumva acesta este Hristos?” Odată cu credința în sufletul samaritencei începe și lucrarea faptelor, dovedirea credinței. Și prima faptă a constituit-o părerea de rău pentru că și-a petrecut viața în păcate, dar și setea după „apa cea vie”. Iar a doua faptă, cea mai importantă, a fost vestirea în cetate a întâmplării și adevărarea că Cel cu care se întâlnise la fântâna lui Iacob era Hristos.

Aceasta este tocmai ceea ce se cere de la noi, acei care am

primit Lumina Harului Duhului Sfânt - „Apa cea vie” de la fântâna lui Iacov. E timpul să ne curățim de păcate prin rugăciune, post, fapte bune, prin sfânta mărturisire și prin Sfânta împărtășire cu Sfintele Taine, prin ascultarea Sfintei Evanghelii, a învățăturilor Sfintei Biserici și ale preotului, luminându-ne. Se cuvine ca făclia aprinsă a sufletului nostru să o ducem celor din cetate, adică celor din neamul nostru, de care trebuie să avem grijă în primul rând. Strămoșii noștri au păstrat cu sfințenie făclia credinței aprinsă, ca să o primim și noi tot așa de curată și sfântă.

A păstra făclia credinței, cum au păstrat-o, bunăoară, Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava și Constantin Brâncoveanu și fiii săi, înseamnă a răspunde permanent la toate chemările preoțești în timpul slujbelor religioase, a răspunde la chemările aproapelui pentru ajutor de orice natură, a răspunde la chemările neamului, când ei cere dreptate națională și socială, când, tinzând la emancipare, are nevoie de creștere spirituală și materială. Aveți grijă, frați și surori întru Domnul, de educația morală a copiilor voștri. Pentru că ei, primind din mâinile voastre făclia credinței, vor trebui s-o transmită altor generații. Mijlocul cel mai eficient de luminare a copiilor noștri este prezența lor la Sfintele Liturghii, învățarea religiei în școală, precum și altoirea dragostei de neam în familie.

În calitate de tânăr păstor de suflete dintr-un sat de pe sfintele meleaguri bucovinene, rog pe Bunul Dumnezeu ca toți să veniți la Sfânta Biserică, unde veți găsi puțul lui Iacov, care este Sfânta Evanghelie și apa vie din Harul Duhului Sfânt, ce se împarte prin cele șapte taine, și astfel credința noastră va fi vie, iar făclia neamului - aprinsă până la sfârșitul veacurilor. Amin.

Vrednicul preot Constantin CHIFU, parohul bisericii SFÎNTUL GHEORGHE din orașul Storojineț, își îndeamnă enoriașii la unitate morală, la slujirea neamului și a lui Dumnezeu. Este primul preot de după război care oficiază la Storojineț serviciile divine în limba română. Tot sfinția sa a organizat în noiembrie 1991 parastasul de pomenire a marelui bărbat al neamului românesc din Bucovina - Iancu Flondor.

(Foto: V. Gomanuc)

Mărturisirea credinței adevărate

Lipsa de educație religioasă din ultimile decenii, nu numai în școală, ci și în familie, a făcut să crească generații întregi de oameni ignoranți și chiar profani în cele ale credinței. Lărgirea prăpastiei dintre Biserică și Școală, la care s-a lucrat cu atâta elan, a avut rezultatul negativ de a distruge moralitatea în omenire. Tânăra generație, neavând posibilitatea de a-și cunoaște îndeajuns (sau măcar superficial) temeiurile credinței lor creștin-ortodoxe, a căzut lesne în mreaja ateismului distrugător de tot ce este sfânt, drept și curat (și a devenit ceea ce este astăzi-generație nouă fără Dumnezeu).

Pe de altă parte, adepții așa-ziselor culte neoprotestante, cu trăsătura lor caracteristică de a face „prozeliți”, înșiși fiind ignoranți și necunoscători, au tâlcuit strâmb cuvântul Sfintei Scripturi, și, astfel, au indus pe mulți în eroare, rătăcindu-i de la calea cea dreaptă.

Aceștia au părăsit Sfânta Biserică, cu toate Sfintele Taine și învățături și, fără muștrări de conștiință, umblă să amăgească la rătăcirea lor și pe acei dintre creștinii noștri care, necunoscând prea bine învățăturile de temelie ale Ortodoxiei, cred că au descoperit adevărul la aceia care cetind Sfânta Scriptură se prefac în oi, dar pe dinlăuntru sunt „lupi răpitori”. Ei se duc la pierzare, și îi împing și pe cei ce le ascultă interpretările și învățăturile lor pierzătoare de suflet. Negreșit, Cuvântul lui Dumnezeu este de necontestat, dar contestăm împotriva tuturor interpretărilor greșite, care nu sunt altceva decât niște ipoteze, niște păreri particulare, ignorante. Biserica, încă din primele veacuri ale creștinismului, a hotărât prin canoanele Apostolic (85), al Sinodului VI Ecumenic, (2), Laodicean (50,60) și din Cartagena (32 și 54) integritatea Sfintelor Scripturi, care trebuie citite de către cler și popor și traduse în limbele naționale, dar toate acestea să se facă sub supravegherea Bisericii. Ea a păstrat în decursul veacurilor curata ei interpretare, ferindu-o de ereziile ivite chiar din primul veac al creștinismului și pe tot

parcursul primelor nouă secole, apoi prin toată istoria bimilenară a Bisericii creștine.

Pentru toți cei ce tâlcuiesc greșit Cuvântul lui Dumnezeu, din orișice sectă ar face parte, sună atât de muștrător cuvintele Mântuitorului „Vă rățăciți, neștiind Scripturile și nici puterea lui Dumnezeu” (Matei, 22.29).

Lucrarea de amăgire a diavolului trebuie negreșit să vină, ca să se îplinească cuvintele profetice ale Sfântului Apostol Pavel, care scria Tesalonicenilor (cap. 2): „De aceea Dumnezeu le trimite o lucrare de amăgire, ca el să creadă minciunii și să fie osândiți toți cei ce n-au crezut adevărul, ci le-a plăcut nedreptatea”.

Biserica-Mamă îi cheamă și pe aceștia la adevărata credință și le oferă posibilitatea mântuirii, în nădejdea că ei se vor întoarce, recunoscând că s-au rățăcit de la calea credinții și s-au făcut robi oamenilor.

Cât despre frații noștri ortodocși, care au rămas și rămân mereu statornici în credința noastră strămoșească, îi implorăm cu cuvintele aceluiaș Apostol: „Iar noi fraților iubiți de Domnul, datori sântem totdeauna să mulțumim lui Dumnezeu pentru voi, că v-a ales Dumnezeu dintru început spre mântuire, întru sfințirea duhului și întru CREDINȚA ADEVĂRATĂ la care v-a chemat prin Evanghelia noastră, spre dobândirea slavei Domnului nostru Iisus Hristos. Deci dar, fraților, stați neclintiți și țineți predaniile pe care le-ați învățat, fie prin cuvânt, fie prin epistola noastră...” Iar principala învățătură a apostolilor este „Simbolul credinței” și tâlcuirea lui, pe care dacă-l știm și ne dăm seama de ceea ce mărturisim, nu putem fi amăgiți niciodată de învățăturile cele rățăcite. Pentru cei care până acum n-au avut posibilitatea să-l cunoască și să-l învețe pe de rost, spunându-l în rugăciunile cele de dimineață și de seară și ca răspuns oricărui sectant ce ne-ar cere socoteală de credința pe care o avem, redăm mai jos această solemnă mărturisire a credinții noastre ortodoxe:

Crezul

Cred întru Unul Dumnezeu, Tatăl Atotțiitorul, Făcătorul cerului și al pământului, văzutelor tuturor și nevăzutelor.

Și întru Unul Domn Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, unul născut Care din Tatăl S-a născut mai înainte de toți vecii. Lumină din Lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, nu făcut; Cel de o ființă cu Tatăl prin Care toate s-au făcut.

Care pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri și S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Maria Fecioara și s-a făcut om.

Și S-a răstignit pentru noi în zilele lui Pilat din Pont și a pățimit și S-a îngropat.

Și a înviat a treia zi după Scripturi.

Și S-a înălțat la ceruri și șade de-a dreapta Tatălui.

Și iarăși va să vie cu slavă să judece vii și morții, a Cărui împărăție nu va avea sfârșit.

Și întru Duhul Sfânt, Domnul de viață-făcătorul, care de la Tatăl purcede Căla ce împreună cu Tatăl și cu Fiul este închinat și slăvit, Care a grăit prin prooroci.

Întru una, sfânta sobornicească și apostolească Biserică. Mărturisesc un Botez, întru iertarea păcatelor. Aștept învierea morților. Și viața veacului ce va să fie. Amin.

Îată aceasta este mărturisirea credinței noastre strămoșești, - mărturisire care a fost făcută după expresia latină de „omnia, ubique et semper” adică de către toți, pretutindenea și totdeauna.

Deci, nu e o confesie particulară a unei persoane, ci a întregii Biserici Ortodoxe din tot timpul istoriei ei bimilenare.

Și dacă creștinul ortodox îndeplinește cu sinceritate și riguros tot ceea ce mărturisește aici, poate fi sigur, mai sigur ca oricine de mântuirea sufletului său.

*Protoiereu Adrian ACOSTĂCHIOAEI,
parohul catedralei din Cernăuți*

DIN POEZIA BUCOVINEANĂ
DE PÂNĂ LA 1918

Tudor ROBEANU (1863–1905)

Cîntec vechi

La Suceava în cetate
Ceas de miază-noapte bate,
Păzitorii cîntă-n uliți
Răzimați în albe suliți.

La Suceava în cetate
Ceas de miază-noapte bate,
Zidul vechi adînc răsună:
„Noapte bună, noapte bună!”

Și din plai și de la mare .
Visurile vin călare,
Din risipe-ncetîșor
Crește-un mîndru foișor.

La prag luna ține strajă,
Înlăuntru doarme-n vrajă
Fata cea de voievod,
Cu păr galben pus în nod.

Cine vine și-l dezleagă,
Nu se duce noaptea-ntreagă,
Și cui vine s-o sărute
Toate nopțile-s pierdute.

Copilită mult nătîngă,
Ochii tăi cu mîna stîngă
Să-i acoperi, iar cea dreaptă
Facă drum celui ce-așteaptă.

Ca în ceasul de povești
De la dragile-ți ferești
În ispită să nu-l ducă
Albul umăr de nălucă.

Adrian FORGACI (1878–1905)

Cosminul

Prin pădurea-ntunecată
Trece vremea înapoi,
Și aevea și de-odată
Iese Ștefan din zăvoi.

Ștefan Vodă Bun și Mare
Înainte-și face zor
Pe un negru șoim călare
Și cu ochi întrebători:

— Unde-i oastea mea cea veche,
Unde-s vechii mei haiduci,
Turca trasă pe-o ureche,
Ochii fulgeri prin răscurci?

Unde-o inimă fierbinte,
Unde brațe de eroi,
Vremea trece înainte,
Numai voi dați înapoi?

Și pădurea se-nfioară,
Și stejarii-s amorțiți,
Numai vîntul se strecoară
Pe sub crăcii adormiți.

Și din fund de cîmp cu soare,
Plin de taină și mister,
Iată glasuri de popoare,
Ce se urcă-ncet spre cer:

— Înapoi, noi, Ștefan dragă,
Noi ce-am dus amar și chin,
Doar am scoate-o țară-ntreaga
De sub pumnul cel străin?

Noi, ce-am mai rămas cu sacul,
Sărăciți, cu piepții goi?
Nu, căci, Ștefane, săracul
Nu dă astăzi înapoi!

Înainte! Înainte!
Geme sufletu-n popor,
Înainte! Înainte!
Sună glasul codrilor.

Înainte! Glasul crește,
Crește-n munți și în cîmpii,
Iar Cosminul surd vuieste:
Înainte, măi copii!

Înainte deci cu toții
Și cu sfîntul Dumnezeu!

Ce-au fost moșii sînt nepoții,
Și nepoții cresc mereu.

Astăzi n-avem legioane,
Voievozi și nici Traiani,
Avem numai milioane
De români dacoromâni.

Dar trăim cu viața-n mîină,
Căci sîntem de viață plini,
Și o inimă română
E cît șapte de străini.

Ștefane, să fii cu bine,
Plină-i vremea de eroi!
Trecă vremea peste tine,
Peste vremi vom trece noi.

Gavril ROTICĂ (1886–1951)

Ruga răzeșilor de peste Prut

Avemu-te în pomenire
Pe veci, mărite Crai,
Și tu, la Putna-n mănăstire,
În grija ta ne ai.
Și ruga noastră ne-o ascultă...
Din schit tu nu mai ieși,
Și jalea noastră-i jale multă:
Se pierd ai tăi aleși!
Oșteni ți-am fost în vremuri bune
Și peste Prut stăpîni,
Precum bătrîna carte spune
Din vremea cu păgîni.

Suflarea morții în războaie
Noi mândri-am înfruntat,
Și cinstea noastră din șiroaie
De sânge s-a-nălțat.

Dar astăzi să ne vezi, Stăpîne,
Ce-am fost, nu mai sîntem.
Din truda vremilor bătrîne
Nimic nu mai avem.
În gura pruncilor cuvîntul
E pus în grai străin,
Și de pe Prut ridică vîntul
Tot unde de suspin.

De vremuri vechi și strălucite
Bătrînelor urechi
Mai spun hrisoave colbăite
Din fund de sipet vechi...
Căci cei ce vin cu carte nouă
Să știe nu mai vor
Că Vodă fostu-ni-ai și nouă,
Domn al măririlor!

Slăvite Domn, dacă-așa soarte
Născut-a din păcat,
E cea mai crudă-această moarte
Din cîte-am așteptat.
Murim, dar sufletul, Părinte,
Noi vremu-1 odihnind
Cu-ai noștri frați mai dinainte...
— Ne ține, Vodă-n gînd!

Nicu DRACINSCHI (1879–1923)

Pământule...

Pământule, tu ne-ai uitat,
Sau crezi că-aceasta se cuvine
Răsplată sîngelui vărsat
De veacuri pentru tine?

Tu vezi și suferi plug străin
Să-ntoarne brazda ta mănoasă,
Recolta anului din plin
S-o ia străină coasă.

Tu vezi că-n trupul pinului
Și-n brazii dintr-a ta pădure
Se-nfîge a străinului
Prea lacomă secure.

Tu vezi cum prada printre stînci
Și-o duc pe spete largi de apă,
Cum piatra scumpă-n mine-adînci
Casma străină-o sapă.

Tu vezi și suferi, ai uitat
Mîndria falnicelor vremuri.
Ce umilire-ai îndurat
Și nici nu te cutremuri.

Iar noi privim cu ochii duși,
Cum ni se bîntuie moșia,
Atît de-utnili și de supuși
Și răbdători ca glia.

N-avem credință, nici avînt,
Tăria zilelor trecute,
Și n-avem faptă, nici cuvînt,
Ci numai lacrimi mute.

Ion COCĂRLĂ–LEANDRU (1882–?)

Celor veniți

Pe pămîntul vostru astăzi nu mai cade din cer mană,
C-ați lăsat părinții-n ternă și-ați pornit să cătați hrană.
Primitoare-i glia noastră cu umbroasele-i poiene,
Că v-ați oploșit pe dînsa, voi, flămîndelor hiene.
Cine poarta țării noastre v-a deschis să treceți voi,
N-a deschis-o să nu mergeți niciodată înapoi.
Și dacă părinții noștri v-au lăsat în ea pe plac,
N-au crezut, ca să ne faceți voi din țara noastră jac.
Umiliți trecurăți poarta, umiliți trăiți în ea,
Nu faceți voi pe stăpîinii pe pămîntul altuia,
Nu gîndiți, hieni flămînde, că dacă-ați venit la noi,
Cu pălmașii veți ucide ale voastre vechi nevoi,
Ei susțin cu luciul sapei și cu-a fierelor de plug,
Azi destule guri flămînde, cari de ploi și soare fug.
Din cîmpii slăbiți de muncă, cînd se-ntoarnă cei uitați,
Dați în lături și în fața lor cea arsă, vă nchinați!
Dați în lături și priviți-i, către casă cum se-ndreaptă,
Unde hrana prunci nevîrstnici de la dînșii o așteaptă!
Acelor e viitorul, lor cuvîne-li-se pîine,
Căci în sufletul lor crește visul neamului de mîine,
Și nu vouă, hoți hrăpăreți, cari din umbră, din tufiș
Așteptați să răpiți rodul unei veri de seceriș.
Dați în lături, și n-atingeți, ce din terna lor culeg,
Căci blestemul vă așteaptă-n arma unui neam întreg!

Vasile HUȚAN

Înstrăinarga noastră

În țara codrilor de fag
Din vremuri legendare,
Mă-ntorc din drumul meu pribeag,
Plângînd ca la-ngropare.
Cunosc un drum necunoscut,
Ce-n sat la noi coboară,
Acolo unde cei rămași
Au dreptul doar să moară.

Stau stîlpi de piatră la hotar
Pe brazda cea străbună,
Din ușa sfintului altar
Un glas străin răsună.
Doar vre-un moșneag la zile mari,
Proptit în vechea strană,
Se roagă-n graiul strămoșesc
La sfintul din icoană.

Aceleași rîuri plîng și-acum
Înstrăinarea noastră,
Și-aceiași munți mai străjuiesc
În zarea cea albastră.
Dar nori vrăjmași, aduși de vînt, -
Plutesc la noi în țară...
Ochi plînși așteaptă, în zadar,
O rază să răsară...

În țara codrilor de fag
Eu nu sînt doar decît un mag
Spre culmea munților Carpați,
Veniți voi frați înstrăinați:
Să tune-n zări glas de norod
Spre Dunărea albastră,
Să știe-un neam și-un voievod
De-nstrăinarea noastră.

Legendarii codri ai Cosminiiu au devenit, din momentul cînd românii din nordul Bucovinei au declarat că vor să ridice acolo un monument lui Ștefan cel Mare, ținta distrugerilor masive. Se face Aotul ca să dispară un codru multiseclar, martor al gloriei străbune. Foto: Constantin Covalciuc

POEȚI CONTEMPORANI DIN BUCOVINA ÎNSTRĂINATĂ

Grigore BOSTAN

La Putna

La Putna, la Ștefan cel Mare,
În prag de altar ne-am oprit.
Pășind peste munți de uitare
venit-am cu suflet smerit.

- Măria ta, vorba ne-o iartă
și pașii de lut și de ploi
ce-ți tulbură somnul de piatră
cu zgomot din vremuri de-apoi...

Sîntem de pe unde-și adună
Șiretul izvoarele-n văi
și curge legenda străbună
din glasul stejarilor tăi.

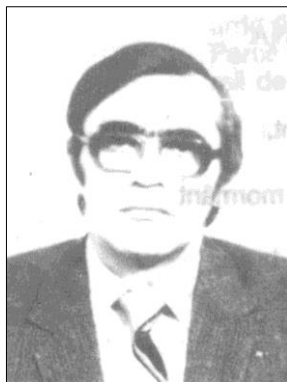
Mai sîntem și noi o ființă,
un codru, o doină, un plai.
Ne ține aceeași credință
sădită în datini și grai.

...Ecoul cuvintelor grele
spre poale de munți cobora.
Apoi se-auzea pînă-n stele
cum piatra-n adînc respira.

O singură candelă-aprinsă
curgea într-un veșnic șuvoi.
Din inima ei se prelinse
o rază fierbinte spre noi...

Simion GOCIU

Cîntecul smuls

Cîntecul smuls cu forța din gură
Curge în jur otrăvitor ca veninul.
Nimeni în cale nu-i iese cu plinul
Sorbindu-i cuvintele grele de ură.

În el se coace și bîntuie chinul
Cuprins între două silabe de zgură.
Doar calul acesta nebun se îndură
Să pască din simțuri uitate pelinul.

Cine mai crede într-'un miracol,
Chiar de-l frige pe buze ispita,
Cînd pe aproape nu-i un oracol?

Gravidă, întârzie clipa. Salvare?
Ar fi o minune. Sigilînd cu copita,
Doar calul acesta îl trece-n uitare.

Dă-mi Doamne, putere

Nu sînt vînătorul de glorii,
Ele nu-mi făuresc destinul.
În cale să-mi iasă cu plinul
Feți-Frumoșii rîvnitei istorii.

În ochi să-mi aducă seninul
Și încă harul trezei memorii,
În picioare călcînd iluzorii
Imperii. Să vină blajinul,

Da, Ștefan cel Mare și Sfînt,
Să nu-l mai întârzie timpul,
Să vină cît încă mai sînt.

Iată, El e Rîvnitul, Olimpul,
Al nostru, aici pe pămînt.
Dă-mi, Doamne, putere să-l cînt!

În loc de rugăciune

Amestec de vis și de glorie,
De istorie pururi trează ce stă
De veghe sufletului meu ce nu
Poate fi înstrăinat
Cum nu se înstrăinează
Lumina zilei aceste
De clopotul sfânt de la Putna.

Soarele răsare pe creste
În cămașă de sărbătoare
Să cinstească cuvintele rugăciunii -
Întruchipare (je lacrimi în harul
iubirii înalte de neam
Ce nu poate fi lesne
De secerat.
Sîntem aici - tată și fiu -
Crescuți pe tulpina ce-și are
Început în preistoria noastră chiar^
Alături de grîul
Ce se jertfește cu puritate
Pe altarul credinței întru
Ființarea noastră eternă.

Vasile BĂCU

Fântîna albă

(în memoria victimelor staliniste)

În pădurea deasă nu se văd morminte,
Căci pădurea toată s-a făcut mormînt.
Brazilii stau de veghe ca icoane sfinte,
Pentru rugăciune nu găsesc cuvînt.

Calc încet pe vreascuri, teama mă străbate,
Parcă-ar fi din oase, crengile trosnesc,
Foșnetul de frunze-n suflet îmi răzbate
Cum aș înțelege despre ce-mi șoptesc?

Simt cum timpul trece, simt cum clipa zboară
Și mă răstignește acuzarea lor,
Că-s născut acuma, nu odinioară
Și că pentru țară n-am putut să mor.

În pădurea deasă păsările cîntă,
Însă nu ca toate - parcă ar boci.
De ce oare, Doamne, ele nu cuvîntă
Poate ele-n cîntec multe-ar povesti.

La Fîntîna Albă.albi sînt doar bătrîinii,
Restul totu-i negru - și pămînt și cer.
Neagră e și roua, și culoarea pîinii,
Cad din cer amare lacrimi de-adevăr...

Început de an școlar

Dramă la-nceputul toamnei.
Vîntul printre ierbi se plimbă.
Plîng copiii-n limba mamei,
Că-i învață-n altă limbă.

Iar părinții lor, sărmanii,
Tot încearcă să-i convingă
Că nu-i bună limba mamei,
Că-i mai dulce altă limbă.

Ei nu poartă nici o vină
Pentru că cu ani în urmă
Cei ce le-au adus „lumină”
Se credeau stăpîni pe-o turmă.

Iar stăpîinii niciodată
Nu învață limba turmei.
Limba doar le-a fost lăsată
Pentru sfînta rugăciune.

Cobori, Doamne, pe o clipă
Ca puterea Ta cerească
Să-i atingă cu-o aripă
Și să-i facă să zîmbească.

Fă-le, Doamne, să vorbească
Toate limbile din lume,
Dar spre toate să pornească
Numai de la limba mumei.

Dramă la-nceputul toamnei,
Vîntul printre flori se plimbă.
Plîng copiii-n limba mamei...
Ei nu știu o altă limbă.

Ion COJOCARU

Bucovina

Bucovină, loc bogat
În păduri și ape,
Pentru tine au luptat
Toți ce-au fost pe-aproape.

Bucovină, pămînt sfînt,
Pedepsit de soartă,
Țară te-au avut pe rînd
Toți vecinii roată.

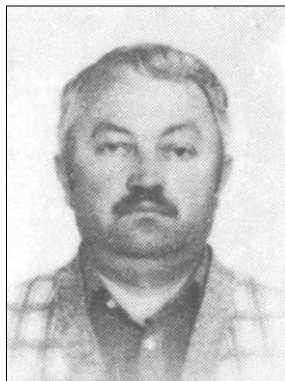
Bucovină, mamă bună,
Lăcrămînd izvoare,
Ți-a arat glia străbună
Cel ce-a fost mai tare.

Și au supt la sînu-ți dulce,
Mamă-Bucovină,
Toți pe rînd, pînă și turcii
Te-au făcut cadînă.

Prutule cu apă lină
Pietrele spălînd,
Oare cînd o să rămînă
Cel ce-ți e stăpîn?

Codrurile cu frunza-n dungă,
Doina fremătînd,
Mulți au fost, mulți să se ducă
Noi doar rămînînd.

Vasile IZVORAN-
CERNĂUȚEANU

Sînt și ei români ca mine...

Sînt și ei români ca mine, în același port,
cu aceleași obiceiuri și colinzi spre cer,
nefiind doar una-n vorbă, pusă sub un ort
de străini veniți să taie orice semincer.

Bucovina-ndurerată satele-și mîngîie,
aducînd în orice casă zisă din străbuni,
neaoșă și-mbujorată, fără de momîie
cuibărită-n casa noastră cu visări-minciuni.

Sînt și ei romîni ca mine chiar și cînd e joc
un „Arcan” și o „Bătută”, pînă și un „Brîu”,
fac din dansul lor furtună, fulgere și foc,
cînt de codru, mers de ape, val în lan de grîu.

Bucovina-nsîngerată rana-și oblojește
pe un pat de iarbă verde și porniri de cînt
cu feciori și fete mîndre, vorbă de poveste,
care fi-vor împreună, fără cer cu vînt.

Sînt și ei romîni ca mine, chiar de le-au luat
Drumurile înspre Țară, spre meleag curat...

Restituiri

Ilie MOTRESCU

Născut la 18 august 1942 în comuna Crasna-Putnei, județul Storojineț, Ilie Motrescu, fiu de țărani, al cărui tată s-a pierdut fără urmă undeva, prin Rusia, a absolvit școala de cultură generală în localitatea de baștină, iar studiile liceale le-a urmat în satul învecinat Ciudei. După absolvirea, în 1964, a Institutului Pedagogic „Alecru Russo” din Bălți, a lucrat în calitate de profesor de limbă și literatură română la o școală din Crasna, fiind, totodată, și animatorul vieții culturale de acolo.

Stabilindu-se cu traiul la Cernăuți, s-a angajat ca lucrător literar la ziarul „Zorile Bucovinei”, care abia fusese înființat. A fost îndrumătorul energic al tinerilor condeieri din regiunea Cernăuți pînă la strania sa dispariție la 26 iulie 1969. Peste trei zile corpul său neînsuflețit a fost descoperit în Prut, la Ostrița, dar a fost îngropat în taină. Abia în luna septembrie a avut loc reînhumarea poetului-mire, la Crasna, noaptea, în sunetul buciurilor și sub paza iscoadelor stăpînirii sovietice. Și a fost coborît în groapă fără ca preotul să citească vechea cazanie sau să-i pecetluiască mormîntul. Și numai doi prieteni, înfruntînd riscul de a fi apoi admonestați de cei de sus, au rostit cuvinte de adio.

Douăzeci de ani nimeni n-a avut voie să-l pomenească. Numele lui era un tabu, doar pentru faptul că s-a străduit să educe tineretul de creație în spirit național.

Acum se cunosc împrejurările, în care a fost martirizat acest fiu de țărani de la poalele Carpaților bucovineni, - dar încă nu e timpul să le divulgăm.

Cu versuri, articole de publicistică, eseuri și proză scurtă a colaborat la periodicele „Satul sovietic” (Storojineț), „Zorile Bucovinei” (Cernăuți) și „Cultura” (Chișinău). Doar câteva din poeziile sale au fost publicate postum în culegerile colective („Glasuri tinere” (Ujgorod, 1971, p. 74–77) și „Dintre sute de catarge” (Chișinău, 1973, p. 140–143).

Poetul Ilie Motrescu, căruia i-au fost caracteristice energia tonului și încordarea gândului într-un mediu al evocării și speranțelor, marcate de frecvența unor epitețe, găsisese, înaintea dispariției sale în împrejurări atât de tragice, tulburătorul cuvânt „apă”. Misterele din împărăția involburată a apelor le-a evocat, de parcă timpul pentru el era deosebit de grăbit, și în acele poezii inedite, care își așteaptă editorul și, în care, în general, viziunea sa dramatică este în consonanță cu bogăția epitetelor morale.

Ilie Motrescu a fost și un harnic culegător de folclor bucovinean, rămas nevalorificat și închis în copertele a zeci de caiete.

Publicăm aici doar o singură poezie a poetului, carș anul acesta ar fi împlinit vârsta de 50 de ani, o poezie descoperită recent într-o arhivă personală.

D. C.

Lui Barbu Lăutaru

Străbunii l-au avut neîntrecut
Maestru de tarafuri populare,
Din poale de Carpaji și pîn' la Mare
Colindător cu doina l-au știut.

El le-a cântat atâtea reverii,
Neîntrecutul Barbu Lăutaru,
Cînd închinau boierii cu paharul,
Cobzaru-i adăpa cu ciocîrlii.

Iar de veneau străinii să ne fure
Și pîinea, și surorile și frații,
Cobzarul se-nfrătea cu răsculații
Și-și preschimba arcușul în secure.

Bătrînul lăutar nu ne mai cîntă
Ca-n alte vremi din cobză și vioară.
Romanța lui pustie și amară
Doar în trecut de neguri se frămîntă.

Tu, Barbule, ce-ai întrecut pe Liszt,
Mai vino de ne cîntă o baladă.
Urmașii tăi acuma să te vadă,
Ce staroste ai fost și ce artist!

FOLCLOR

Legenda rândunicii

Era odată un om bogat și-avea el trei fețișoare ca rupte din soare, da' băieți să-i pască vitele n-avea. Într-o zi s-a sfătuit el cu fetele ca să pască vitele cu rîndul și-așa a îmbrăcat-o pe cea mai mare în straie bărbătești și a trimis-o pe îmaș cu ciurda de vaci, cai, oi și ce mai avea gospodarul. Merge ea cît merge și, cînd ajunge la un pod, vede că-i iese înainte un urs fioros, care, mormăind, se repede la ea în două labe. De spaimă, parcă i-a înghețat sîngele în vine și ce să facă ea amu? întoarce vitele și le mînă, și tot le mînă spre casă, tremurînd ca varga. Tatăl ei, care s-a prefăcut în urs, să vadă ce fire avea fetita lui, amu o aștepta în poartă și, văzînd cum îi clănțaneau dinții de frică, o și întreabă:

— Da ce-ai pățit tu, copilită, de plîngi că se scutură cămeșa pe tine?

— Inga ce și inga cum. Era să mă mănînce un urs și de amu poți să-mi dai aur și mărgăritare că nu-ți mai mîn eu vitele la păscut.

A doua zi cu fata cea mijlocie se întîmplă aceeași poveste.

A venit, însă, și rîndul mezinei. Da asta, cînd a ajuns la pod, n-a mai încercat să fugă. A strigat de pe cal:

— Părinte, părinte, nu mă scoate din minte! Tată de nu mi-ai fi, cu sabia te-aș hăcui!...

Omul a azvîrlit pielea de urs, a blagoslovit fata și acolo, la podul acela s-a despărțit. El s-a întors acasă, iar fata a mînat vitele la păscătoare.

Pe îmaș s-aîntîlnit cu alt păstor, care nu era altcineva decît fratele soarelui. Da acela era hiclean și a început să bănuiască el că

cel ce păștea vitele alături nu era fecior cum îi era portul. Și ca să poată știe ce și cum, o tot îmbia să se scalde. Azi așa, mâine tot așa, da fata nu se lăsa amăgită. Atunci flăcăul l-a rugat pe fratele său să deie o căldură mare, ca să se scalde și ea. Și soarele într-o amiază așa de tare frigea, că se ciuciuleau și frunzele de pe copaci. Și fata, nemaiputînd răbda, a zis:

— Mai bine o să mă scald în apă decît în sudoare. Tu să te scalzi în ist capăt de iaz, că eu m-oi scălda în celălalt.

Da, fratele soarelui s-a prefăcut în rățoi, s-a dat sub apă și a văzut bine ce fel de rățușcă se scălda în celălalt capăt al iazului. După ce s-a scăldat, fata s-a îmbrăcat în straiile ei bărbătești și s-a pornit cu vitele spre casă. Fratele soarelui dacă a prins de veste pe unde trăia fata, a făcut o corăbioară și s-a lăsat dus de apă pînă a ajuns în satul ei. Și unde s-a oprit el cu marfa, veneau femei și fete să-și cumpere lucrșoare după plac.

Na, nu lungă zăbavă, a venit și fata ceea pe malul apei și el a cunoscut-o și s-a bucurat, îndemnînd-o să cumpere una și alta. Și fata a văzut o pereche de ciuboșele frumoase și a cerut ca să i le dea să le încerce pe picior. A încercat o ciuboșică, i s-a potrivit, a cerut-o și pe a doua, da' el perechea nu voia să i-o dea.

— Dă-mi perechea iștia.

— Vino și ți-o ia!

Ea cum a pus piciorul pe corabie, corabia dusă a fost! Și văzînd ea că a fost amăgită, și-a scos inelul de pe deget, l-a azvîrlit în apă și a zis cu suspin:

— Atunci și numai atunci oi grăi cu tine, hicleanule, cînd mi-oi vedea inelul pe deget.

El de ciudă că ea nu grăia, și-a găsit altă mireasă. Și jnainte de nuntă el și mireasa lui și-au pus de gînd s-o prăpădească pe fată. Într-o zi au trimăs-o ei în pădure să le-aducă păr de lup, ca s-o rupă haitele și să nu se mai întoarcă. Și ea cum mergea pe drum plîngînd, i-a ieșit în cale un moșnegut și-o întrebă:

— Ce cauți tu pe-aice și de ce ți-s roșii ochișorii?

— Moșule, inga ce și inga cum, vor stăpîinii să mă prăpădească.

— Nu te întrista, copilă, că totul a fi bine. Dă-te numa-n spatele meu.

A șuiert de trei ori moșneguțul și s-au strâns lupi o grămadă. Și au început ei a hîrîi, a scheuna și a se smulge, lăsînd numai smocuri de păr pe iarbă. A luat fata cîteva smocuri și s-a întors, bucuroasă că n-a pățit nimic.

Da stăpînii, vrînd cu orice preț s-o piardă, au trimis-o amu la Baba Cloanța după sită de mătasă, de cernut făină pentru colaci de mireasă. S-a dus fata cu inima în călcîi, da' babornita o întrebă:

— Ce mi-i spune, fată-hăi?

— Dă-mi o sită deasă, de mătasă, de cernut făina pentru colaci de mireasă.

— Stăi o țîră-n casă, să-ti cat sită de mătasă!

Baba a intrat într-o cămară, da'un șoricel prin casă se-nvîrtea și tot așa zicea:

— Țî-țî-țî, tată frumoasă, ia sita de pe fereastră, peria de pe laiță, cutea de sub laiță, mineștergura din cui și n-aștepta pe ici-colea, că baba-n cămaruță dinții și-i ascuță.

De trei ori a zis așa șoricelul. Cînd a zis a treia oară, ea a luat o sită deasă de mătasă, peria de pe laiță, cutea de sub laiță, mineștergura din cui și-fuguta spre casă. La o habă de vreme simțește fata că o frige ceva în spate. Amu știa că o ajunge Baba Cloanța. Cînd gata-gata să pună mîna pe ea, fata zvîr! peria în urmă și deodată a crescut o pădure din fundul pămîntului pînă la torțile cerului și pînă la marginea lumii. S-a încludat Baba Cloanța, a tot ros pădurea pînă și-a croit cărare prin hucărie. Și iar a simțit fata că o ajunge. Atunci, zvîr! cutea. Și a crescut o stîncă din pămînt pînă la cer și pînă la marginea lumii. Și a ros zgripturoaica stîncă și a făcut în ea o bortică. Fata, cînd a simțit că baba-i la cîțiva pași de dînsa, zvîr! mineștergura și pe loc în fața baborniței s-a ivit un lac adînc, și dacă era numai apă în jur, a trebuit zgripturoaica s-o soarbă, ca să sece lacul. Și a tot sorbit, a tot sorbit, pînă a crăpat.

Amu, ajungînd fata acasă, vede ea că se fac mari pregătiri de nuntă. Pe dînsa, ca pe o servitoare, au pus-o să curețe niște pește. Cînd a început ea să curețe un pește, mirile înjunghia un bou drept după ușa tinzii. Ori boul era mic, ori tinda era mare, dar se întîmpla așa precum vă spun. Și de-odată fata, curătînd un pește, găsește în pîntecele iui ineiul pe care l-a fost azvîrlit în apă. Și, numai punîndu-l

pe deget, vede că mireasa lua oala de pe foc cu mîneca de la cămeșă și nu-și poate ținea rîsul:

— Oliolio, ce fel de mireasă-i asta?

Mirile, cum tăia boul după uşajtinzii, auzind glasul fetei, se și repede spre dînsa, zicînd:

— Draga mea, rîndunica mea, demult nu te-am auzit grăind...

Și așa cu mîinile pline de sînge dă s-o cuprindă. Da' cum a cuprins-o de grumaz, ea frîî! și-a zburat în pod. El s-a luat după dînsa frîî! Da' mama și tata lui au strigat din urmă așa:

— În pod ați zburat, în fum să vă cuibăriți!

Iată așa au apărut pe lume rîndunica și rîndunoiul. Dacă vă uitați bine, penele rîndunicii sînt puțin roșietice în jurul grumazului. Și dacă ați băgat de seamă, demult, cînd casele se făceau fără hoarnă rîndunelele își făceau cuiburile în poduri, la fum.

*Informator Nistor ONOFREICIUC, zis al Lupului
născut în 1907, gospodar din Hrușuți, Hliboca,
Înreg. la 1.03.1976 de D. Covalciuc*

Strigături

Bade, bădisorii meu,
Ajungă-te dorul meu
Unde-o fi locul mai rău,
Noaptea cu caru-ncărcat,
Să știi că te-am blestemat.
Cine iubește-o vecină
Trece gardul, nu se-ntină
Și sărută pe hodină.
Cine iubește și tace
Lasă-l, Doamne, și-i dă pace.
Cine iubește și spune
Nu-l ierta, Doamne, pe lume.

*

Chiușiți, flăcăi, o dată
Că gura nu vi-i pe plată.
Și cu plată dacă-ar fi,
Tot o dată-ați chiuși.

*

Frunză verde pinrijel,
Aș juca c-un vătăjel.
Pinrijelu-i în pământ,
Vătăjelul n-are când;
Pinrijelul nu-i săpat,
Vătăjelu-i ocupat.
Vătăjele, nu fi moale,
Că te-oi da în tîrg pe oale;
Și te-oi vinde fără preț,
Te-oi schimba pe-un macrotet

*Inf. Catrina TIMIȘ,
gospodină din comuna Cupca-Hliboca.*

Ghicitori

*

Nici afară, nici în casă
(Fereastra)

*

Cusut peste cusut, Dar cu acul neatins.
(Varza)

*

Limbă n-are,
Dar cînd te ciupește,
Te înnebunește.
(Urzica)

*

Sub un brădănaș Joacă-un iepuraș.
(Furca cu fusul)

*

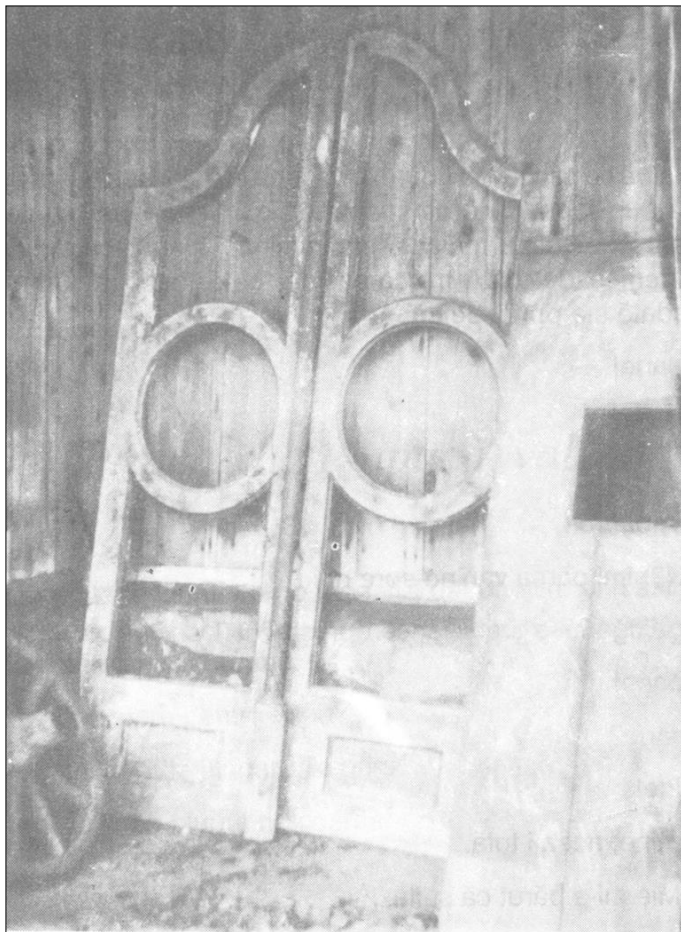
Am o fată buboasă
Și stă cu Gheorghică la masă.
(Poama)

*

Ce săruți dinapoi
Și-nconjoară lumea-apoi ?
(Plicul)

*Inf. Domnica MORAR,
gospodină din comuna Cupca-Hliboca.*

*„Poarta sărutului.” Urme de moldovenie în arhitectura populară din satul transprutean înstrăinat Rarancea.
(Foto : Constantin Covalciuc)*

Snoave

Argatul la vînătoare

Era odată un boier și avea el un argat țigan, pe care într-o zi l-a luat la vînătoare. Și mergînd boierul de acasă, a rugat-o pe cucoană să-i dea niște plăcinte, să aibă ce mîncaîn pădure. Cucoana în data mare i-a pregătit bucate și boierul i-a pus țiganului torba în spate. Țiganul mergea înainte, ca observator, boierul venea din urmă cu arma în mînă. Țiganul, care n-a îmbiat prin pădure, se temea de toată mișcarea, de toată foșnirea. Cum mergea el înainte, deodată s-a oprit speriat:

— Ia, cucoane!

— Ce-i, țigane?

— Iată-un lup!

— Acela-i moșuroi.

— Moșuroi?! Îmi părea venind spre noi... Mai merge țiganul o țîră și iar se oprește:

— Ia, cucoane!

— Ce-i, țigane?

— Ursul vine!

— Vai de mine, acea-i tufă.

— Tufă?! Mie mi-a părut că suflă...

Boierul, supărîndu-se pe țigan, o rumpe la fugă și fuge, și tot fuge, să vadă cum o să se poarte țiganul. Da argatul s-a pus și el pe alergat și, împiedicîndu-se, a picat într-o gîrlă. Și cum a picat, cum torba i-a venit pe cap. Stă el așa, nu se mișcă, da boierul, fugind binîșor, așteaptă cît așteaptă, da țiganul nu se-arată. Se întoarce și-l găsește, cum vă spun, cu capul sub torbă:

— Hei, țigane!

— Ce-i, cucoane?!

— Hai, țigane!

— Nu zi hai, că haia-i pe cap, cucoane!

— Acea-i torba cu plăcinte.

— Atunci nu mărg înainte.

Se ridică țiganul, da nu se duce; se lasă cu dosul pe traistă și stă.

- Hai, țigane! Nu ți-i bine?!
— Stau pe ea, cât a stat și ea pe mine...

*Înregistrat la 4.05.1974 de D. Covalciuc
de la Veronica SOLCAN, pensionară din cătunul Slatina - Storojineț*

Pralea, care-apucă valea

Avînd tare mult de lucru, un gospodar a dat de știre prin sat că nămește oameni la arat cu ziua. Și nime nu s-a prins să lucreze !a gospodarul cala, da' a venit un băietan și întreabă:

- Bade, n-ai de lucru pentru mine?
— Cum nu? îmi trebuie plugari. Te prinzi?
— Mă prind. Oi ținea plugul de coarne.
— Da' cum te cheamă, băietane?
— Pralea, care-apucă valea.
— Ai nume pocit.
— Da' 'mneatale cum îți zice?
— E-hei, al meu nume-i mai al naibei: otic lung, cum te ajung, de cap te-apuc și-napoi la plug te-aduc.

*Înregistrat de D. Covalciuc la 16.04.1974
de la Alexa Huzdub, meșter de fluiere din Toporăuți - Noua Sulița.*

Șoricelul și mămăliga

Știind eu întîmplarea asta din auzite, n-am putut să nu v-o spun, dar dumneavoastră, dacă vreți, puteți să n-o credeți. Trăia odată o babă de o seamă cu pădurea și nu avea copii. Da' un șoricel, lingușindu-se pe lîngă dînsa - chit! chiț! - a rămas ca de băiatul ei. Într-o seară a pus baba de mămăligă și s-a dus la lemnar să strîngă niște surcele. Șoricelul s-a cățarat pe prichiciul cuptorului și se încălzea, și se desfăta în căldurică. Mămăliga, însă, începînd a fierbe, îl tot stropea pe spate. A răbdat șoricelul cît a răbdat treaba asta, da pînă la urmă i-a sărit țandăra:

— Nu sări la mine, că sar eu în tine!

Și cum se țifnea șoricelul la mămăligă, îl buhnește un strop de cir drept în frunte. Atunci el jup! în ceaun să-i facă mămăligii în ciudă...

Na, venind baba în casă și mestecînd mămăliga, l-a găsit

opărit. Și s-a pus pe plîns bătrîna, și l-a jelit ca pe un copil adevărat.

*Înregistrată de D. Covalciuc
de la Gheorghe N. Popovici, țaran din Molodia*

Negustorul și hamalul

Odată un negustor îi zice unui hamal:

— Ia, bre, acest coș și du-mi-l acasă, că drept răsplată am să-ți dau trei sfaturi, care ti-or prinde bine în viață.

Hamalul se învoiește, apucă într-o mîină coșul cu sticle și pornește încotro îi zice negustorul. Dar pe la o bucată de drum hamalul, arzînd de nerăbdare, pune coșul jos și întrebă:

— Care-o fi primul sfat?

— Apoi, ciulește-ti urechile și hai mai departe. Dacă cineva ți-a zice că e mai bine să stai flămînd decît să fi sătul, să nu-l crezi.

— Bun sfat, jupîne. Cred că mi-a prinde bine în viață.

Mai merg ei cît merg și iar întoarce hamalul capul către negustor:

— Zi-mi, jupîne și al doilea sfat.

— Bun, îți zic. Dacă te-a convinge cineva că e mai bine să mergi pe jos decît călare, tu să nu-i dai crezare.

— Nu-i rău nici acest sfat, jupîne.

Amu ajung ei acasă la negustor și hamalul vrea să știe care-i ultimul sfat.

-Bre, - zice negustorul zîmbind. - dacă ți-a spune cineva că este un hamal mai prost decît tine, să nu-l crezi.

Auzind acestea, hamalul și-a ieșit din sărite și, apucînd coșul, îi întoarce jupinului vorba:

— Dacă o să-ți spună cineva că în acest coș a mai rămas vreo sticlă întreagă, tot să nu-l crezi!

Și zicînd acestea, a făcut vînt coșului, iar sticlele din el s-au făcut mii de cioburi.

— Ce-i asta, bre?! - se răstește la hamal negustorul, gata să-l apuce de gît.

— Plata pentru vorbe goale, jupîne.

*Înregistrată de Valeriu ZMOȘU
în satul Pătrăuții de Jos Storojineț*

Elevii din prima clasă românească din orașul Storojineț, interpretând cântece duhovnicești și recitind, alături de învățătoarea lor, doamna Viorica Carp, ode limbii materne în biserica din urbea natală. Căci în nordul Bucovinei, biserica a fost și este instituția divină, în care limba română a avut și are statut de limbă oficială.

(foto: v. Gomaniuc)

GRAIUL NEAMULUI

Aspecte sociolingvistice ale funcționării limbilor în actuala regiune Cernăuți

*Ion POPESCU, doctorand la catedra de limbă rusă
a Universității din Cernăuți*

În fosta Uniune Sovietică în ultimii ani s-a observat o creștere bruscă a conștiinței naționale, care uneori este tratată ca „o nouă etapă a maturității spirituale a întregii societăți”⁶². „Renașterea etnică” este, caracteristică nu numai pentru fosta U.R.S.S., pentru fostul lagăr socialist, în care se observă clar o criză în toate domeniile vieții obștești, dar într-o oarecare măsură și pentru alte țări. Procesul acestei renașteri în diferite țări în prim-plan înainte- ază diferite aspecte: etnorasial (S.U.A., Germania etc), confesional (Marea Britanie, India etc), lingvistic (Canada, Țările Baltice etc). Pe parcursul analizării acestui proces în Ucraina, se poate observa funcționarea mai multor factori: factori cu caracter istoric și social-politic; reacția la influența dăunătoare a mediului înconjurător, influența dăunătoare a civilizației tehnologice și a modului de viață contemporan; valorificarea economică intensivă a raioanelor cu o populație care și-a păstrat economia tradițională; migrația populației, care duce la dizolvarea populației compacte naționale⁶³. Între

---

⁶² Dedcov I. Vmeste vciera, vmeste segodnia i zavtra. publ. zametki//Comunist. - M., -1988 - Nr. 8. - S. 19-27. - pag. 23.

⁶³ Dedcov I. Vmeste vciera, vmeste segodnia i zavtra. publ. zametki//Comunist. - M., -1988 - Nr. 8. - S. 19-27. - pag. 23.

problemele legate de creșterea conștiinței naționale-sociale, economice, ecologice, culturale - un loc deosebit îl ocupă problemele național-lingvistice, pentru că limba, după cum se știe, este o „apartenență neexpropriabilă” a fiecărei etnii, este mijlocul de comunicare între membrii unui colectiv etnic și, prin urmare, este un mijloc de constrângere și unire într-o etnie unică⁶⁴. Cu ajutorul limbii se păstrează cultura și se acumulează cunoștințele, în limbă este reflectată și experiența istorică a poporului.

Rolul limbii materne în viața oricărui popor este greu de apreciat, grea este și aprecierea rolului limbii intermediare, cu ajutorul căreia membri ai unui colectiv etnic comunică cu membrii altuia. Fenomenul numit „relațiile național-lingvistice” nu este altceva decât reflectarea situației lingvistice într-o țară sau într-o regiune, „care se caracterizează a fi complicată din punct de vedere a funcționării mai multor limbi. Analizarea și aprecierea situației lingvistice din regiunea respectivă sunt foarte prețioase în perioada creșterii atenției popoarelor față de limba lor maternă, în perioada agravării conflictelor interetnice pe bază lingvistică⁶⁵. Studiarea situației lingvistice are o mare însemnătate și pentru studiarea obiectivă și multilaterală a bilingvismului, a varietăților lui și a formelor de funcționare ale acestuia.

Reieșind din faptul, că descrierea situației lingvistice este una dintre cele mai actuale probleme sociolingvistice, noi ne-am propus studiarea ei în nordul Bucovinei, județul Hotin și ținutul Herța. După cum a subliniat L. Nicolski, rezolvarea acestei probleme are o mare însemnătate practică, deoarece cercetările în acest domeniu oferă posibilitatea de a da la iveală bazele și caracterul real ale politicii lingvistice de stat, permit aprecierea perspectivei dezvoltării cursului politic în domeniul limbii, promovat de către guvernul respectiv, permit prognozarea tendințelor vieții lingvistice din țară⁶⁶.

⁶⁴ Solnțev V., Miha Jcenko V. Iazâkovaia situația v SSSR//Naționalino-iazâcovâie problemî: SSSR i zarubejnâie strani.-M., 1990-s. 14–31.-pag. 14–15.

⁶⁵ Ibidem, pag. 15.

⁶⁶ Nicolski L. Izucenie iazâcovoi situații cac prikladnaia diștiplina (c postanovke voprosa)//Istorigo-filosofskie issledovania. Sbornic statei c semidesiatiletiiu acad. N. I. Konrada. - M, 1967. - s. 125. - pag. 125.

Cercetările sociolingvistice întreprinse de către noi ne-au permis să tragem concluzia, că în actuala regiune Cernăuți există o situație exoglosă neechilibrată, adică limbile care funcționează pe acest teritoriu, cu toate că există o declarație a egalității juridice, în realitate sunt inegale. Atât rezultatele anchetării, cât și datele statisticii oficiale ne-au permis să constatăm, că în etapa actuală în localitățile românești din regiune funcționează în masă următoarele tipuri ale bilingvismului: româno-rus, româno-ucrainean, polono-român și ucraineano-român (primele două fiind cele mai evidente).

Studierea situației pe teren ne-a permis să evidențiem în partea românofonă a actualei regiuni Cernăuți trei zone sociolingvistice:

1) zona asimilării complete, care se caracterizează prin faptul că în localitățile acestei zone și școala, și biserica în calitate de limbă oficială de acum nu mai folosesc limba română - zona asimilării ireversibile (zona ucrainizării complete). Din această zonă fac parte localitățile Stăneștii-de-Sus și Stăneștii de Jos pe Ceremuș, Costești, Broscăuții-Vechi, Banila Moldovenească (azi Banilov-Podgornâi) etc, în care doar generația mai în vârstă cunoaște limba română, pe când generațiile tinere o cunosc doar pe cea ucraineană, iar în calitate de a doua limbă folosesc limba rusă și nicidecum cea română.

2) zona asimilării tranzitive, care se caracterizează prin faptul, că în localitățile acestei zone limba bisericii a rămas limba română, iar limba școlii a devenit cea ucraineană sau rusă. Din această zonă fac parte localitățile Maidan-Storojineț, Davideni, Valea Cosminului, Corcești, Corovia, Ceahor etc, în care ambele limbi (de o parte - limba română/limba maternă/, iar de altă parte - cea ucraineană sau rusă) sunt folosite de către generațiile mijlocii și în vârstă, pe când copiii ca limbă de bază folosesc în mare măsură limba nematernă. Aici este necesar de menționat că am luat în considerație în primul rând populația băștinașă română, deoarece cea migrantă, de obicei, în localitățile acestei zone nu folosește limba română, ci doar limba lor maternă - ucraineana sau rusa.

3) zona bilingvismului echilibrat, care se caracterizează prin faptul, că și în școală și în biserică se folosește limba maternă - limba română. Din această zonă face parte zona rurală a raionului Herța,

unele părți ale raioanelor Noua Sulița, Hliboca (Adâncata) și Storojineț, în care majoritatea populației băști- nașe românești este bilingvă și, cu toate acestea, procesul asimilării lingvistice nu se observă.

Politica asimilării românilor în această regiune a început odată cu anexarea necondiționată a nordului Bucovinei, Basarabiei și ținutului Herța de către Uniunea Sovietică și includerea nordului Bucovinei, a Județului Hotin, Ținutul Herța și a sudului Basarabiei în componența Ucrainei.

La început politica lingvistică stalinistă a dus la negarea existenței și funcționării limbii române în acest ținut mioritic, apoi trecerea artificială la „limba moldovenească” a adus la acea că, spre sfârșitul „epocii de stagnare”, chiar și în localitățile locuite de români, doar unii intelectuali mai posedau forma literară a limbii române. Și acest lucru este firesc - sistemul administrativ-birocratic socialist a creat asemenea condiții încât pentru a-și face orice carieră era și este nevoie de a cunoaște limbile „fraților mai mari” rusa și ucraineana. Necunoașterea lor îți încheia aproape orice ușă.

Plecarea la orașe a dus la aceea că copiii născuți acolo frecventau grădinițele și școlile rusești, iar apoi se angajau la întreprinderi în cadrul cărora în calitate de limbă de comunicare se folosea limba rusă. Ca rezultat, a doua generație începea a se rusifica, iar a treia încheia procesul asimilării.

Procesul rusificării nu încheia însă cu totul calea revenirii la limba maternă, lăsând șansa de a o învăța acasă, la bunele în timpul vacanței, adică la sate. Acest proces nu era vizibil și părea nedureros - procesul rusificării se desfășura treptat și nu stârnea alarmă între conaționali noștri de la orașe - doar satele lor de baștină rămâneau românești.

O alarmă deosebită a stârnit-o procesul închiderii școlilor românești și deschiderea celor cu predare în limba ucraineană (de exemplu, în Șișcăuți- Secureni, Tureatca, Corcești, Adâncata, Broscăuții-Vechi etc).

Cu adoptarea legii privitoare la funcționarea limbilor în Ucraina și proclamarea limbii ucrainene ca limbă de stat, situația lingvistică s-a agravat și mai mult - în școlile românești, rămase ca niște insule în oceanul slav, se introduce limba ucraineană ca obiect

obligatoriu. Micuții noștri sunt nevoiți să studieze 4 limbi: ucraineana, rusa, româna și o limbă străină (franceza, engleza sau germana) și ca rezultat, marea majoritate nu însușește la perfecție nici una. Se deschid clase paralele ucrainene, în care româna devine facultativă (dacă mai rămâne!), deci neobligatorie. Și mulți părinți pentru a-și salva odraslele de la supraeforturi aduc ca jertfă limba maternă, renunțând binevoi la orele facultative (de exemplu, în Colincăuți, Cotileu, Pătrăuții-de-Sus, Arșița etc).

Drept rezultat a început asimilarea și la sate. Și dacă bilingvismul româno- rus nu ducea la trecerea în masă la limba rusă, atunci cel româno-ucrainean, de obicei, duce la monolingvismul ucrainean, care după trecerea și a bisericii la limba ucraineană devine ireversibil - a doua generație nu mai recunoaște că este de origine română (de exemplu, în Costești, Cernauca, Hlinața, Banila Moldovenească etc).

Conform datelor oficiale ale recensământului din 1989, în regiunea Cernăuți din 100.317 români (încă 84.519 se considerau a fi moldoveni) doar 53.211 au recunoscut drept limbă maternă limba română (între moldoveni au recunoscut drept limbă maternă limba naționalității 80.637) sau 53, 0 % (între moldoveni - 95 %), atunci când între ruși și ucraineni - respectiv 97,4 % și 97,3 % (comentariile sunt de prisos).

După cum ne arată practica mondială, corelațiile lingvistice joacă un rol foarte important în crearea situației politice și economice în regiunea respectivă. Ele pot servi colaborării create a tuturor cetățenilor, indiferent de naționalitate, dar pot fi de asemenea o putere distrugătoare, stând la baza conflictelor interetnice.

Statele eterogene dacă nu sunt bazate pe respectarea drepturilor naționale ale popoarelor, care sunt conștiente de individualitatea lor etnică, și înăbușesc dezvoltarea normală a unora din însușirile firești esențiale ale popoarelor din care sunt compuse, nu sunt capabile să desfășoare întreaga energie vitală necesară și ajung în mod fatal la a se prăbuși și de a se descompune în state naționale independente (de exemplu, dezmembrarea Uniunii Sovietice și a Iugoslaviei).

Absența egalității în drepturi din punctul de vedere al dezvoltării culturilor naționale, și, în primul rând, a funcționării

limbilor poate crea premise favorabile pentru apariția conflictelor respective, pentru că inegalitatea reală a limbilor duce la lezarea drepturilor minorităților băștinașe.

Statele eterogene, compuse din popoare mai mici sau fragmente de popoare, care conviețuiesc pe același teritoriu, se mențin ca state și au un viitor doar atunci când asigură viața și propășirea materială și spirituală a acestor popoare. Ucraina este un stat multinațional și, deci, pentru a avea un viitor, ar trebui să lichideze inegalitatea culturală (și în primul rând inegalitatea lingvistică) a popoarelor, care din diferite motive intră în componența ei.

Un garant real al rezolvării problemelor naționale și al opririi procesului de asimilare pentru populația autohtonă românească din actuala regiune Cernăuți - care a ajuns astăzi minoritară, și care constituie conform datelor oficiale doar a cincea parte din populația regiunii, ocupând locul doi după cea ucraineană - îl poate servi numai acordarea (mai bine spus restituirea) limbii române a statutului de limbă oficială în regiunea Cernăuți, alături de limba ucraineană - lucru pe care îl cer românii din regiune.

POEȚI POPULARI

Elena FEDOREAC

Pe plaiul Bucovinei

Sântem la noi acasă,
Dar ne-ntrebă străinii
Unde-i patria noastră
Și unde sunt românii.

Vă spun acum la toți,
Căci inima mă doare:
Românii noștri-s morți
Demult la închisoare! i

În 'patruzeci ce jale
Era în Bucovina:
Cei duși la închisoare
Nici nu-și cunoșteau vina.

Noi n-am ieșit în cale,
Când rușii au intrat
Cu pâine și cu sare
Nu i-am întâmpinat.

Stalin a dat comandă:
„Pe români nu-i credeți!

Să-i judecați în grabă,
Să-i puneți la pereți!”

Pe câți nevinovați
Din sate-atunci au scos:
Părinți, surori și frați
Puțini s-au mai întors.
De atunci tot zic străinii:
„E-a noastră Bucovina.
Trăiați în întuneric
Noi v-am adus lumina”.

Dar nu ne-a adus nimeni
Cu trenul, cu mașina.
Aici ne-au fost străbunii,
Aici, dintotdeauna.

Aici Ștefan lupte a purtat
Cu dușmanii săi mulți,
Iar Eminescu a-nvățat
La noi, la Cernăuți.

Ai gloriei martori mai sunt
Hotinul și Cosminul.
Noi pe acest colț de pământ
Ne-am făurit destinul.

Noi vrem s-avem un ilume,
Cu el să ne mândrim.
Cât vom trăi pe lume
Români să ne numim.

s. Budineț - Storjineț

Ion VORONCA

Clopotul

Auziți? Clopotul sună!
Deșteptați-vă, români!
El pe toți din nou ne-adună
Ca să fim pe noi stăpâni.
El ne cheamă la unire
Cu glas dulce, românesc:
Nu vrem haos și-„nfrățire”
pe pământul strămoșesc.
Satele ni-s botezate
După calapod rusesc,
Iar al meu grai, fără moarte,
Veneticii-l prigonesc.

Ei ar vrea să nu mai fie
Graiul nostru dar ceresc,
Doinele să nu învie
pe meleagul strămoșesc.

Dar lumina cea cerească
cu blândețe bate-n geam.
Să dea Domnul să trezească
Oropsitul nostru neam.

Horecea-Urbănă

T. DRĂGUȘEL

Plugușor

Aho! Aho! Copii și frați
De la poale de Carpați,
De pe plai bucovinenan,
Vă dorim în aist an
Să dea Domnul sănătate
Și noroc s-aveți în toate,
Soarele să vă zâmbească,
Tot românul să-nflorească,
Ploi la timp, noroc la plug,
Fericire și belșug,
Să rodească viile,
Să roiască-albinele,
Pe la toate casele
Numaj fețe vesele.
La picfeare clopoței,
La urechi cu zurgălăi,
Ian mai îndemnați, flăcăi!

Hăi! Hăi!

Pentru steagul Tricolor
Și soarta-acestui popor,
Pentru limba cea română
Care-n veci să ne rămână,
Să tragem brazdă de plug
De la Tisa pân' la Bug,
Călare pe tăvălug,
Din Carpați până la mare
S-avem floare lângă floare
Și o Românie Mare.
Și pe dealuri, și pe văi
Trageți roata, măi flăcăi!

Hăi! Hăi!

Scoală, frate, și privește,
Țara-ntregă cum jeleşte,
Cum jeleşte ca o mamă
Și la sânul ei ne cheamă,
Ca să mergem cu grăbire,
S-o scăpăm de grea sortire.
Scoală, Ștefane, să vezi
Și-ai să crezi și n-ai să crezi:
Basarabia suspină,
Plânge dulcea Bucovină,
Și Ardealu-i represat
De dușmanu-nveninat.
Cadrilaterul ne chiamă
Să-l aducem lângă mamă,
Lângă mamă vrea Hotinul
Și Chilia, și Cosminul.
Mânați boii peste plai,
Bravi urmași ai lui Mihai!
Mânați, mări!

Hăi! Hăi!

Bucovinenii sunt triști,
Mâncăți de banderoviști
Și de trădători de neam,
Ce îi rod din an în an:
Galiția-ar încerca
Și credința să ne-o ia.
Basarabia-i supărată
Că-i de doi bandiți furată
De rusofonul barbar
Și de-un greco-turc-bulgar.
Fără munți și fără mare-i
Ca pământul fără soare.
Hai, români, nu vă lăsați,
Să facem unire, frați!
Să-mbăzdăm azi cu juncanul
Pe-unde-a trecut Mareșalul!
Mânați, mări!

Hăi! Hăi!

Cu preotul și-nvățătorul
Să trezim din somn poporul,
Să nu fim tot moldoveni.
Ardeleni, bucovineni,
Ruți de gardul cel ghimpat,
De acel pact blestemat.
Vrem o Românie Mare,
Cea mai frumoasă sub soare,
Alba Iulia să fie
Capitala României!
Liberali și țărăniști,
Democrați, ecologiști,
Cei din Frontul Popular,
Toți cei însemnați cu har
Timpul e să ne unim,
„Haiduceasca” s-o-nvârtim,
„Haiduceasca” lui Codreanu,
Lui Bujor și lui Jianu.
S-o mai învârtim o dată,
Să rupem sârma ghimpată
De la Mare spre Ardeal,
Îndemnați de Decebal,
De la Tisa spre Liman,
Îndemnați de-un domn Traian.
Mânați, măi!

Hăi! Hăi!

Să-ncepem ziua de mâine
cu „Deșteptă-te, române”,
Să ne-ajute Dumnezeu
Și la bine, și la greu.
Dorim ca în astă vară
Să-ntregim a noastră țară,
S-avem pâine și mălai
Stăpâni să fim peste plai,
Prim-ministru-al României
Vrem ca Mircea Druc să fie,
Iară „Vatra Românească”

Să-ncălzească soarta noastră.
Umflați pieptul, băietani,
La acest hotar de ani
Și sunați din zurgălăi
Să răsunе peste văi
Din Giurgiu la Ceremuș,
Din Tighina la Beiuș!
Din clopote ați zvonit,
Acu-i timpul de oprit.
Aho! Aho.

Biserica din Horecea, zidită în anul 1766 de mitropolitul Moldovei, Gavril și marele logofăt Cibilin. Serviciile divine sînt și în prezent oficiate în limba română.

(<https://costiceni.blogspot.com/2015/08/13-lacasuri-de-cult-din-regiunea.html>)

OAMENI ȘI DESTINE

Năpăstuitul Petre Ciuriuc

— Bun întâlnșul, bade Petre!

— Bună să-ți fie inima, măi Dragoș!

— Demult nu ne-am întâlnit, deși trăim într-un sat...

— Nu prea umblu pe drumuri, că-s bătrîn și-amuș mă trec, măi băiete...

— Bade Petre, cum ai ajuns să te stabilești în satul nostru, cînd nevasta și copiii ți-au rămas în satul vecin?

— După cum știi, m-am născut la Corcești. Din moși-strămoși știam că-s român. Numele de familie mi-e Ciuriuc, deși înaintașii mei s-au numit Ciurea. Dar tovărășii aceștia mi-au spus că-s ucrainean. M-au ucrainizat, dar inima mi-i tot română. Pe prima nevestă, pe cea de la Corcești adică, o cheamă Sancira Cic. Am trăit foarte bine cu ea, avînd împreună patru copii, trei băieți și-o fată. Toți sînt dați în rînd cu lumea și vin pe la mine...

— Nu mi-ati răspuns cum ați ajuns în satul nostru, însurîndu-vă aici cu Varvara Vasilovici, avînd și cu dînsa patru copii.

— Măi băiete, am păcate mari, dar toate acestea s-au întîmplat din cauza „eliberatorilor” sovietici. Am stat ascuns șapte ani de zile. Mă urmăreau rușii ca pe un criminal. Vroiau să mă ducă la munci silnice în Carelia, apoi - la Donbas. M-au socotit „banderovist”, deși satul Corcești e sat românesc și la noi n-a ființat vreo organizație a naționaliștilor ucraineni. Vroiau să-mi facă zile negre și pentru faptul că am fost sergent în armata română... La Pătrăuții de Sus, în cătunul Leorda, m-am cunoscut cu o văduvă

tînără, pe nume Varvara. La Corcești n-aveam chip să mă arăt, și ea, Varvara îmi aducea mîncare în pădure, căci îmi cunoștea ascunzișul. Așa m-am lipit de căsuța ei, pe cînd la Corcești mă credeau dispărut.

— Unde ați făcut armata, bade Petre?

— La Regimentul 4 Pioneri Craiova.

— Și ce v-a impresionat cel mai mult în timpul cătăniei?

— La 22 iunie 1941 eram concentrat la Galați. Atunci Mareșalul a dat ordin să trecem Prutul. Ardeam de nerăbdare să-l trec, căci vroiam să-mi văd liberă Bucovina. Ne-am încolonat și cîntam:

Azi noapte la Prut

Războiul a-nceput,

Trec românii dincolo iară,

Să ia moșia pierdută-astă vară.

Mergem în cîmpia Basarabilor,

Plină de grîne, plină de dor,

Și-n Bucovina cu mănăstiri și brazi.

Mergem la luptă noi, camarazi!...

— Și pe urmă ce-a fost?

— Pe urmă, după război, am fost hăituit de staliști. Toate relele au început din momentul, cînd în satul nostru s-au iscat așa-zișii activiști locali ai puterii sovietice, Dumitru Moldovan, Dumitru Ungurean, Nicolae Cramariuc, n-ar mai putezi în pămînt, că din pricina lor s-au vărsat rîuri de lacrimi...

— Ce ne mai puteți spune în încheiere, bade Petre Ciuriuc?

— C-au trecut timpurile, cînd trebuia să-i respecti pe hoți și bandiți. Amu ne putem spune toate durerile, căci putem respira mai liber. Voi, cei mai tineri, ați început lupta de eliberare națională. Continuați-o pînă la capăt, nu dați nici un pas înapoi. Și Dumnezeu să vă ocrotească.

Interlocutor: Dragoș TOCHIȚĂ, muncitor silvic.

Satul Pătrăuții de Sus - Storojineț.

A consemnat: D. Covalciuc.

Cronica de la Cupca

Din însemnările cantorului bisericesc Vasile Timiș

I.

La Cernăuți, în arhiva statului, se află un document, pe care l-a cercetat un învățător din Cupca, Bicer Dragoș, directorul de azi al școlii de pe malul stîng al Șiretului. Alexandru cel Bun, domnitorul Moldovei (1400 -1432), prin documentul din 27 mai 1429 dăruiește pentru meritele sale de vitejie boierului Ivan Cupcici satul nostru, unde-și avea și casă, dar nu știe nimeni pe ce loc s-a înălțat acea casă... „Toate acestea să-i fie uric cu tot venitul copiilor, nepoților, strănepoților și răsstrănepoților și întregului neam al lui”. Despre toate acestea a scris Neagoe Logofătul și gramota a legat-o cu pecete și a dat-o s-o întărească domnitorul. După cercetătorul vechilor documente moldovenești Costăchescu, primul Cupcici apare în anul 1422 ca logofăt și vornic de Suceava. În 1429 primește în dar de la domnitor satele Cupca, după numele lui Cupcici, și Negouții, iar la 15 iunie 1431 i se întăresc satele lui Cupcici care sînt în număr de douăzeci. Acesta a fost pan Ivan Cupcici, despre care documentele vorbesc pînă în anul 1434.

În 1435 acest vornic moare, iar despre fiul său lurie se vorbește într-un uric din 1444, cînd i se dăruiesc satele Camenca și Tomeștii, precum credea că satul nostru să se fi chemat Tomești pînă a lua denumirea de Cupca de la Cupcici. Tomăscu se numește și azi o părticică a satului, un deal ce-i hotar cu Sucevenii și pădurea. Întrebînd de niște oameni bătrîni, ei mi-au spus că Tomești s-au chemat în trecut Sucevenii, adică în vremuri mai adînci.

În 1474 satele Camenca, Tomeștii și Cupca erau ale Maruscăi, fiica lui Ivan Cupcici, și ale lui Mihno, vărul ei și fiul lui Groze Cupcici. Maruscăi i-a urmat Andreico Serbiei. Acești boieri, se pare să fi fost poloni de origine, dar aceste sate erau moldovenești și aici moldovenește se vorbește de la începutul începuturilor și pînă azi. Numitele sate au fost dăruite mănăstirii

Putna, iar Cupca chiar prin 1764 era tot dania acestei mănăstiri, căci așa scria și în catastihul lui Vartolomeu Măzăreanu.

II:

În timpul păstoriei lui Alexandru Chiseliță s-a încercat, din partea protoieriei ținutale, înființarea unei școli publice în Cupca, însă lipsa de energie a parohului local a zădărnicit deschiderea claselor pentru copiii din sat. Abia

la 4 octombrie 1870, în cinstea zilei de naștere a maiestății sale Franț-losif, școala publică s-a înființat în casa unui țăran, iar a doua zi a început învățămîntul și Ștefan Soroceanu, care răspundea de școală, a înscris 56 de copii.

III.

În 1865 rîul Șiret a început a scobi malurile, și dealul unde era construită biserica a prins a se surpa. Și cupcenii, temîndu-se ca ea să nu se dărîme, au făcut o arătare oficială către Consistoriu și în urma acestei arătări s-a orînduit spre clădirea unei biserici de piatră. Parohul satului cu înțelegerea poporului, înainte de a primi încuviințarea Consistoriului, a mutat biserica pe culmea dealului, unde se află din anul 1866.

IV.

Povestea Alerguș Nicolai, zis Lupu, că auzise de la bunică-sa Timiș Irina că la biserița din deal îmbiau oameni cam din douăzeci de sate, dar cît de mari erau satele celea nu se știe. Și avînd satul patruzeci de familii, a fost dăruită unui sat mai sărac. Pe locul unde a fost biserița era o cruce de stejar, care a fost mutată peste drum lîngă gardul lui Tăriță Lazăr al lui Ștefan. Aici se făceau procesiuni cînd nu ploua sau cînd ploua prea mult, și familia lui Tăriță Lazăr al lui Ștefan primea poporul cu plăcinte calde.

În 1941 acești gospodari au fost deportajji. Lazăr a murit în Siberia, iar soția Zamfira cu copiii au venit înapoi în 1947. În 1948 s-a înființat colhozul și în gospodăria lui Tăriță era ferma de vite. Dragoș, fiul cel mare al lui Lazăr, era îngrijitor de vite. În casa cea mare rîmau porcii și rumegau vacile, iar Dragoș, neîncăpînd în casa tatălui său, dormea în fundul tinzii...

V.

Afară din curtea bisericii este o casă, ce purta denumirea de morgă, truparne sau casă mortuară. Nimeni nu știe cine și când a construit-o. În această casă sta groparul, dar menirea ei era să fie și azil. Pe lângă gropar mai trăiau acolo și oamenii sărmani, chiar și străini care se oploșeau pe la noi. Poporul îi îngrijea din milă, îi ajuta și biserica.

Cînd mureau acești sărmani, îi înmormînta comuna sau cei cu dare de mîină. Așa a fost un străin din Hliboca, Zaveliuc Gheorghe, care a fost aici străjer doisprezece ani, aici a murit și a rămas fără urmași. Apoi un alt străin, Goberna, a fost pus tot aici pe masă. Bicer Andronic spunea că a mers la privoghi și mortul era pus în picioare; erau și pe atunci destui mișei. Aceasta s-a-întîmplat prin 1910, căci el era la noi la plantarea cireșilor cu Plevan Toader al lui Vasile.

Odată, în Lunea Paștilor, la sfințirea apei, se împușca cu săcălușuri. Lîngă casă era un șopron acoperit cu paie și cînd a împușcat, a sărit un dop cu foc. Pe loc casa s-a aprins, a ars dahul, s-au pîrlit pereții și au crăpat geamurile. În casa lui Tărîță Petru al lui Gheorghe era societatea de arcași și societatea avea pompieri, Sidac Mihalache avea un cal cu care căra apă din fîntîni, iar Sturza Vasile a dat alarma cu goarna și focul a fost stins. Casa a fost refăcută, se cunosc pereții din dos, și drănițită iarăși în 1945. Atunci s-a strîns de la fiecare sătean cîte 10,5 kile de ovăs, care a fost schimbat pe șponi. Oamenii au făcut singuri 7 mii de drănicioare și au acoperit truparnea.

(Născut în 1906, cantorul Vasile TIMIȘ ne-a pus cronica sa la dispoziție în anul 1988. Am extras din ea doar cîteva fragmente).

Mihai Muntean, un vrednic gospodar român din satul înstrăinat Molodia. Acest „dac liber”, cum este numit în nordul Bucovinei, luptă pentru ridicarea economică a țăranilor români și pentru drepturile copiilor din satele ucrainizate de a învăța în limba maternă.

Foto V. Băcu

MĂRTURII FOLCLORICE DESPRE „RAIUL” STALINIST

Bucovina-i ca o cheie

Bucovina-j ca o cheie,
Imblă „ușii ca s-o ieie,
Dumnezeu să nu le-o deie.
Nu știu pentru ce păcat
Dumnezeu s-a supărat,
Bucovina lor le-a dat.
Bucovină, Bucovină,
Plîngi de-acuma și suspină
C-ai rămas la ruși cadîină...

*Inf. Leonora COVALCIUC,
gospodină în satul Oprișeni-Hliboca*

Măi, Staline...

Bucovină, Bucovină,
Nu mai ai de-amu hodină,
C-o intrat un dobitoc
Cu ritul lung ca de porc
Și-o băgat spaimă-n norod.
S-o suit la mine-n pod,
Nu mi-o lăsat nici un bob.

Mi-o luat porcul și-o văcuță,
Mi-o lăsat o găinuță.
Măi Staline, măi Staline,
Tu ai inimă de cîine:
Pînișoara mi-ai luat
Lăptișorul ți l-am dat,
Ai mîncat pin' te-ai descins
Și tot la Donbas m-ai prins..

*Inf. Vasile CIOBANU,
gospodar în satul Camenca-Hliboca*

Lung îi drumu-n Siberia

Foaie verde și una,
Lung îi drumu-n Siberia,
Lung îi drumul și bătut,
De români tot îi făcut..
Cînd vedeam trenul că vine,
Tremura inima-n mine,
Cînd vedeam vagoanele
Știam că iau oamenii,
Vagoanele pentru boi,
Pregătite pentru noi.
Ca pe vite ne-ncărcau
Și ușile zăvorau,
Și mînau trenul departe,
În neagra străinătate.
Iar copiii ce mureau,
Pe geamuri îi aruncau
Părinții cu-amar plîngeau
Și din gură blestemau:
„Măi Staline, să n-ai parte
Din copiii tăi, la moarte,
Nici de soră, nici de frate

Că ne duci tare departe,
În neagra străinătate”

*Inf. Maria TĂRÎȚĂ,
nonagenară din satul Poieni - Hliboca*

Dorul mamei

Dragi îmi sînt cîmpul cel verde
Și căsuța cu cinci fete.
Și-a bătut un mare vînt,
De-o soră ne-a despărțit.
Am dat-o tare departe,
O pădure ne desparte,
O pădure-ntunecoasă,
Dar și o sîrmă ghimpoasă.
— Măiculiță, te -aș ruga
Să vii să tăiem sfrma,
Că mi-i dor de dumneata.
Măiculiță, plîng cu jale
După-a mele surioare.
Mă tot rog lui Dumnezeu
Ca să vă visez mereu...
Cînd se lasă soarele
Să uzi, mamă, florile
Și floarea de lămîiță,
Că-i pusă de-a mea mînuță.
Cînd 3 fi vreo nuntă-n sat
Să te duci neapărat.
Să te-nchini din partea mea,
Dăruind o floricea,
Că eu sînt tare departe,
O pădure ne desparte,
O pădure-ntunecoasă
Dar și o sîrmă ghimpoasă.

*Informatoare Geta SCHIPOR,
gospodină în Pătrăuții de Jos - Storojineț*

Sărmanii colhoznicii mei

Măicuța se scoală,
Cu lacrimi se spală,
Că n-are ce duce la moară.
Moara-i în tindă,
Iar sacul - pe grindă
Sărmanii colhoznicii mei.
Mă duc la „pravlenie”
Să scriu „zaiavlenie”
Că taie din normele mele.
Acei din „pravlene”
Mănîncă blinele
Și taie din normele mele.
Iar tu, „predsedate”,
Mai cată în carte
Și fă-ne oleacă dreptate.
De la o găină-două
Ne cer sute de ouă,
Sărmanii colhoznicii mei.
Pe ei nu-i doare
A noastră sudoare,
Sărmanii colhoznicii mei.
Ne pun norme,
Dar nimic în torbe,
Sărmanii colhoznicii mei.
Avusem mult soare,
Am rămas de jale,
Sărmanii colhoznicii mei.

*Informator Ilie POPESCU,
docent la Universitatea din Cernăuți*

S-a nvățat lumea - a fura

De cînd îi colhoz în sat
Iese lumea la furat.
În loc sara să mă culc,
Trebuie ca să mă duc,
Că primaru-așa ne-a spus:
— N-avem pîine de ajuns...
Iar pîine de nu-i fura,
N-are lumea ce mînca.
Cînd vine primăvara
Brigadirul cu crăcăna
Îți măsoară zece are
Și zice că mai mult n-are.
La colhoz - mii de hectare...
După-acele șapte are
Se fac șapte păpușoare,
Șapte cuiburi de fasule,
Cum să nu margă să fure?
Am lucrat un an și-o vară
Pentru-o mînă de secară.
Mă duc secara s-o scot,
Cel ce-o dă-i urcat în pod:
— Mîine sară îi veni,
Amu n-am cînd socoti.
Aștept pînă mîine sară
Să mă duc după secară,
Cel ce-o dă, mă dă afară,
Mă-ntorc iar cu traista goală.

*Informator Ilie Gh. ZMOȘU,
gospodar din satul Pătrăuții de Jos, - Storojineț.*

Cînd aveam pîine în pod

Cînd aveam pîine în pod,
Purtam cușma cea de-un cot.
Dar de cînd s-a-mpuținat
Și cușma s-a joscălat.
Cînd aveam boi în ocol,
Aveam pușcă și pistol
Și cuțitul cu stricnele,
Și mîndruțe frumușele.
De cînd îi ocolul gol,
N-am nici pușcă, 'nici pistol,
Nici cuțit de sîngerat,
Iar mîndrele m-au uitat.

Ce n-ar da pe lume omul

Ce n-ar da omul pe lume
Să nu-i fie dor de nime.
Ce n-ar da pe lume omul
Să nu-l mai ajungă dorul
Dor de mamă, dor de tată,
Dor de timpul de-altădată,
Dor de frați, dor de surori
Și de cînd eram fecior,
Dor de cîntece pe lună
Și de viața mea cea bună,
Dor de lumea ce-mi plăcea
Și de tinerețea mea,
De fîntîna cea de piatră
De unde lua mîndra apă,
Dor de țară și de neam
Și-ncă multe doruri am.

De-atîta amar de dor
Tînjesc oamenii și mor.

*Informator Constantin I. MOTRESCU,
cojocar din Crasna-Storojineț*

Foaie verde trei smicele

Foaie verde trei smicele,
Amar de zilele mele,
Cruciulița de pe piept
Mi-au luat-o la comitet.
M-au muncit ca pe-un Hristos,
Nelăsînd întreg un os.
Și-apoi iară că m-au scos
Ca să le fiu de folos:
Dusu-m-au tot în robie
'n Donbas, la cărbunărie,
Să lucrez pe smine
În locuri străine.
Măiculiță mea duioasă,
Ieși mai repede din casă
Și te du-n bisericuță
Și te roagă mult, măicuță...
Să vii, mamă, să mă cați
La mormîntul cu trei brazi
Și cu ciulini presărat,
Și cu lacrimi udat.
Am murit la Antrațit
Neștiut, ca un calic,
Fără luminări și pod,
Fără cruce și prohod,
Plînge-mă, maică, cu dor,
Că ți-am fost frumos fecior,
Dar de-asupra mea trei stele
Ard ca niște luminele.

Vino, mamă, să mă chemi,
Mormîntul să mi-l însemni
Cu o cruce de stejar
Și cu trei crengi de arțar,
C-o steblă de liliac
Și cu-n firicel de mac,
Că ți-am fost fecioraș drag.

Înainte de război

Înainte de război
A dat mare jale-n noi.
Gospodari în sat erau
Îi prindeau și-i deportau.
Cu tot cu copiii îi luau,
În vagoane-i încărcau
Și-n Siberia-i duceau.
Pruncii, săracii, plîngeau,
Lapte mamelor cereau...
În Siberia-i dădeau jos
Și îi duceau la colhoz.
Toată ziua ei lucrau,
Sara la copiii veneau
Și flămînzi îi adormeau:
- Foaie verde și-un lipan,
Poate-om mai trăi un an
Și acasă cînd ne-om duce,
Va da mama lapte dulce
Și pîinică rumenioară,
Nu ca asta de amară...

Foicica lemn sucit

Foicica lemn sucit,
De cînd îs „deschiaburit”
Pămînt n-am, vrtute n-am
Și-n colhoz lucrez firman.
Mă scol dimineața-n zori
M-apucă frig și fiori.
Brigadiru-i mînios:
Ce-așa tîrziu la colhoz?!
Brigadire, brigadire,
Poartă-te puțin mai bine
Că ești om așa ca mine.
Măi firmame-i ora zece,
Normele cînd ți le-oi trece?!
Du-te repede! Ce stai?!
Pune hamurile pe cai!...
Și mergeam pe cîmpurele,
M-apuca un dor și-o jele.
Și mergeam pe cîmp întins,
M-apuca jelea și-un plîns.
Atunci tractor nu era,
Cîmpul cu caii-l ara.
Ne-au luat carul cu boi,
Ne-au făcut săraci pe noi.
Ne-au luat plugul cu cai
Și-au făcut nimic să n-ai.
Zile-muncă noi am face,
Brigadirului nu-i place.
Zile-muncă pe hîrtie
Și pîinea în magazie.

*Informator Dragoș TOCHIȚĂ,
gospodar în satul Pătrăuții-de-Sus - Storojineț*

Foaie verde foi de fag

Foaie verde foi de fag,
Ieși, măicuță pînă-n prag.
Te uită la curcubeu
Să vezi, maică, drumul meu
Drumul către miază-noapte
Unde-s duși voinici la moarte,
Drumul către răsărit,
Cine-a mers n-a mai venit.

Țăran cu sumanul scurt

— Țăran cu sumanul scurt,
Nu ședea-n Siberia mult.
Mai du-te în țara ta
De-ți mănîncă slănina,
Făina de păpușoi
Să nu mai vii pe la noi.
-Eu m-aș duce și pe jos,
Dar lucrez vara-n colhoz.
De m-oi porni la Crăciun,
M-a prinde gerul pe drum.
Și-aș merge la Bobotează,
Dar nevasta greu oftează:
„Noi de-aici ne-om înturna
Iarba cînd om număra
Ierbuța de pe-un hotar
Și frunza de pe-un stejar.”

Foiliță poamă,

Foiliță poamă
Nu mă bate, mamă,
Nu mă blestema,
Că eu te-oi lăsa.
Și m-oi duce-duce
Peste-o apă dulce,
Peste-o apă lină
În țară străină.
Și-oi lucra opt oară,
Și-oi ieși afară...
Mămuca, mămică,
Scrie-mi scrisorică:
Scrie-mi rînd cu rînd,
S-o citesc plîngînd.
Scrie-o-n rîndurile,
S-o citesc cu jele.

Oprește, Ghiță, mașina

— Suie, Mariță-n mașină!
— Nu mă sui că sînt străină!
Oprește, Ghiță, motorul,
Că valul mi-a rupt piciorul.
De-ai ști, tată, traiul meu,
N-ai dormi noaptea somn greu,
Te-ai scula la miezul nopții,
Și mi-ai cere ceasul morții!
Of și iară of!

Eu noroc n-am mai avut

Ardă-te-ar străinătate,
Mi-ai rupt viața jumătate...
De când, maică, m-ai făcut
Eu noroc n-am mai avut.
M-ai blestemat, maică, luna
Prin străini să-mi mănînc pînea.
M-ai blestemat, maică,
marțea prin străini să-mi mănînc viața.
M-ai blestemat, maică, joia
Prin străini să știu nevoia.
M-ai blestemat vinerea
Să nu stau la casa mea
Să nu-mi cresc copiii mei,
Ce mi-au rămas mititei,
Mititei, fără părinți,
De toată lumea huliți.
Copilașii fără mamă
Rar cine îi bagă-n samă...
Aglăiță și Ghenuță
Cui îți spune voi „mămuță”?
Dimineța vă sculați,
Pe ochi negri vă spălați.
Coadă cin' v-o împletește,
La școală cin' vă pornește?
Mama voastră-i deportată
Și de voi înstrăinată.
Depărtată-i, depărtată,
Nu știu de-a veni vreodată.

Spune-mi mie, păsăruică

— Spune-mi mie, păsăruică:
Puiul meu unde se culcă,
Cînd se scoală, ce mănîncă?
Spune-mi mie, vrăbioară:
Puiul meu de und' se scoală,
Pe obraz cu ce se spală,
Pe obraz cu ce se șterge,
Viața lui cum o petrece?
— S-ar spăla cu apă rece,
Pe la el valea nu trece.
— Eu m-aș duce ca să-i duc,
Dar mă tem că-mi fac bucluc.
Săracul puiuțul meu,
Unde-i el și unde-s eu...
— Fii voioasă, cum n-ai fost,
Că puiul ți-i sănătos.
Astăzi - mîine.
Puiu-ți vine:
Asară-au comunicat
Că Stalin s-a împușcat.

*Înregistrări făcute de Dumitru COVALCIUC
în localitățile Arboreni - Noua Suliță și Davideni-Storojineț.*

Jalea țăranului

Foaie verde de măslin,
A venit prin sate chin
Cu zaconul lui Stalin.
Pe oameni care-au muncit
Golani i-au jefuit,

Avutul tot ni l-au luat,
În vagoane ne-au mînat:
Pe creștini i-au deportat,
La-nchisoare i-au băgat,
Munca dreaptă le-au luat.
Familii-ntregi au distrus,
La Siberia-n ger le-au dus.
Cît plîns și jale amară,
Cînd le-au dat din casă-afară...
Ușile le încuiau,
Scînduri în geamuri băteau.
Rămîneau copii și frați
Și copii înstrăinați,
Iar golanii ce rîdeau
Lui Stalin îi mulțumeau:
„— Mulțumim, tătucă, toți
Că ne-nveți ca să fim hoți...”
Apoi stam și ne gîndeam
La viața care-o trăiam,
Căci sufeream mare chin
Din drăcia lui Stalin.
Iar Stalin cît a condus
Numai rele ne-a adus...
Dacă ieși și azi în sat
Vorbe drepte n-ai aflat,
Numai vorbe minciunoase,
Tot de la Stalin rămase...
Du-te-n sat la magazin
Și-i ieși doar cu venin,
Înăuntru de-i intra
Mai nimica nu-i lua:
Vitrinele s-au golit,
Speculanții s-au înmulțit,
Vînzătorii s-au-mbogățit.
Lucrurile ce mai sînt
Pe sub mîină tot le vînd.
De-ndrăznești să ceri ceva,

Ei știu a te astupa,
Că la ei puterea-i mare
În minciuni și buzunare.
Lucruri bune și frumoase
Pun în torbe - și acasă!
Le duc toate la bazar
Și le vînd cu prețuri mari.
Gh. SEMENIUC, gospodar din comuna Voloca pe Derelui.

SCRISORI DIN ROMÂNIA

Sînt o descendentă a pictorului Bucevschi

Diana BUCESCU

Stimate domurile Dumitru Covalciuc!

Sînt foarte emoționată cînd vă scriu aceste rînduri și nici nu vreau să vă răpesc din timpul Dumneavoastră prețios. Dar, totuși, voi încerca să explic ce anume m-a determinat să vă deranjez.

Sînt o descendentă a pictorului Epaminonda Bucevschi și dețin o broșură a originii familiei Bucevschi, editată în 1939 la tipografia „Mitropolitul Silvestru” din Cernăuți.

Am avut deosebita plăcere să vă urmăresc la TV și am aflat cu bucurie locui unde se află mormîntul pictorului, precum și că lucrările strămoșului meu se păstrează cu respect. Eu nu am cunoscut decît puține lucruri. Sînt foarte mîndră că fac parte din această familie, mai ales că m-am născut în 1943, exact după o sută de ani de la nașterea pictorului. De asemenea, dețin și o parte din arborele genealogic al familiei Bucevschi din comuna Ilișești. Cred că sînt înrudită cu Dumneavoastră, deoarece bunica mea,. În 31 decembrie 1931, se numea Măria Covalciuc.

Eu nu cred că reușesc în viitorul apropiat să vizitez orașul Cernăuți mai ales că nu cunosc acolo pe nimeni.

Cu stimă și bucurie,

Timișoara

Vă ofer un recital din poezia eminesciană

Florin PREDUNĂ

Sperînd că aceste rînduri vor ajunge la Dumneavoastră, îndrăznesc să vă deranjez, scriindu-vă.

Sînt actor de limba română, angajat al Teatrului „Victor Ion Popa” din Bîrlad, județul Vaslui și, în plus, sînt un pasionat recitator de versuri. Icoana vieții mele, ca și a Dumneavoastră, este Eminescu.

Eu am în repertoriul teatrului meu un recital poetic extraordinar ce se numește „Eminescu e în noi”. El conține 1200 de versuri în 120 de minute, învăluit într-o coloană sonoră a Televiziunii Române. Spectacolul a fost creat de mine cu prilejul centenarului comemorării. El se bucură de un mare succes, iar eu am trăit cele mai depline satisfacții profesionale.

În acest sens, se explică faptul că, fiind singurul actor din România care am un spectacol întreg din poezia eminesciană, am fost invitat la mari acțiuni culturale desfășurate la Chișinău. M-a surprins sărbătoarea limbii de la Cernăuți, inițiată de Societatea „Mihai Eminescu”, și sufăr cumplit că n-am dat și eu „o mîna de ajutor” acolo.

Dacă vom fi sănătoși, eu vă ofer gîndul meu bun, serviciile mele cu acest recital de excepție și vă rog să luați legătura cu mine în scris sau telefonic, să facem în așa fel, încît să vă fiu de folos.

Aștept confirmarea acestor rînduri și ecoul propunerii mele, neuitînd că Eminescu este permanent. Deci, recitalul meu poate fi prezentat nu numai la festivități, ci putem face în Bucovina un șir de spectacole.

Deplasarea mea nu e costisitoare. Sînt singur (cu Dumnezeu și Eminescu).

Cu deosebită stimă,

Bîrlad

Cîteva date despre poetul Gavril Rotică

Spiru VERGULESCU

Stimaie domnule Dumitru Covalciuc.

Am urmărit cu deosebită emoție sfînta sărbătoare a limbii românești de la Cernăuți și mi-am amintit de un mare poet bucovinean, care a luptat pentry neam cu pana și cuvîntul, prin poezie, proză, articole și în parlamentul României Mari. Se numea Gavril Rotică. Acest om pînăîn clipa în care a închis ochii a sperat în vremuri mai bune pentru conaționalii săi din Bucovina și de pretutindeni. M-am gîndit că, printr-un miracol, dacă ar mai fi trăit, ziua de 15 septembrie 1991 ar fi fost pentru el a doua mărăeată zi după apariția sa pe lume.

Eu sînt pictor, iar soția sa, Georgeta G. Rotică, ce mi-a fost profesoară de desen, mi-a vorbit nespus de mult despre soțul d-sale, pe care și eu l-am cunoscut, și despre frumosul oraș Cernăuți, unde a predat lecții la o școală de fete. Dealtfel, la facultate l-am avut profesor și pe baronul de Lowendhal care, de asemenea, mi-a vorbit foarte frumos despre orașul Cernăuți. Din păcate, eu nu l-am văzut niciodată, deși a trebuit să fac o susținută docu- mentare pentru un ciclu de desene, comandat de Comitetul de Cultură Botoșani, pentru memorialul „Mihai Eminescu” de la Ipotești, ciclu de 101 desene în tuș cu penița, reprezentînd locuri prin care a trecut Luceafărul poeziei românești de la naștere pînă la moarte. Acest ciclu se găsește la memorialul susmenționat, iar o parte din desene au fost reproduse în cartea „Pașii poetului”.

Întorcîndu-mă la poetul Gavril Rotică, vreau să vă ofer cîteva date, spre a vă trezi și mai mult interesul și a vă ocupa și Dumneavoastră de dînsul. A trăit între anii 1886-1951. S-a remarcat și ca publicist. După 1918 a fost membru în parlamentul român, dar și membru în comitetul de lectură și de admini- strație al Teatrului Național din Cernăuți. S-a aflat în fruntea Sindicatului Ziariștilor Bucovineni. La Cernăuți a locuit pe strada General Zadic nr. 3/a.

Din scrierile poetului se mai păstrează puține lucruri. Chiar și

Biblioteca Academiei Române nu le are pe toate. Eu am avut un ciclu de versuri și l-am donat, cu consimțământul soției poetului, Sucevei, dar, se pare, acolo s-a pierdut. În Suceava avea dat și numele unei străzi, azi șters, iar în urmă cu 4-5 ani personalul bibliotecii orășănești din Suceava la investigațiile mele habar nu avea cine-a fost Gavril Rotică, deși e născut la Udești și a fost profesor la Liceul „Ștefan cel Mare”. Era și o fotografie a celui mai reprezentativ poet al Bucovinei de pînă la Unirea din 1918 în muzeul de istorie din Suceava, fără să i se fi scris numele sub ea.

Poetul bucovinean este înmormîntat în cimitirul Bellu, în vechea parcelă a scriitorilor, în dreptul lui Nicolae Labiș. Tot aici mai sînt Soricu și Corneliu Moldovanu. Soția poetului, Georgeta G. Rotică (fostă Miculescu) a decedat în 1980, arsă, din „grija” nepoților față de sufletul său bun și generos. Acestora le-a rămas tot ce a agonisit poetul.

M-aș bucura mult, dacă m-ați înștiința despre munca pe care o depuneți în aducerea la viață a personalității care a fost G. Rotică.

Cu deosebită stimă,

București

Mărturisire

Rodica PUIA

Anii din urmă sînt cei ai vieții mele care au marcat o crîncenă durere în acel lăcaș al ființei numit suflet și care de fapt ne-au însemnat.

Doresc, așa precum la sfînta împărtășanie, să mă mărturisesc azi vouă.

Era în seara zilei de 25 martie 1944, cînd în orașul Cernăuți se auzeau bubuiturile tunurilor dincolo de Prut, care sfîșiau liniștea de altădată. Deodată, o explozie puternică a zguduit orașul, s-au stins toate luminile, doar ici-colo în flăcări vii ardeau mașini pe străzile orașului.

Cred că mai rămăseseră cîțiva localnici și atunci ardea;tatăl

meu m-a dus în casă și m-a înfășurat peste torace cu drapelul nostru tricolor spunându-mi „ - Cu prețul vieții tale chiar, să nu-l lași niciodată pe mâna dușmanului!...”

Mi-am făcut semnul crucii și am jurat pentru prima oară în viață că nu-mi voi trăda niciodată țara , părinții și neamul.

Noi n-am plecat de bună voie, am fost evacuați, totul a rămas acasă, și ne- am salvat doar în ideea de a nu rămîne pradă unuia dintre cei mai perfizi dușmani ai țării.

Am trăit ascunși în buncăre luni de zile după 23 august 1944 și apoi mereu supravegheați pentru vina de a ne fii născut în Bucovina.

De atunci am perseverat în credința că poporul nostru cu înțelepciunea lui nu are sîrmă ghimpată la hotarele minții. Din cei ale căror oseminte odihnesc pe plaiul Bucovinei, la Cernăuți, amintesc doar doi: pe bunicul și unchiul meu, Aurel de Reus-Mîrza și Eusebie Mandicevski (primul a fost directorul administrativ al Palatului mitropolitan, iar cel de-al doilea compozitor de pe plaiurile Molodiei).

... Păstrez și azi convingerea că voi, cei care sînteți acolo, acasă, sfințiți cu fapta dovada demnității de a fii român.

Cu pioșenie, vă sărut dreapta.

Tîrgu-Mureș.

Dorința mea e să vizitez Cernăuții

Victor VAHNOVAN

Subsemnatul a făcut liceul comercial „Iuliu Valori” din Cernăuți, situat pe fosta stradă Mărășești, iar tatăl meu a fost șef de gară la Ștefănești, pe linia Coțmani-Vrînceni-Zaleșcichi. Din nenorocire, în 1940 - 1941 am stat la Cernăuți, sub ruși. În iunie 1941, prin 28-29, mă aflu la Zaleșcichi. Acolo au intrat nemții cu războiul. Eu, nefiind din localitate, am fost arestat și internat în lagăr.

Din lagăr am reușit să scriu clandestin la Cernăuți. Și Ana Andrușco, fata căreia m-am adresat, le-a spus foștilor colegi că eu

mă aflu în lagăr. Aceștia au făcut demersuri la mareșalul Antonescu și așa am fost pus în libertate și adus în țară. Desigur, am făcut alte demersuri și am mai salvat din lagărul Lamdsdorf încă 40 de bucovineni civili, care n-au avut nimic cu armata sovietică.

Doriința mea și a soției este să aflu dacă Andrușco Ana mai este în viață, s-o putem vizita și să-i mulțumesc pentru zilele ce le mai trăiesc și azi. Ea o fi avînd familie, soț, copii, nepoți, precum am și eu copii și nepoți. Cine ți-a salvat viața, nu poate fi uitat. Dacă dînsa nu este în Cernăuți, poate este la țară, unde, la fel, avea casă. Ea mai avea două surori și o bună colegă pe care o chema Coco.

Faceți ceva să pot veni la Cernăuți doar pe 3-4 zile, să vizitez catedrala, Mitropolia, Teatrul Național, Liceul „Aron Pumnul” și Liceul ortodox, să mă plimb pe strada lancu Flondor, să trec pe la Societatea „Mihai Eminescu”. Cunosc cîte ceva din lupta ce o duceți pentru limba română. Pentru mine sînteți niște eroi. Luptați din răspuțeri, viitorul este al vostru, căci noi ne ducem unul cîte unul. Succese în lupta voastră și aveți toată încrederea în viitor.

Cu stimă, mulțumiri și deosebit respect.

Deva

Cîntec de jale

Tatiana GUGA

Din hotar pînă-n hotar
Cîntă-o doină cu amar
Tot românul care plînge
Dorul său ce nu se stinge.
De la Prut spre Răsărit
Tot Român-a pribegit
Doar cu doina lui cea dragă
A pornit în lumea largă.

De la Mureș spre apus
Vremea bună s-a răpus,
Iar în Leagănul cel sfânt
Doina plînge și-n mormînt.

Cîntă doina și-o suspină
Codru-n trista Bucovină,
Iar în colțul de la Mare
Valuri plîng cu întristare.

Prin aceeași doină lină,
Care soarta ne-o alină,
Spune țărișoara toată
Chinul ei de mutilată.

August, 1940, Vatra Dornei

Dreptatea ta

Dreptatea ta o știu cu toți,
Dar încă stai cu jugu-n gît:
Te scuipă ca pe niște hoți
Și-ți spurcă frumusețile și graiul,
Și nu numai atît.

Noi apele și grîul frați le-avem,
Și falnicii stejari de la Cosmin.
Voi colbul stepelor ni l-ați adus
pe tălpi ca un blestem
Și ne-ați turnat în cîntec și-n
fîntîni venin.
Nu ne-or urni de-aici nici tancuri
și nici mișelia
Fiindcă rădăcina ne este veșnicia.

Scrisoarea tatei

George PIVIN-LEANDRU

Călătorule,
Poate-ai s-ajungi pîn' la Horecea-n
deal,
Spune-i c-am rămas bătut în cuie dincolo
de-un lac Baikal.
Spune-i dragului mereu,
Fiului meu,
Îngerul de veghe și nedeslușit,
Că n-am murit;
Am uitat a rîde și a plînge
Și mi-au înghețat pădurile în sînge.

Gîrleni - Bacău

Ecou în timp

Rodica PUIA

Pe un drum între munți
răsări un convoi
După straietele albe
un șir de eroi
Dar oamenii-aceia în alb
tăceau
Aveau jar în priviri
și pașii dureau
Mireasmă de fag îi însoțea
Erau umbre vii
luminate de o stea
Se auzi un glas deși păreau
nouă

Sîntem cărăuși și ducem rouă
Aprindeți făclii din flacăra
vieții
Strigați!
înalte glasurile voastre
prevestească visatul răsunset.
Treziiți-vă, Români!

Tîrgu Mureș

Un suflet își strigă durerea

Pandelia RADEȘ

Din hotarul strîmb al țării, tot privesc spre
Cernăuți
Și oftez, și plîng în mine, pentru verii
neștiuți.
Am avut și eu bunică, precum au copiii
toți,
Avui moși, avui mătușe, nu-i cunosc, - acum
sînt morți.
Draga mea, bunică dragă, să mă ierți
că n-am știut
Nici cînd moartă-ai fost pe masă, și nici
pogorîtă-n lut.
O, mă iartă, - a mea bunică! Ah, mă iartă,
dacă poți,
Că n-am ajutat ca limba-ți s-o vorbească
- ai tăi nepoți.
Și de-ai învia acuma, colo-n sat, la
Mihoreni,
Tu n-ai ști ce vor nepoții, cînd ți-ar zice:
„Dobrîi deni!”
Glasul tău și-al lui tătîcul strigă din
morminte reci
Că hotaru-1 văd departe și n-aveți

liniște-n veci.
Doamne, cât dorise tata să-și revadă
neamul tot,
Însă n-a putut, sărmanul, că nu-i dase
pașaport.
N-a putut să-și vadă sora, nici în drumu-i
spre mormînt
Și de-aceea sînt datoare prin paternul
jurămînt,
Ca să fac tot ce se poate pentru scumpul
său pămînt.
Facă Dumnezeu dreptate! Deocamdată, spun
atît!

Iași

Mormîntul doctorului Isidor Bodea, un ardelean ce și-a adus contribuția la unirea, în 1918, a Bucovinei cu România. Situat în vechiul cimitir din Cernăuți, monumentul funerar din imagine a fost restaurat în 1991 de cercul „Arboroasa” pe baza donațiilor făcute de filiala din Țîrgul Vlureș a Uniunii Vatra Românească.

(<https://spetcu.wordpress.com/2015/10/04/risipirea-muta-a-ultimelor-ramasite-ale-unei-lumi-disparute/>)

La apelul provinciilor istorice, pentru Ardeal a răspuns „Prezent!” Vatra Românească

Cu lacrimi în ochi și cu inima zdrobită, profesoara pensionară Rodica Puia se adresase conducerii organizației Vatra Românească, cu următoarele cuvinte: „Vă rog, uitați-vă spre nordul Bucovinei!”. La numai câteva zile, 16 oameni de suflet am pornit la drum, trecând dincolo de blestemata palmă de pământ arat. În drumul nostru spre Cernăuți, am aprins o luminare la mormântul marelui voievod Ștefan cel Mare, care cu limbă de moarte a rostit: „Moldova n-a fost a mea, nu este a voastră, ci a urmașilor urmașilor voștri”. Și, ca un blestem, noi ținem în vatra noastră străbună atâtea sute de kilometri de sîrmă ghimpată... Totuși, parcă Dumnezeu a început să fie român și va veni și clipa în care... Trecînd pe lîngă Codrii Cosminului, așteptam ca din desiș, de lîngă al său stejar să apară marele voievod, ca sub a lui comandă să pornim la luptă.

La intrarea în Cernăuți, o ploaie deasă ne-a însoțit tristețea din suflete. Pe străbun pămînt românesc, toate indicațiile, firmele, denumirile sînt într-o limbă străină nouă. Pe stradă auzi vorbindu-se tare în limba ucraineană și șoptit în limba română. Ne-am îndreptat cu emoție spre comuna Molodia, care prin efortul Vetrei Românești a fost înfrățită cu comuna Șăulia de Cîmpie. Molodia a fost pomenită pentru prima dată în 1486, într-un hrisov al lui Ștefan cel Mare; are 3700 de suflete, populația fiind românească în proporție de 85 la sută. Oameni minunați, harnici, cu gospodării frumoase. Am fost omeniți cu toții la „dacul liber” Mihai Munteanu, ale cărui flori de seră au străbătut și vor străbate granițele celor independenți și ale celor care urmează să-și declare independența. Incredibil, dar adevărat, la liceul din comună se învață numai în limba ucraineană. De-abia de anul trecut a început, timid, o clasă întîi cu limba de predare română. Din acest an ființează primul liceu cu limba de predare română, în Cernăuți. Da, și se tem părinții să-și dea copiii la clasele românești, pentru că, zic unii, dacă nu cunosc limba ucraineană nu au viitor. De ...”Drepturile omului” au parte

doar cei care le au. Abecedare noi, cărați de povești, dicționare, diapozitive, colinde, primite de la oamenii de suflet din Țirgu-Mureș, le-am oferit aceluia care vor să deschidă românescul drum. Și ne spuneau femeii și bărbații trecuți de vreme, la slujba religioasă din comună: „Maică, luați-ne la voi!”. Cred că în acea clipă simțeam cu toții la fel: „O rugăciune către ceruri zboară/O rugăciune către Dumnezeu”. N-am plecat din nordul Bucovinei pînă ce n-am făcut donația de 1000 de ruble necesare refacerii mormîntului medicului ardelean Izidor Bodea, în casa căruia s-a hotărît, în 1918, Unirea Bucovinei cu România. Vă rugăm, români cu suflet, depuneți donații în bani la Vatra Românească, pentru a reface celelalte morminte ale ardelenilor care și-au găsit sfîrșitul dincolo de sîrma ghimpată!

În ziua de 15 septembrie 1991, în Cernăuți, la sărbătoarea „Limba noastră cea română” a participat o delegație a Vetrei Românești: inginerul Constantin Herișanu - președintele filialei Mureș a UVR, profesorul Valentin Marica - redactor la studioul de radio Țirgu-Mureș, profesoara pensionară Emilia Lazăr 4 și subsemnata. Pentru prima dată, au participat, la Teatrul de vară, cîteva mii de români, susținînd solicitările Spicietății „Mihai Eminescu”, prezentate de președinta acesteia, doamna Alexandrina Cernova: limba oficială, în zona Cernăuți, limba română; Tricolorul românesc, cu drept de arborare; întoar- cerea caselor naționale care au aparținut românilor bucovineni. Talentatul poet și ziarist, pelerin pentru românii bucovineni, Dumitru Covalciuc, a făcut apelul județelor românești: Storojineț, Rădăuți, Hotin, Cernăuți, Dorohoi. La apelul satelor au 'lipsit: Buci, Frunza, Albovăț, care au fost șterse de pe hartă. La apelul provinciilor istorice au răspuns prezent: Ardealul prin Vatra Românească, Banatul, Oltenia. N-au răspuns la apel Muntenia și Dobrogea. Un preot a chemat pe scenă pe Jtoți cei care purtau Tricolorul, și acesta a fost sfințit, o dată pentru totdeauna, ca drapel al românilor din Bucovina. Emoțio- nant a răsunit „Deșteaptă-te române!”, fiind declarat de la început ca imn al tuturor românilor. Emoționantă era sosirea delegațiilor din sate: femei, bărbați, îmbrăcați în costume naționale românești, avînd steagul Tricolor și, în față, un băiețel sau o fetiță, purtînd o icoană și un buchet de flori. Sfîntul Tricolor romînes c era prins în pîrul

fetișelor. Au luat cuvîntul: domnii Cojocar, senator de Suceava, care a încheiat cu „Blestemat să fie cel ce-și uită al său nume”; Grigore Bostan, șeful catedrei de limbă română la Universitatea din Cernăuți, care și-a recitat poezia „Ultimul cerb”, ce se încheia astfel: „Se vinde ultimul cerb din Carpați/Și dacă nu, chiar coarnele lui”; Valeriu Matei, poet și parlamentar din Republica Moldova, care și-a exprimat revolta că pe pămîntul unde s-a născut Luceafărul poeziei românești, Mihai Eminescu, nu se scrie românește: vicepreședintele Comitetului executiv Cernăuți - un ucrainean care și-a manifestat înțelegerea sa pentru cererile legitime ale românilor bucovineni, încheind: „Trăiască România independentă!”, „Trăiască Republica Moldova independentă!”, „Trăiască Ucraina independentă!”; Nicolae Lupan - președintele Asociației mondiale „Pro Basarabia și Bucovina”; Arcadie Suceveanu - vicepreședinte al Uniunii scriitorilor din Republica Moldova; Vasile Levițchi - profesor și poet bucovinean etc. Am participat și lă un moment de confuzie, cînd la microfon a apărut dl. Nicolae Iliescu, atașatul cultural al României la Moscova. Participanții au aplaudat frenetic și scandau „Unire!”, crezînd, presupunem, că era vorba de președintele României. Dar, după academica dizertație despre limbă a atașatului nostru cultural, aplauzele au fost de-a dreptul sporadice. La cuvîntul de salut al Vetrei Românești, prezentat de domnul Constantin Herișanu, președintele Filialei Mureș a UVR, întreaga adunare s-a ridicat în picioare, primind cu emoție și aplauze repetate acest mesaj al românilor din străvechea vatră.

Repet și eu ultima frază din cuvîntul de salutai Uniunii Vatra Românească: „Frați români, să credem în unitatea tuturor românilor și în ajutorul bunului Dumnezeu.”

Ing. Daniela POPOVICI
Tîrgu-Mureș

20 septembrie 1991

= Cuvînt de dragoste
pentru Bucovina =

Se-a lungul tulburatelor vremii, românii și-au păstrat, puternice ca stîncile Carpaților, Credința și Speranța.

Credința și Speranța ne-au ținut rădăcinile pe neclăugurile pe care am fost sămîșliti.

Credința și Speranța au fost temeiurile luptelor, izbînzilor și zădărniciilor lui Ștefan cel Mare și Spirit.

Credința și Speranța au menținut vii legăturile peste granițele nelegiuite, trase și impuse Moldovei după 1774 de către Austria, cu încuviințarea Turciei și a Rusiei.

După o sută de ani de înstrăinare, lucrătorul prezii românesti, Mihai Eminescu, scria despre bucovineni: „pînă în ziua de astăzi ei se simt în Moldova acasă, pînă în ziua de astăzi ei nu au pierdut nădejdea de a se uni iarăși cu țara lor.”

Făclile Credinței și Speranței au luminat zilele istorice ale anului 1918, cînd Basarabia, Bucovina și Herceolul s-au unit cu Patria Mamă.

În ziua de 15/28 noiembrie 1918, în sala sinodala din Cernăuți, Congresul general al Bucovinei, considerând că „de la fundarea Principatelor Române, Bucovina, care cuprinde vedile ținerii ale Sucevei și Cernăuților, a făcut pământ parte din Moldova care în jurul ei s-a încheșat ca stat” și că „Bucoveninii n-au pierdut nădejdea (s.n.) că ceasul minții va sosi și că moștenirea străbună tăvălită prin gravite nelegiuite se va întregi prin alipirea Bucovinei la Moldova lui Ștefan și că au nutrit vesnic credința (s.n.) că marelui nis al marelui se va înfrunți cînd se vor uni toate țările române dintru Nistru și pînă într-un stat național”, constată că ceasul acesta a sosit și hotărăște „Unirea necondiționată și pînă la urmă a Bucovinei în vederea ei hotare pînă la Cernăuți, Colaciu și Nistru cu Regatul României”.

În urma răsăritului a doua destrăbucare în anul 1940, datorită imperialismului sovietic stalinist. Nelegiuiri peste nelegiuiri au încercat să umplă Credința și Speranța marelui nostru. Dar, în pofida rasasiunelor, a deportărilor și distrucțiilor, autonii acestor cîine n-au reușit să ucidă Credința și Speranța.

În Credință și Speranță au stănit și noi pentru împlinirea gândului de a scote la lumina, în regiunile firese al literelor latine, primul almanah cultural-literar al „Hoborosei”.

cu Credința și Speranța astăzi acum în Cuvânt
de Dragoste pentru Bucovina, pentru noi cei de
acolo, care vă nașteți, trăiți și coboriți apoi în
pământul străbun cu aceiași Credință și Speranță românești
pe care le transmiteți urmașilor și urmașilor urmașilor voștri.

Mariana Floeșteanu
Mihail St. Chircuș

Sîrgu-Mureș, 27 august 1992

CUPRINS

Vasile IZVORAN-CERNĂUȚEANU	5
Țara Fagilor mă-ntreabă.....	5
FILE DE ISTORIE.....	7
Detrunchierea Bucovinei / Florea ȘAPCĂ.....	7
Situația politică a teritoriului actualei Bucovine în secolele XII-XIV /	
Ștefan PURICE.....	25
Școala română din Bucovina: istorie și realitate / Dumitru COVALCIUC	31
Statistică istorică	43
I. Populația Cernăuților după componența ei națională)	43
II. Numărul elevilor evrei la Liceul I. de stat din Cernăuți înființat în 1808	43
III. Studenții evrei la universitățile din Imperiul Austro-Ungar	44
IV. Numărul elevilor din școlile populare din Cernăuți, specificați la	
1 februarie 1901 după limba lor maternă	45
Întâmplări adevărate / Dumitru OPRÎȘAN.....	46
Prostiți, țărani au preferat Austria	46
Știați oare că.....	47
„... frumoasă Bucovină, Diamant din stema lui Ștefan ...”	50
Vânzarea Bucovinei / Mihai EMINESCU	51
Universitatea austriacă de la Cernăuți / Mihai EMINESCU	56
CREDINȚA-FĂCLIA NEAMULUI	58
Contribuția Bisericii Ortodoxe la afirmarea spiritualității românești în	
nordul Bucovinei (sec. XVIII-XIX) / Grigore BOSTAN	58
Cuvîntul preoțesc / Ioan OLEVICI.....	64
Credința - făclia neamului	64

Mărturisirea credinței adevărate.....	68
Crezul	70
DIN POEZIA BUCOVINEANĂ DE PÂNĂ LA 1918.....	71
Tudor ROBEANU (1863–1905)	71
Cîntec vechi.....	71
Adrian FORGACI (1878–1905).....	72
Cosminul	72
Gavril ROTICĂ (1886–1951)	74
Ruga răzeșilor de peste Prut.....	74
Nicu DRACINSCHI (1879–1923).....	76
Pămîntule.....	76
Ion COCĂRLĂ–LEANDRU (1882–?).....	77
Celor veniți.....	77
Vasile HUȚAN	78
Înstrăinarga noastră.....	78
POEȚI CONTEMPORANI DIN BUCOVINA ÎNSTRĂINATĂ	80
Grigore BOSTAN.....	80
La Putna.....	80
Simion GOCIU	81
Cîntecul smuls.....	81
Dă-mi Doamne, putere.....	82
În loc de rugăciune.....	83
Vasile BĂCU	84
Fîntîna albă.....	84
Început de an școlar.....	85
Ion COJOCARU	86
Bucovina.....	86
Vasile IZVORAN-CERNĂUȚEANU	87
Sînt și ei români ca mine.....	87
Restituiri.....	88
Ilie MOTRESCU.....	88
Lui Barbu Lăutaru	89
FOLCLOR.....	91
Legenda rîndunicii	91

Strigături	95
Ghicatori	96
Snoave	98
Argatul la vînătoare	98
Pralea, care-apucă vaea	99
Șoricelul și mămăliga	99
Negustorul și hamalul.....	100
GRAIUL NEAMULUI.....	102
Aspecte sociolingvistice ale funcționării limbilor în actuala regiune Cernăuți / Ion POPESCU	102
POEȚI POPULARI	108
Elena FEDOREAC	108
Pe plaiul Bucovinei	108
Ion VORONCA.....	110
Clopotul	110
T. DRĂGUȘEL.....	111
Plugușor	111
OAMENI ȘI DESTINE.....	116
Năpăstuitul Petre Ciuriuc.....	116
Cronica de la Cupca	118
Din însemnările cantorului bisericesc Vasile Timiș	118
MĂRTURII FOLCLORICE DESPRE „RAIUL” STALINIST.....	122
Bucovina-i ca o cheie.....	122
Măi, Staline... ..	122
Lung îi drumu-n Siberia.....	123
Dorul mamei	124
Sărmanii colhoznicii mei	125
S-a nvățat lumea - a fura	126
Cînd aveam pîine în pod	127
Ce n-ar da pe lume omul.....	127
Foaie verde trei smicele	128
Înainte de război.....	129
Foicica lemn sucit	130

Foaie verde foi de fag	131
Țăran cu sumanul scurt.....	131
Foiliță poamă, ...	132
Oprește, Ghiță, mașina	132
Eu noroc n-am mai avut	133
Spune-mi mie, păsăruică	134
Jalea țăranului	134
SCRISORI DIN ROMÂNIA	137
Sînt o descendentă a pictorului Bucevschi / Diana BUCESCU	137
Vă ofer un recital din poezia eminesciană / Florin PREDUNĂ.....	138
Cîteva date despre poetul Gavril Rotică / Spiru VERGULESCU.....	139
Mărturisire / Rodica PUIA	140
Dorința mea e să vizitez Cernăuții / Victor VAHNOVAN	141
Cîntec de jale / Tatiana GUGA	142
Dreptatea ta	143
Scrisoarea tatei / George PIVIN-LEANDRU	144
Ecou în timp / Rodica PUIA.....	144
Un suflet își strigă durerea / Pandelia RADEȘ	145
La apelul provinciilor istorice, pentru Ardeal a răspuns „Prezent!” Vatra Românească / Daniela POPOVICI.....	148
CUPRINS	155
Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”	159

Publicațiile Fundației Culturale „Vasile Netea”

Seria „CAIETE MUREȘENE”

1. *Un om pentru Tg.-Mureș: Emil A. Dandea* – Comunicări prezentate la sesiunea comemorativă desfășurată la Târgu-Mureș, în data de 18 august 1994, la împlinirea unui sfert de veac de la moartea lui Emil Dandea. Târgu-Mureș, 1995, 166 p.
2. Vasile Pop. *Colinde*. Cu o prefață de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1996, 120 p.
3. Gheorghe S. Mircea. *Vis și adevăr*. Versuri. Cu un cuvânt înainte de Mihail Art. Mircea. Târgu-Mureș, 1998, 86 p.
4. *Ion Chinezu – relief în posteritate* – Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii eminentului cărturar (Târgu-Mureș, 4–5 iunie 1994), volum îngrijit de Melinte Șerban, Dimitrie Poptâmaș și Mihail Art. Mircea. Tg.-Mureș, 1999, 130 p.
5. *Elie Câmpeanu – omul și faptele sale*. Coordonatori: Grigore Ploșteanu și Dimitrie Poptâmaș. Târgu-Mureș, 1999, 152 p.
6. *Alexandru Ceușianu*. Studii și comunicări prezentate la simpozionul științific prilejuit de centenarul nașterii vrednicului cărturar și om politic (Reghin, 2 iunie 1998), volum îngrijit de Marin Șara, Georgeta Mărginean și Iacob Huza, Reghin, Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 88 p.
7. *Mărturii prin vreme. Douăzeci de ani de viață culturală pe Mureșul de Sus*. Târgu-Mureș, 1999, 216 p.
8. Traian Dragoș. *La capătul apelor*. Versuri. Selecție și cuvânt înainte de Iulian Boldea. Târgu-Mureș, 2000, 68 p.
9. Melinte Șerban. *Evocări istorice și literare*. Prefață de Dimitrie Poptâmaș, Târgu-Mureș, 2001, 147 p.
10. *Cântecele lui Iancu*. Adunate de Traian Dragoș. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Vasile Dragoș. Târgu-Mureș, 2001, 62 p.
11. Valeriu P. Vaida. *Mărturii dintr-un veac apus*. Ediție îngrijită de Mariana Cristescu. Târgu-Mureș, Ed. Tipomur, 2001, 171 p.

12. Aurel Filimon-*consacrare și destin*. Volum îngrijit de Mihail Art. Mircea, Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2001, 288 p.
13. Dimitrie Poptămaș. *Philobiblon mureșean*. O viață printre oameni și cărți. Cuvânt înainte de Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2003, 346 p.
14. Iosif Pop. *Credință și apostolat*, memorii – Prefața de preot protopop Liviu Sabău, canonic mitropolitan, ediție îngrijită și postfață de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2004, 229 p.
15. Viorel I. Borșianu. *Deda. Consemnări cultural-istorice despre obârșiile mele*. Ediție îngrijită de Mihail Art. Mircea, Târgu-Mureș, 2005, 76 p.
16. Traian Popa. *Monografia orașului Târgu-Mureș*. Ediție anastatică, Studiu introductiv de prof. dr. Grigore Ploeșteanu, ediție îngrijită de Melinte Șerban și Dimitrie Poptămaș, Târgu-Mureș, 2005, 323 p.
17. Melinte Șerban. *Cultura mureșeană în memoria cărților*. (vol. I). Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2006, 351 p.
18. Maria Dan. *Protopopul Artimon M. Popa*. Cu un cuvânt înainte de prof. univ. Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, 2006, 194 p.
19. Vasile Netea – *Evocări și bibliografie*. Ediție îngrijită de Dimitrie Poptămaș și Melinte Șerban. Târgu-Mureș, 2008, 250 p.
20. Dimitrie Poptămaș, *Prezența și circulația vechilor tipărituri românești în zona superioară a Văii Mureșului*. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2008, 220 p.
21. Vasile Netea, *Memorii*. Ediție îngrijită, introducere și indici de Dimitrie Poptămaș. Cuvânt înainte de dr. Florin Bengean. Târgu-Mureș, Ed. Nico, 2010, 342 p.

Alte publicații:

1. Emil A. Dandea. *Politică și administrație*. Culegere de texte, selecție, studiu introductiv, note și indice de Dimitrie

- Poptămaș și Mihail Art. Mircea. Cuvânt înainte de Victor Suci. Târgu-Mureș, Casa de editură „Mureș”, 1996, 231 p.
2. *Astra reghineană – 125 de ani de la înființare*. Volum îngrijit de Marin Șara, lucrare editată de Biblioteca Municipală „Petru Maior”, 1999, 180 p.
  3. Mihai Suci. *Prutul dintre noi*. Târgu-Mureș, 2004, 255 p.
  4. *Cinci ani de luptă românească în Ardealul de Nord 1940–1944*. Târgu-Mureș, Editura ANSID, 2005, 350 p.
  5. Dimitrie Poptămaș. *Reflecții despre carte, bibliotecă și lectură*. Texte selectate din autori români și străini. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2010, 186 p.
  6. Vasile Nuțiu. *Istoria românilor și cultura civică*. Dicționar explicativ. Cuvânt înainte de Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2010, 868 p.
  7. Take Ionescu. *Corespondența cu Adina*. Traducere din limba franceză, îngrijire, note și indice de Mihai D. Monoranu. Prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Ardealul, 2010, 473 p.
  8. Ovidiu Palcu. *Renașterea bisericii durerii*. Cartea albă a Bisericii Române Unită cu Roma, Greco-Catolică, după 1990. Ediție îngrijită și Cuvânt înainte de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, 2011, 323 p.
  9. Vasile Netea. Constantin Romanu-Vivu. Ediție îngrijită și prefață de Dimitrie Poptămaș. Târgu-Mureș, Editura Nico, 2011, 119 p.
  10. *Vasile Netea – istorie și națiune*. Studii și evocări. Coordonatori: Dimitrie Poptămaș și Cornel Sigmirean. Târgu-Mureș, Editura Universității „Petru Maior”, 2013, 274 p.
  11. *Vasile Netea-Publicistică I*. Scrieri din tinerețe, 1928–1940. Ediție îngrijită, selecție și prefață Dimitrie Poptămaș, Postfață Gelu Netea. Târgu-Mureș, Fundația Culturală „Vasile Netea”, 2014, 384 p.
  12. Vasile Netea. *Pentru Transilvania*, vol. 1–2. Scrisori din anii de refugiu 1940–1944. Ediție îngrijită și prefață de: Dimitrie Poptămaș. Postfață: Gelu Netea. Târgu-Mureș, Editura Veritas, 2014, 392 p. (Fundația Culturală „Vasile Netea”).

13. *Tradiție, cultură, spiritualitate în Deda și împrejurimi*, vol. 1. Ediție îngrijită de Florin Bengean. Sfântu Gheorghe, Editura Eurocar palica, 2014, 441 p.
14. *Constantin Romanu-Vivu*. Lucrările simpozionului „Precursor al unității naționale, martir al Revoluției Române din 1848–1849”, din 20 martie 2014. Ediție îngrijită de Constantin Valentin Bretfelean, Constantin Bogoșel și Ilarie Gh. Opriș, Cluj-Napoca, Editura „Ecou transilvan”, 2015, 81 p.

***

„Țara Fagilor”. Almanah cultural – literar al românilor nord-bucovineni alcătuit de Dumitru Covalciuc vol. 1–26. Târgu-Mureș, Cernăuți, Societatea Culturală „Arboroasa”, 1992–2017.

Vol. 1–2 (1992–1993), apar sub îngrijirea și finanțarea Uniunii Vatra Românească.

Vol. 3–5 (1994–1996), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș, și finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 6–9 (1997–2000), apar sub îngrijirea Bibliotecii Județene Mureș și a Fundației Culturale „Vasile Netea”, cu finanțarea Ministerului Culturii și Cultelor.

Vol. 10–26 (2001–2017), apar sub îngrijirea și finanțarea Fundației Culturale „Vasile Netea”.

*

Publicațiile de mai sus pot fi obținute de pe adresa:
Fundația Culturală „Vasile Netea”, Poptomas Dimitrie, 540456,
Târgu-Mureș,
Str. Cutezanței, nr. 34/8
Tel. 0740–196355, E-mail: dimitrie.poptamas@yahoo.com